

СУРМАЧ

Лондон

січень-червень

1966

»СУРМАЧ« — Журнал Об'єднання
бувших Вояків Українців у В. Британії
"SURMACH" — Quarterly Magazine
of the Association of Ukrainian Former
Combatants in Great Britain
49, Linden Gardens, London, W.2. — U.K.

Редагує Колегія
Статті підписані прізвищем чи псевдо-
німом не завжди відповідають поглядам
Редакції.
Редакція застерігає собі право ско-
рочувати статті й виправляти мову.

Обкладинка: **І. Волощак.**

З М І С Т

СУРМАЧ	Стор.
1. ВЕЛЕТНІ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ	1
2. М. Маланюк: 25 ТРАВНЯ 1926 РОКУ	3
3. І. Франко: »IV« І МОЯ ЛЮБОВ	4
4. Степан Волинець: ПОХОРОН ІВАНА ФРАНКА	5
5. Микола Верес: НА СМЕРТЬ ВОЖДЯ	7
6. Варнер Старк: НІМЕЦЬКИЙ АФРИКАНСЬКИЙ КОРПУС	8
7. Полк. І. Голоколенко: ТАНКОВІ ПІДРОЗДІЛИ АРМІЇ ЗДА	12
8. Полк. А. В.: ТАКТИЧНА ПІДГОТОВКА	17
9. ОЗБРОЄНІ ВЕРТОЛЕТИ	21
10. В. Томків: В'ЄТНАМСЬКА ВІЙНА ТА ЇЇ БЕЗВИГЛЯДНІСТЬ	25
11. ВІЙСЬКОВА ХРОНІКА	31
12. ОГЛЯД ВІЙСЬКОВОЗНАВЧИХ ВИДАНЬ	35
13. ВІЙСЬКОВІ ВИДАННЯ	43
14. З ДІЯЛЬНОСТИ ОБВУ: Окружна конференція ОБВУ в Роч- дейлі. Свято Покрову в Ковентрі. Посвячення прапора в Лестері. З діяльності ОБВУ в Дарби. Знаменна подія в Сток- порті. Посмертна згадка	50
»О С А«	
15. БОГ ВІЙНИ ПОСПІШАЄ ДО В'ЄТНАМУ	51
16. МІСЬКО МАКАЛЬОНДРА МАЄ БАЛАК ДО ФЕРАЙНИ	52
17. ЖАРТИ	54
18. СПОГАДИ СЕЛЕПКА	55
19. ЖАРТИ	56

СУРМАЧ

ОБ'ЄДНАННЯ *бувших* ВОЯКІВ УКРАЇНЦІВ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ

РІК 11

СІЧЕНЬ - ЧЕРВЕНЬ 1966

Ч. 1-2 (29-30)

ВЕЛЕТНІ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ

В цьому році припадають п'ятдесяті роковини смерти Івана Франка, духового велетня української нації, та 40-ліття смерти Головного Отамана, Симона Петлюри, символу боротьби нашого народу за визволення та усамостійнення. Обидва вони перейшли в історію українського народу, як носії великих, шляхетних та світлих ідеалів, за які вони змагалися все їхнє життя.

Іван Франко, це всенародний блискучий талант, великий громадянин, ідейний провідник української спільноти, який впродовж свого трудолюбного життя будив українське громадянство, вказував йому шлях, був каменярем, що вперто і наполегливо лупав скелі безідейности, несвідомости, постійно закликав нарід до боротьби за поліпшення свого існування, за право жити господарем на своїй землі.

Великий Каменяр вірив, що його слова не падуть на пустий кам'янистий ґрунт, але засіваються в серцях молоді, яка шукає нових ідей, нового світла, нових шляхів. І. Франко накреслює в своїй поемі «Каменярі» мету, напрямні для молодих людей. Він порівнює себе і таких, як він, до каменярів, які приковані ланцюгами до великої гранітної скелі, лупають важкими молотами цю скелю. Вони свідомі того, що їм не буде ні слави, ні почести, що вони добровільно взяли на себе ці кайдани, що вони каменярі на шляху поступу свого народу. Вони знають, що розбіють скелю, і своєю кров'ю та кістками збудують твердий просторий шлях, по якому підуть майбутні українські покоління, як Франко окреслив «з його духа печаттю» у мандрівку століть. І каменярі не випускають молотів із своїх рук, вони вмирають при праці, але свідомі, що щастя для майбутніх поколінь і світлий шлях прийде по їх смерті.

«Мойсей» — це найкращий твір і перлина творчости Івана Франка. В цьому творі поет насвітлив Мойсея-пророка, який сорок років провадив свій нарід до обіцяної землі, віддав для народу свій труд, зусилля і дочекався того, що нарід, не зрозумівши його ідей, відштовхнув його від себе. Відштовхнув його, бо зневірився в доцільність високих і шляхетних ідеалів, не знайшов у собі насаги йти на проу з труднощами життя і послухав підшептів Датана й Авірона, які пропагували вигідне і безтурботне життя. Франко думав про український нарід і про себе в цій алегорії, і він радів, що, не зважаючи на конфлікт між Мойсеєм і народом, молодь підхоплює ідею Мойсея і змагає до кращого майбутнього.

Франко безмежно любив свій нарід, і думки про його майбутнє ніколи не давали поетові спокою. «Твоїм будучим душу я тривожу». В своїй збірці «Semper tū» він розглядає минуле нашого народу, бачить, що «кров усе ще тече з ран», бачить, що все ще на «черленії щити» брешуть вороги і свої недолюдки, бачить як люди зневажливо ставляться до одного з найцінніших скарбів народу, до своєї мови. І він накликає нарід своїм полу'яним словом «переродитися і великого бажати».

Франко — це духовий велетень української нації. Він вийшов із неї і для неї віддав усе, що мав. А як відійшов у вічність, на українських поколіннях залишилася печать його невмирущого духа.

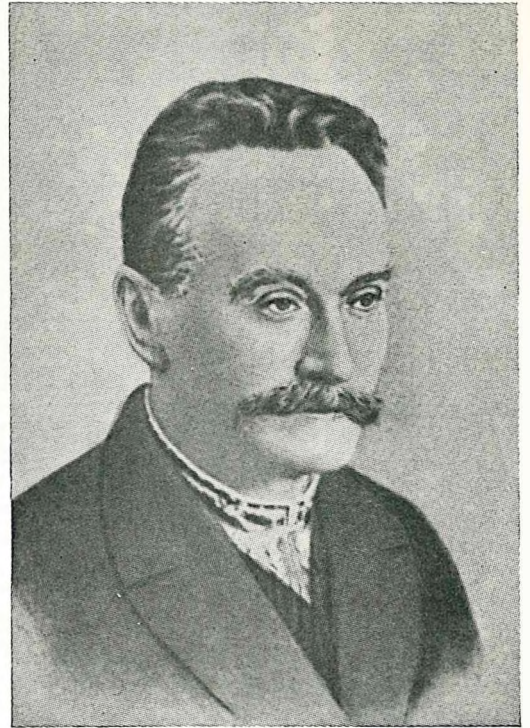
* *

*

Симон Петлюра — це провідник і виразник української національної революції 1917-20 років. Доля судила йому стати головою українського уряду в часі, коли Україною котилася грізна хвиля розбурханої революції, коли гриміли громи далеких канонад, коли в неймовірно трудних умовах творилась українська самостійна держава. Він стає при кермі державного корабля в часі, коли в Україні лунали приманливі та облудні кличі «співжиття на всій землі», а частина української провідної верстви блукала в тумані чужих ідей та не мала ясного, чітко визначеного стійкого погляду відносно проблеми українського відродження. В бурхливому круговороті революційних подій в Україні нуртували небезпечні течії та тенденції спрямувати український народ на рейки московської соціальної, а не національної революції. І багато українців вагалися, не знаючи куди ступити й в чію користь себе заманіфестувати.

СИМОН ПЕТЛЮРА
(1926 - 1966)

ІВАН ФРАНКО
(1916 - 1966)

Те, що він міг зробити для України в тих тривожних роках боротьби за «бути чи не бути» молодій українській державі, зробило Симона Петлюру великим державним діячем, безкомпромісовим борцем за волю України, носієм величної ідеї суверенності України. Він глибоко вірив, що Україна стане вільною і незалежною державою. Для забезпечення існування української держави необхідні власні сили. Тому Головний Отаман прикладав велику увагу організації українського війська. Він рішуче противився тим усім, які з легкої руки розпустили та демобілізували українські частини, щоб здійснювати будівництво держави мирним і гуманним способом», забуваючи про те, що Москва приступила до будівництва своєї червоної імперії кров'ю і залізом та не думала про гуманність і мир. В оборону Києва під Крути пішла, замість великого війська, горстка молодих, недосвідчених у воєнному ділі юнаків. За помилки свого уряду Україна заплатила дуже дорого, бо тисячами розстріляних українських патріотів, а в

30-их роках мільйонами загинулих із голоду українських селян, знищених у підвалах ЧЕКА, ГПУ і засланнях.

На силу меча покладався в своїй політиці Головний Отаман Симон Петлюра.

»Українські мечі перекуються на рала тільки тоді, коли гасло — незалежна українська держава — перетвориться в дійсність і забезпечить отому ралові можливість зужити землю родючу не для потреб третього, або другого з половиною интернаціоналу, а для устаткування й зміцнення власного державного добра і збагачення рідного народу. Отже: не забуваймо про меч«.

Для українських військовиків Петлюра залишив у своїй спадщині такі слова: »Кожна проблема української політики повинна бути розглядана з погляду військових інтересів оборони держави... Всі зусилля нації повинні бути скеровані на закріплення української державности...« Так говорив великий державний трибун, для якого ідея визволення Батьківщини і її державність були єдиним імперативом життя, якому він підпорядковував всю свою діяльність.

Очолені великим іменем Петлюри, українські визвольні змагання стали для українських поколінь великим заповітом. Вони натхнули нарід йти далі шляхом впертої і безкомпромісової боротьби з ворогами України, а клич Симона Петлюри »не забуваймо про меч, учімося його тримати міцніше в руках« став обов'язуючим у боротьбі УВО, ОУН і УПА і явним доказом того, що українці не забули великого заповіту Симона Васильовича Петлюри й чинами засвідчують продовження визвольної боротьби, прапор якої він підняв у бурхливі роки національної революції.

Боротьба українського народу вже триває століттями. В суворій дійсності народжуються герої, що підносять народні маси до боротьби в ім'я великих і світлих ідеалів. Для них добро нації є найвищим добром, законом і ціллю. Коли вони падають у боротьбі, на їх місце приходять нові месники, і герої, бо нація вічна і невмируща...

Постріли на вулицях Парижу вбили Петлюру тільки фізично, бо духово він житиме вічно. Так як житимуть вічно св. п. полк. Євген Коновалець, ген.-хор. Роман Шухевич, Степан Бандера і тисячі, сотні тисяч борців українського революційного руху, які вірні заповітам Петлюри продовжували його Чин. На їхніх жертвах і крові виростає молоде українське покоління, яке продовжує боротьбу за визволення України.

Україна живе і бореться. Вона наче вулкан, що готується до вибуху, і, приклавши вухо до стінок цього вулкану, вже чути потужну силу його ще скованої стихії, яка в слушний час струсне основами тиранії і покотить, як пророкував безсмертний Франко, Чорним морем гомін волі.

У той великий історичний час будуть вітати із засвітів українську націю її безсмертні велетні — Іван Франко і Симон Петлюра — та благословлятимуть її на шлях нового вільного державного життя...

Д-р Святомир М. Фостун

М. МАЛАНЮК

25. ТРАВНЯ 1926 РОКУ

Ще мить тому — весна і цвіт,
Чужинний май в співучім сонці
... І вже щось чорне криє світ —
І де ж ви, друзі, оборонці?

Наївний рух крилатих рук, —
Ні! Свисту куль не заперечить.
І тіло падає на брук,
І ось тріпочуть груди й плечі,

І очі гасить смертна мла...
Сім хижих куль — влучили в тіло:
Знялись над мертвим тілом крила
І дійсність легко попливла,

Як марний, як минулий вияв, —
Бо за повіками тремтів
Співучий степ, пшеничний спів,
Полтава, прапори і Київ.

IV.

А любо испити шоломомъ Дону
І досі нам сниться,
І досі маниться
Блакитного того Дону
Шоломом напиться.

Від роду до роду
Цю далеку воду
Ми спивали-споминали,
Як мрію-свободу.

Якби-то нам з Дону
Та не було грому,
То вже б ми над Бугом, Сяном
Не дались нікому.

Якби-то над Доном
Стали ми рядами,
Залізними панцирами
Сперлися з ордами.

Були би ми «Полю»
Шляхи заступили,
Золотими шоломами
З Дону воду пили.

Була б нас не рвала
Степовая птаха,
Якби на Дону стояли
Чати Мономаха.

МОЯ ЛЮБОВ

Вона так гарна, сяє так
Святою чистою красою,
І на лиці яріє знак
Любови, щирости, спокою.

Вона так гарна, а проте
Так нещаслива, стільки лиха
Знесла, що квилить лихо те
В її кожніській пісні стиха.

Її пізнавши, чи ж я міг
Не полюбить її сердечно,
Не відректись власних втіх,
Щоб їй віддатись доконечно?

А, полюбивши, чи ж би міг
Я Божую її подобу
Згубити з серця, мимо всіх
Терпінь і горя аж до гробу?

І чи ж перечесть ця любов
Тій другій і святій любові
До всіх, що ллють свій піт і кров,
До всіх, котрих гнетуть окови?

Ні, хто не любить всіх братів,
Як сонце Боже всіх зарівно,
Той щиро полюбить не вмів
Тебе, кохана Вкраїно!

23 червня 1880.

«Українська воєнна доктрина знає тільки тотальну війну, в якій мусять брати участь всі фізичні, духові й матеріяльні сили української нації. Лише в тотальній війні може проявитися вповні воєнний геній України, як це було за Хмельницького, коли то на бойовому полі українського народу з'явилася ціла плеяда героїв, що можуть бути гордістю найвибагливішої і найславнішої нації. Богун, Кричевський, Морозенко, Золотаренко, Жданович — були не тільки добрі виконавці плянів Хмельницького й великі полководці під його рукою, але й самостійні вожді, які в нічому не уступали маршалам Наполеона, а навіть їх перевищували. Одне, пересічний українець знає більше про Мурата, як про Богуня. Ці полковники козацького війська натискали на Хмельницького, щоб він «кінчав ляхів», вони здобували для України Білорусь, йшли походом на Басарабію і Волохню. А всі ті герої не загинули природною смертю, полководці гетьмана Хмельницького гинули, як Святослав на полі бою за українську землю. Ці герої поставили справу самостійности України на вістрі мечя. «Або здобути, або дома не бути» було кличем тієї кривавої і радісної епохи. Дома вони не осталися. Ми не знаємо сьогодні, де лежать їхні кості. Але зате пам'ять про них лежить глибоко в наших душах».

Полк. М. Колодзінський —
«Українська воєнна доктрина».

ПОХОРОН ІВАНА ФРАНКА

Весною 1915/16 року захворів я на бронхіт, і мене враз із тяж хворим стрільцем Осипом Мартинцем відправлено на лікування до зорганізованого саме тоді приюту для Українських Січових Стрільців, що був приміщений у колишній Дяківській Бурсі при вул. Петра Скарги. Ми були під дбайливою опікою доброго цивільного лікаря д-ра Бронислава Овчарського й його помічника, тоді молодого лікаря в ранзі хорунжого У.С.С., д-ра Володимира Щуровського. Господиною приюту була незабутня для нас усіх її тодішніх пупілів, справжня сестра-жалібниця п. Ірина Домбчевська.

Одного мрячного зимового дня облетіла приют вістка, що туди має приїхати на лікування тяжко хворий Іван Франко. Ми зраділи цією вісткою, бо це ж не абияка честь знаходитися під одним дахом із обожаним нами вже тоді творцем безсмертного «Мойсея». Я не був наочним свідком, коли Франко прибав до приюту, але вже другого дня по його прибутті ми познайомились із його братаничем, високого росту молодим юнаком, що був приміщений в одній із Франком кімнаті, щоб бути готовим кожної хвилини прийти йому з допомогою.

П. Домбчевська щиро зайнялася хворим і прохала нас усіх зберігати якнайбільший спокій, щоб не перешкоджати важко хворому поетові.

Ми з О. Мартинцем були відпущені з приюту, ще в тому часі, як у ньому далі перебував Франко й як реконвалесценти були приділені до збірної станиці У.С.С., що її комендантом був отаман У.С.С. д-р Михайло Волошин. Уже будучи при збірній станиці, ми дізнались, що Франко вернувся назад до своєї вілли при вул. Понінського, що його стан дуже важкий і кожної хвилини можна чекати катастрофи. Ця катастрофа сталась, як відомо, в неділю, 28-го травня 1916 р., в год. 4-й по полудні.

Сумна вістка про смерть поета блискавкою облетіла увесь тодішній український Львів, покривши його глибокою жалобою. Влаштуванням похорону, як відомо, зайнявся Головний Виділ Н.Т.Ш., прохаючи д-ра Волошина про допомогу в різних таких справах, що їх тоді у військовий час не могли поладити цивільні люди. Д-р Волошин із питомою йому енергією спішив з допомогою там, де її було треба.

В першу чергу доручив він стрільцям Ю. Танчаковському й І. Лисому купити гарний, тривалий вінок, що його від імени січового братства мало нести двох по можності наймолодших із вигляду січових стрільців. Згадані стрільці Т. і Л. купили такий вінок, що був зроблений із срібла у виді дубових листків. До вінка були прикріплені дві довгі блакитно-жовті ленти, а на самому вінку були вигравіровані великі букви У.С.С. Цей вінок не був зложений під час похоронів на гробовець Франка, а був відданий до Музею Н.Т.Ш., де зберігався до 1939 р.

В понеділок, 29 травня, по полудні, гурт У.С.С.-усів, в якому і я знаходився, пішов до дому жалоби при вул. Понінського, щоб віддати поклін великому Покійникові. Франко лежав у першій від сіней кімнаті, не на високому катафальку, як це звичайно буває, а якось низько, зате в повені весняних квітів, між якими переважали білого й кремового кольорів. Квіти якісь великі, не пригадую, якого роду. Лице Покійного м'ястатично спокійне. Вибивається випукле чоло й сиві-сиві, трішки кручені, вуси. Вбрання на ньому чомусь яснопопелясте, а не чорне — як мені затилося. Відвідувачів у тому часі, як ми були, небагато, так що можна було довше постояти й востаннє надивитися.

У вівторок, 30 травня, чотар Іванчук, помічник коменданта станиці, передає різні накази отамана Волошина. Мені і стрільцеві Джигалові (братові семіна-

риста Джигала, що перед першою війною в інтернаті ім. Пірамовіча виконав був атентат на польського шкільного інспектора) припала честь нести вінок від У.С.С. Для виносу домовини з дому жалоби був приділений, між іншими, високий ростом і дужий Осип Мартинець. Інших, що виносили домовину, не пригадую.

В середу, 31 травня, коло 2-ої год. по полудні, ми з Джигалом, забравши вінок із станиці У.С.С. при вул. Зімовича 20, трамбуєм поїхали на вул. Понінського, де вже була зібрана чимала українська громада, між якою багато умундированих У.С.С. Між впорядниками походу при домі жалоби теж багато У.С.С., але є між ними й гімназисти у шкільних одностроях і якісь цивільні. Вже в останній хвилині перед похороном передавалася між Усусусами з уст до уст вістка, що з фронту над Стрипою приїхала спеціальна делегація фронтового стрілецтва під проводом сотника Зенона Носковського й тодішнього чотаря Осипа Навроцького. Ця вістка показала правдивою й справді названа делегація репрезентувала Січове Стрілецтво на похороні Франка.

Ті, що несуть вінки, уставляються при виході з вулиці Понінського у вул. св. Софії, отже досить далеко від дому жалоби. Похід з вінками маємо відкрити ми обидва з Джигалом, несучи вінок від У.С.С.

Повільно заїжджає чорний караван, запряжений у четвірню коней. Починається похоронний обряд. Здалека доходять звуки Панахиди. Біля нас уставляється людина із похоронним хрестом із Волоської церкви. Після Панахиди бачу здалека високого ростом промовця, що з відкритою головою у темному пальті стає на найвищій плятформі кам'яних обрамунвань сходів, які ведуть до вілли Франка. Це д-р Олександр Колесса, професор Львівського університету, (обняв був катедру україністики замість Франка), буде його прощати на вічний спокій на порозі його дому. Змісту промови не чую, бо стою задалеко від промовця. Промова коротка. Після її закінчення стрільці, що винесли домовину з дому, вкладають її на караван і на

знак, даний найближчим впорядником, похоронний похід рушає з місця. Напереді тяжкий, металевий хрест, за ним хорівід вінків на чолі із вінком від У.С.С., а далі, неначе спокійна, низинна річка, довгий похоронний похід за домовиною невіджалуваного народнього Мойсея.

Похід посувався повагом тим самим шляхом, що його кожного дня неструджений каменярь верстав, спішучи до верстатів своєї невсипущої й плідної праці в Н.Т.Ш., чи в Українській Видавничій Спілці в Ринку, ч. 10., отже вулицями: св. Софії, Зиблікевича, св. Миколая, при якій на гірці зліва задумливо майорів старий Львівський університет, в якому в юних літах, у літах бур і громів, студіював Франко, далі вул. Академічної, при якій колись Франко мешкав і де, мабуть, постало його незабутнє «Зів'яле листя», а далі попри готель Жоржа, де колись вшанували його гостинно в 25-ліття його літературної діяльності, з черги Галицькою площею, лишаячи вулицю Галицьку, якою живий Франко колись прямував до ринку. Тут похід повинен був властиво спинитись на хвилину, бо вже ніколи Франко не піде цією вулицею. Його тепер, безпомічного й непорушного, живі везуть далі через Бернардинську площу на Печкарську, яка веде простісінько туди, звідкіль вороття уже немає. Чоло походу наблизилось до цвинтарної брами. Старий дідок, який уже стільки небіжчиків тут зустрічав, і цим разом спокійно зняв із гака шнур і потягнув за нього, щоб останнім живим звуком із цього світу, звуком цвинтарного дзвону привітати нового гостя, не здаючи собі навіть справи із того, що це за рідкий гість.

Після відчитання останнього св. Євангелія св. Йоана, похід подається першою алеєю наліво, де теж наліво, недалеко від входової брами, відкриті щелепи чужого гробівця, що на деякий час, заки буде споруджений свій власний, неначе в комірне, прийме у своє нутро великого Покійника.

Почалися надгробні промови. Із промовців тямлю д-ра Старосольського від У.С.С. і Федя Федорців, що прощав поета від академічної молоді, але змісту, на

жаль, не пригадую. Щоб відзначити участь Соборної України у похоронах, в останній хвилині висунули на промовця уродженця Волині, народного учителя, який перебував тоді у Львові. Він був неприготований до такої промови й тому говорив дуже коротко.

Погода за весь час похорону була прекрасна. Природа, наче пестощами, прощала свого великого сина, що так її любив. Похорон скінчився пізно, вже при заході сонця, так неначебто сповнився заповіт поета із Мойсея:

»Добігало вже сонце до гір
Величезне, червоне,
І було мов герой і пливак,
Що знесилений тоне.

Ще довго після замурування гробівця громада стояла біля дорогої могили, не-

наче прислухуючись до слів, які линули з неї востаннє:

»Там я буду лежать і до гір
Сих моавських глядіти,
Аж за мною прийдете ви всі,
Як за мамою діти.

»І пошлю свою тугу до вас
Хай за поли Вас смиче,
Як той пес, що на лови у степ
Пана свого кличе.

»І я знаю, ви рушите всі,
Наче повінь весною,
Та у славнім поході своїм
Не питаєте за мною!

»Най наперед іде наш похід,
Наче бистрії ріки,
О Ізраїлю, чадо моє,
Будь здоровий на віки!»

Микола ВЕРЕС

НА СМЕРТЬ ВОЖДЯ

Нова весна... І знову кучерявий
Встеляє луг над Ворсклою килим,
Шумить, красується Полтава
Вишневим розквітом своїм.

Сніжиться знов. І в споминах крилатих
Пливуть вони уривками, все ті ж —
Блакить небес, травневі шати,
Каштани, сонце і Париж.
І сім п'явок, підсланих неждано,
Печаль сердець і душ тужливий крик,
Як впав завзятий полтавчанин
На кров'ю зрошений хідник...

То Симон був... І глибшає на лицях
Стократний жаль за кожною з краплин
І в дню болючої річниці
Нам, як ніколи, близький Він.
Його ім'я у шелесті колосся,
В зітханні гір, в сназі налитих грон,
Воно у землю заплелосся
Незримих тисячами лон.

Воно дзвенить над степом непокірним,
Вроста у грім, у блискавиці бур,
Йому пісні широт безмірних
Склада Славута — трубадур.

І сонми лун акордом величавим
Прядуть із них мелодію про те,
Що не сади довкруг Полтави, —
То слава Симона цвіте.
То в кожному з нас девізм бойовитим, тим,
Весни немов зазореная рань,
Цвітуть псривні заповіти
Святих Отамана дерзань.

А з квіту їх народжується гартom
Весна звият, походів, епопей,
Не буде більш п'явок Шварцбарта,
Не зрадить вдруге Кочубей.
І день приїде відплати довгожданий.
Тиране, знай, затямляться повік
Тобі Париж, і кулі й рани,
І кров'ю зрошений хідник.

»Боротьба за це нашого народу не припиняється і не припинеться. Нехай вона буде довга і вперта, нехай вона бере нові й нові жертви, але УКРАЇНА НЕЗАЛЕЖНА, — хоче того чи не хоче Європа, — таки буде».

Симон Петлюра

НІМЕЦЬКИЙ АФРИКАНСЬКИЙ КОРПУС

Завдяки багатьом перемогам, здобутим німецьким африканським корпусом, хтось міг би подумати, що це була елітарна, дбайливо підібрана, добре вишколена й випосажена формація, спеціально призначена для ведення військових операцій у пустелі. Власне навпаки, — африканський корпус був зовсім погано підготований до мілітарної акції в умовах пустелі, хоч пляни вислання великої армійської одиниці до Північної Африки виникли в німців у половині 1940 року.

Це був час, коли Німеччина панувала на континенті. До подолання лишалася тільки В. Британія, і головна проблема Адольфа Гітлера заключалася в тому, щоб знайти середники, при допомозі яких він міг би розбити свого острівного опонента. Верховне командування збройних сил Німеччини гарячково опрацьовувало й розробляло оперативний план, який складався з двох частин. Першою частиною мала стати безпосередня війна на британській території, поєднана з блокадою Британських островів підводними човнами, масовими повітряними налетами й інвазійним десантом. Друга частина передбачала викликання війни в Британській імперії з метою її ступневої руйнації. Найдогіднішим обширом реалізації згаданого плану для Німеччини і її союзника Італії був обшир Середземного моря.

ДВІ ТВЕРДИНИ

В 1940 році британські позиції в районі Середземного моря концентрувалися в двох твердинях великої ваги — у Гібральтарі й Суєзькому каналі. Упадок будь-якої з них означав повну гегемонію держав осі в середземноморському басейні, тому німці почали розробляти пляни їх здобуття. Але ні план здобуття Гібральтару (операція Фелікс), ані план здобуття Суєзького каналу (операція Зонненблуме) не були зреалізовані, бо цьому перешкодила поразка італійських військ у Північній Африці наприкінці 1940 року.

Ще перед груднем згаданого вище року верховне командування німецької армії готувалося до висилки військ у Північну Африку. Для цієї мети воно призначило третю панцерну дивізію, розробило експериментальні пляни її транспортування та вивчало всі проблеми, зв'язані з чинностями німецьких воєнків у тропіках.

В листопаді 1940 року верховне командування збройних сил Німеччини занехало пляни ведення африканської кампанії, бо італійські війська доконали інвазії Греції, але їхня поразка в наступному місяці змусила німців розпочати планування наново.

Х-ий ФЛІГЕРКОРПС

Першою допомогою, яку надав Гітлер пошматованим італійським військово-повітряним силам, було вислання на Сіцилію Х-го Флігеркорпсу. Але армійські частини безпосередньо за ним не послідували. Гітлер не виявляв особливого бажання втручатися у сфери впливу Муссоліні, а крім того він беріг живу силу та її випосаження, не бажаючи висилати їх туди, де пахло загибеллю. Поруч із цим, Гітлер присвячував усю свою увагу континентові, тому власне африканський театр воєнних дій лишався на задньому плані.

Побоювання Гітлера поділяло верховне командування німецької армії. Воно вбачало у висланні військ до Африки щось на зразок пригоди афери й було свідоме того, що така висилка послабила б плановану інвазію Советського Союзу.

Не зважаючи на це, Гітлер чудово розумів ситуацію, яка виникне після того, як італійці втратять Північну Африку. Тому 7-го лютого 1941 року він дав наказ вислати сюди африканський корпус, і авангардні його відділи, відпливши з Неаполю, висадилися в Тріполі.

Формація, вислана Гітлером до Північної Африки, розцінювалася як блокувальна сила (Шперрфербанд), тобто мала завдання стримати наступ британ-

ських панцерних частин і застосуванням льокальних протинаступів перешкодити їх балянсуванню. Африканський корпус мав у своєму складі 5-ту моторизовану дивізію і Х-ий летунський корпус, нараховуючий 350 різнотипових літаків, а через місяць часу до них долучилася 15-та панцерна дивізія.

Слід зазначити, що верховне командування збройних сил Німеччини не провело належної підготовки для ведення мілітарних операцій в умовах пустелі,

**Фельдмаршал Ервін Роммель
легендарний «лис пустелі».**

тому ні вояки, ані їх випосаження не відповідали їм. У додатку до всього, ці вояки не пройшли потрібного вишколу і в результаті терпіли від спеки й захворювань. Вояцькі однострої не були пристосовані до пустельних умов. Це саме можна сказати і про військові вози, яким було дуже важко оперувати в пісках, а справу ускладнювало ще й те, що їх доводилося утримувати й направляти у цілковито несприятливих умовах. Крім того, командувач африканського корпусу, генерал-майор Ервін Роммель, будучи видатним експертом у веденні

війни піхотними формаціями, тільки в останньому часі обняв командування панцерними одиницями й не мав досвіду в пустельній війні.

Великі труднощі постали й перед Х-им летунським корпусом. Попередньо він був морським бойовим корпусом (Зеесампфкорпс), тобто мав призначення атакувати кораблі у відкритому морі й тісно співпрацювати з військово-морськими силами. Крім того, після досить довгого стаціонування в Норвегії, корпус був перенесений спочатку на Сіцилію, а потім до Африки так швидко, що командування не мало змоги належно підготувати його до операцій в нових умовах.

Таким чином, африканському корпусові довелося діяти в обширах із цілковито відмінними рельєфними умовами від попередніх. Тут була лише одна добра дорога та дві залізничні лінії, не маючі важливого значення, а наявні мапи, завдяки їхній неточності, практично були не до вжитку.

І все ж таки, не зважаючи на це, африканський корпус мав деякі позитивні прикмети. Його вояки в переважаючій більшості були фронтовими ветеранами, призвичаєними до ведення мобільної війни, а Роммель мав славу великого вояка й полководця.

Особовий склад африканського корпусу рекрутувався з формацій внутрішньої оборони, але 3-тя панцерна дивізія дала найбільший вклад як в людей, так і в матеріялі, бо ще у вересні 1940 року дістала призначення на операції в Африці. У зв'язку з цим, більшість вояків згаданої дивізії одержала тропічне спорядження та пройшла медичний огляд з метою установлення, як діятимуть на них тропічні умовини. Штаб дивізії провів деякі дослідження цих умовин у бібліотеці та набув дещо практики у швидкому завантажуванні й розвантажуванні кораблів. Поза тим ніяких ґрунтовніших приготувань не було.

БРАК СПЕЦІАЛЬНОГО ВИШКОЛУ

Як уже зазначалося вище, вояки африканського корпусу не пройшли спеціального вишколу для ведення війни в тропічно-пустельних обширах. Коли

складові частини корпусу одержали наказ виїжджати до Африки, в Німеччині була зима, і командування не мало змоги опрацювати будь-яку програму вишколу. Щойно пізніше воно вибрало місцевість Графенвог у північній Баварії як базу, де впродовж літніх місяців мав би відбуватися вишкіл відділів поповнення й заміни.

Але навіть тоді, коли був би час на опрацювання вишкільної програми, її реалізація натрапила б на великі труднощі, бо німці не мали практичного досвіду в провадженні пустельної війни. Правда, вони брали участь в африканських кампаніях упродовж першої світової війни, але вели їх у лісисто-степових околицях Південної Африки, кліматичні умовини яких були зовсім відмінні від пустельних. Силою фактів, командування мусіло базуватися на ветеранах першої світової війни як на людях, які бодай дещо розуміли в цій галузі.

Ще в липні 1940 року генерал-майор Гайнріх Кірхайм висловив перед головною квартирою збройних сил Німеччини думку, що варто було б вислати до Африки спеціальну розвідувальну групу, яка дослідила б умови в Лівії, Абесінії та Італійському Сомалі на випадок, якщо б німецькі війська мали бути вжиті в цих країнах для підтримки італійців. Головним завданням згаданої групи був би підбір військових формацій та необхідного для них випосаження, як також докладне обстеження кліматичних і теренових умовин у цій частині Африки.

В серпні того ж року верховне командування апробувало таку думку, та, майже одночасно, це саме зробили й італійці. Кірхайм, який мав очолити розвідувальну групу, вже підібрав потрібних для мети людей, але перед самим реченням виїзду розвідників до Африки італійці змінили своє попереднє схвалення Кірхаймової ідеї, заявивши, що вони воліють зачекати й рефлектують на прибуття німців у дещо пізнішому часі. Виходячи з цього, німці розв'язали новостворену групу й вислали знову Кірхайма до Франції, де стаціонував його полк.

СПЕЦІАЛЬНА ЛІВІЙСЬКА ГРУПА

Пройшло 7 місяців, і верховне командування збройних сил Німеччини доручило Кірхаймові поновне формування т. зв. спеціальної лівійської групи (Зондерштаб Лібієн) і дало їй наказ виїхати до Африки. Група виїхала з Берліну 24-го лютого 1941 року, майже через два тижні після того, як авангардні частини німецького африканського корпусу висадилися в Тріполі.

Спеціальна лівійська група складалася переважно з експертів панцерної і моторизованої війни та знавців піхотної і гірської війни. Останні мали зайнятися вивченням бойових умовин на територіях Абесінії та Італійського Сомалі. Слід зазначити, що чотири члени цієї групи, з Кірхаймом включно, були ветеранами першої світової війни й учасниками німецьких кампаній в Африці, хоч ніхто з них не брав участі в тих кампаніях, які очолював славнозвісний генерал-майор Пауль фон Леттов-Форбек.

Кірхайм перебував свого часу в Південно-Західній Африці на протязі дев'яти років і служив у кінній артилерії, піхоті та т. зв. верблюжому корпусі. З членів лівійської групи, крім нього, ветеранами були полковник кінної артилерії та два підполковники, також артилеристи, які брали участь у мілітарних операціях в Камеруні й Південно-Західній Африці.

Кірхаймові, однак, не вдалося використати своїх людей, тому що Роммель, відчуваючи гостру нестачу старшин, забрав їх до себе. В червні 1941 року Кірхаймові довелося формувати нову групу, яка на цей раз одержала назву спеціальної групи для ведення тропічної війни (Зондерштаб Тропен). Її завданням було докладне вивчення всіх фаз німецьких операцій в Африці та евенуальне представлення головному командуванню рекомендаційних зауваг, скерованих на покращання ситуації німців у цих обширах. Кірхайм виконав це завдання і подав рапорти, але вони були зігноровані як верховним командуванням, так і шефом штабу генералом Вільгельмом Кайтелем.

Італійці мали досвід у веденні пустельної війни, але дуже мало допомага-

ли німцям. Одержані рапорти не були вистачальними, а в додатку до всього прийшли так пізно, що ними не можна було користуватися, тому африканський корпус мусів сам робити планування та вирішувати справи свого комплектування й випосаження.

Першою помилкою, яку зробили німці, був підбір моторів для возів. Вони вибрали мотори, які працювали на газоліні, бо гадали, що дизельні мотори в умовах інтенсивної тропічної спеки »замерзатимуть«. Таке припущення було помилковим. Власне дизельні мотори надавалися б краще для операцій у пустелі.

Німецьким танкам бракувало відповідних повітряних та оливних фільтрів, а також підсилених охолоджувальних систем, у висліді чого їхні мотори були працездатні лише на трасі від 960 до 1.450 кілометрів, замість нормальних 2.000-2.400 кілометрів. Це викликало потребу частих направ, але на них не було часу.

Відділи Люфтваффе також мали свої проблеми. Нестерпна спека й пил перешкоджали їм у нормальному функціонуванні завжди, а спеціально тоді, коли наступали пісчані бурі (гіблі). Часами температура в кабінах літаків доходила до 154° Фаренгейта, і, не зважаючи на присутність оливних охолоджувачів, мала негативний вплив на працю авіаційних моторів. Пил і пісок, проникаючи у фільтри, виводили їх з дії. Не будучи добре випосаженою і вишколеною для мілітарних операцій в Африці, Люфтваффе проявляла малу активність аж до появи спеціального типу літаків — Мессершмідт БФ-109-Ф-2) Тропікаль.

ХАРЧУВАННЯ Й ОДЯГ

Можна пристосувати до тропічних умовин автомашини, літаки й інше випосаження, але важко зробити це з персоналом, який їх обслуговує або направляє. Правда, лікарська комісія може встановити чи даний вояк здатний виносити тропічну спеку, але після цього все залежатиме від харчування й одягу, які мають допомогти йому протиставлятися неблаганно-суворому й згубному середовищу пустелі. Виявилось, що ні хар-

чування, ні одяг німців не відповідали вимогам.

Виїжджаючи зі своєї країни, німецькі вояки одержували залізну порцію — запаси їжі на чотири дні та спеціальний триденний приділ. До цієї порції долучувався транспортний приділ, розрахований на 14 днів (8 днів подорожі залізницею з Німеччини до Італії та 6 днів морського плавання з Неаполлю до Тріполі).

Але, прибувши до Африки, німці побачили, що привезені ними харчі до споживання не надаються. І хліб, і картопля, і масло швидко псувалися, тому їх треба було заступати іншими продуктами тривкішого характеру Італійці пробували допомогти німцям у цій галузі, але, не маючи змоги дати їм конденсоване молоко, яйця, шинку й масло, посилали зернисту каву, сир та олію, часом мармеляду, та й то у недостатній кількості.

Це змусило німців брати зі собою дуже великі запаси харчів, придатних до пустельних умовин. Денна пайка німецького вояка була багата на карбонітрати й олії, але їй бракувало таких продуктів, як свіжі овочі, городина та свіже м'ясо, а свіжий хліб він одержав аж у половині березня 1941 року, коли на місці почали працювати пекарні.

Постачання води було організоване добре, бо цією справою займалося шість спеціальних компаній, які її добували й фільтрували, а сьома цю воду розвозила до місць призначення.

Гірше стояла справа з одягом. Німці ніяк не могли звикнути до ношення тропічного шолома, що не пропускав соняшного проміння й охолоджував голову. Крім того, він не міг захистити вояцької голови від куль, шрапнелів, уламків стрілен тощо, і невдовзі був заступлений сталевим шоломом, забезпеченим спеціальною бавовняною вкладкою. Вояцькі куртки й чоботи були дуже підігнані й не дозволяли свobodно рухатися, — отже ввесь тропічний одяг німців для війни у тропіках не надавався.

Як уже зазначалося попередньо, географічні мапи, якими користувався африканський корпус, були неточні й

невистачальні, що мало своє негативне значення власне в пустелі, де на величезних просторах було дуже мало межових знаків і віх, а між ними пролягали великі відстані. В тодішніх часах Північна Африка мала лише одну добру дорогу, яка проходила через Бальбо, та дві залізничні колії в Кіренаїці, але й вони не були зазначені на більшості мап. Це змушувало німців користуватися компасами, одометрами, навіть секстантами, щоб відшукати потрібний напрям, та дуже відбивалося на військових операціях.

МОЖЛИВОСТІ АФРИКАНСЬКОГО КОРПУСУ

Не зважаючи на всі вищеперелічені недоліки, африканський корпус розпочав свою дію блискуче, завдяки високоякісним військовим одиницям та першорядному командуванню. Але незабаром почалася німецько-советська війна, яка поглинула всю увагу німців, африканський театр воєнних дій зайняв другорядне місце, і це мало негативний вплив на дальші операції корпусу, бо йому бракувало постачання й заміни бойових частин свіжими. Крім того, ані німці, ні

італійці не розробили як слід своїх військових плянів, вони не розуміли необхідності повного контролю над обширами Середземного моря, що забезпечило б їхні комунікаційні лінії, а в додатку до всього, забагато цікавлячись Європою, не могли позбутися хибної думки, що африканський театр воєнних дій має цікавити тільки Африку.

Осяги африканського корпусу були б далеко більші, коли б він, як плянувалося спочатку, прибув до Африки в 1940 році. Правда, верховне командування збройних сил Німеччини усвідомлювало собі, що італійці потребуватимуть допомоги німців, але на початках воно було зайняте іншими справами і не звертало уваги на Африку, а коли потреба такої допомоги стала пекучою проблемою, вислало сюди африканський корпус. Розбудувати свої сили в Африці німцям перешкодила війна на сході. Захопившись ідеєю «Драг нах Остен», німці кинули проти Советського Союзу максимум свого мілітарного потенціалу, і це не дало їм можливості зреалізувати їхню початкову мету — розбити Британську імперію.

(Mil. Review. Vol. XLV. July 1965. № 7).

Полк. І. Голоколенко

ТАНКОВІ ПІДРОЗДІЛИ АРМІЇ ЗДА

У зв'язку з перебудовою дивізій сухопутної армії, структура танкових підрозділів не позначилася будь-якими істотними змінами.

БАТАЛЬЙОН складається із штабу, штабової сотні і трьох танкових сотень. У ньому є 575 чоловік особистого складу, 54 середні танки, 2 легкі танки, 2 мостові танки, 4 міномети калібру 106.7 мм., 30 панцерних транспортерів і 130 автомашин та причіпок.

Крім командира батальйону, до штабу належать начальник штабу та слідуючі старшини: особистого складу (S1), розвідки (S2), оперативних справ (S3), ВПС (S3), постачання (S4), а також батальйонний лікар, старшина-хемік та старшини зв'язку й ремонту.

Штабова сотня складається з керівництва, чотирьох секцій (штабу, назем-

ного спостереження, танкової та прокладання танкових мостів) і шести чіт — важких мінометів, розвідки, зв'язку, постачання, медичної та ремонтної.

В секції штабу є помічник старшини оперативних справ, два старшини зв'язку та кілька сержантів і стрільців.

Танкова секція має три середні танки, призначені для командира батальйону, оперативного старшини та старшини зв'язку для взаємодії з артилерією. Інколи ці танки охороняють командний пункт батальйону.

Секція наземного спостереження веде розвідку при допомозі двох середніх радіолокаційних станцій AN/TPS-21 і чотирьох легких AN/PPS-4.

Розвідувальна чота складається з 32-ох чоловік. До неї належать: керівництво (командир, водій-розвідувач і

панцерний транспортер М-114): секція розвідки (два командири роїв і два їхні помічники, чотири водії-розвідувачі, чотири спостерігачі й чотири панцерні транспортери М-114); танкова секція (два легкі танки »М-41«, озброєні гарматами калібру 76 мм.); піхотний рій (роївий, два командири груп, два гранатометники, три стрільці, два вояки, озброєні рушницями АР, і водій панцерного транспортера).

би до батальйону може бути долучена команда виклику тактичної авіації в складі трьох чоловік — сержанта оперативної справи (ВПС) та двох радистів. До диспозиції команди надається автомашина з причіпкою, на якій вмонтовані радіостанції для зв'язку з тактичною авіацією.

ТАНКОВА СОТНЯ має керівництво й три танкові чоти. До керівництва належать секція управління (командир сотні,

Приготування до виїзду на бойові вправи.

Чота важких мінометів складається з 4-ох роїв, пункту керування вогнем і трьох команд передових спостерігачів. Кожний мінометний рій має 5 чоловік (командир, навідник, два підношувачі аmunіції і водій панцерного транспортера). Пункт керівництва вогнем включає начальника, двох обчислювачів, апаратника й водія панцерного транспортера. Передові спостерігачі — три чоловіки — всі мають рангу сержанта.

Медична чота нараховує два старшини та 23 сержанти й стрільці, складаючись із керівництва і трьох секцій — обслуговування медичного пункту, санітарної та евакуаційної.

Штатом передбачено, що в разі потре-

його заступник, перший сержант і старшина зв'язку) та ремонтна секція. В секції управління два середні танки та дві автомашини. Одним танком користується командир, а другим — передовий артилерійський спостерігач. Якщо не передбачається контакту з ворогом, сотенний користується однією автомашиною, а друга віддається в розпорядження заступника сотенного й першого сержанта. Сотня має 90 чоловік особистого складу і 17 танків.

ЧОТА складається з п'яти середніх танків (»М-60« або »М-48«). Танк типу »М-60« впроваджено в озброєння у 1959. Він має гармату калібру 105 мм., поєднану зі скорострілом калібру 7.62 мм., та

протилетунський скоростріл. Бойовий комплект: 57 унітарних гарматних пострілів і близько 7.000 скорострільних набоїв. Початкова швидкість підкалібрового стрільна з відділюваним піддоном дорівнює 1.475 м/сек. На танку вмонтовані монокулярний далекомір, інфрачервоний перископний приціл, поєднаний із звичайним перископним прицілом, та інші удосконалені прилади для керування вогнем. Танк оснащений 12-циліндровим дизельним двигуном повітряного охолодження, який має потужність 750 к. с. Місткість паливних резервуарів — 1.420 літрів, бойова вага танку — 46,3 тонни, максимальна швидкість — 48 км/год., засяг дії — 560 км.

Від вересня 1962 р. почавши, ЗДА випускають танки типу «М-60-А-1», які відрізняються від танку «М-60» в основному конструкцією башти, що має видовжену передню частину. Крім того, в новій башті вмонтовано прилад, при допомозі якого спостереження може вести і набійник.

Танк «М-48» є на озброєнні з 1953 р. і має наступні бойові характеристики: бойова вага — 45 тонн, максимальна глибина панцера — 110 мм., максимальна швидкість — 47 км/год., засяг дії — 300 км., озброєння — гармата калібру 90 мм. і два скоростріли (7.62 мм. і 12.7 мм.). Американці мають намір установити на танках «М-48» гармати калібру 105 мм. і дизельні двигуни.

Розгляньмо характер дій танкових підрозділів у наступі.

Відомо, що в складі бригади, залежно від обставин, може бути 2-5 маневрувальних батальйонів (танкових і мотопіхотних). Як правило, на основі кожного з них створюються тимчасові батальйонні тактичні групи, т. зв. «таск форс». Для цього мотопіхотні сотні долучаються до танкових батальйонів, а танкові сотні до мотопіхотних батальйонів. Батальйонна тактична група вважається збалансованою, коли в її складі є однакова кількість мотопіхотних чіт: дві мотопіхотні й дві танкові. Якщо ж вона має більше танкових чіт, тоді її називають танковою тактичною групою.

Командир батальйону на період бою також створює сотенні тактичні групи.

Вони можуть мати наступний склад: три танкові чоти (штатні) й дві мотопіхотні (додані); три танкові чоти й мотопіхотна та, нарешті, дві танкові чоти й мотопіхотна.

Найчастіше (у 80 випадках із 100), як відмічається у військовій пресі, танкова сотенна група може мати дві танкові чоти й одну мотопіхотну.

Згідно з уставом, танкові тактичні групи створюються під час маневрувальних операцій, коли бойові дії ведуться на відкритому місці, доступному для танків. Мотопіхотні тактичні групи призначені для дій у закритій місцевості, яка має велику кількість як природних, так і штучних протитанкових перепон, або в тих випадках, коли в розпорядженні ворога є багато протитанкових середників.

Американці вважають, що найважливішою позитивною якістю нової організації дивізії є можливість перепідпорядкування танкових і мотопіхотних підрозділів, бо це улегшує організацію тісної взаємодії між піхотою і танками в інтересі рішення загального бойового завдання. Вони визнають, що без тісної взаємодії між цими елементами бойового порядку не можна розраховувати на успіх. Тому перед початком бою вони рекомендують всестороннє полагодження дій не тільки між командирами підрозділів, але й між окремими залогами та воюками.

Кожна танкова залага і кожний піхотинець повинні знати взаємні завдання та можливості озброєння. Вони повинні вивчити взаємні методи знищення цілей, способи зв'язку та добре знати плани вогню і маневру.

Для зв'язку і взаємних цілевказань поміж піхотою і танками використовуються радіо, зорові сигнали (трасуючі кулі, димові гранати та сигнальні ракети), особисті контакти й зовнішні телефони, встановлені на задніх частинах танків.

Тактичним групам звичайно вказують об'єкти, якими вони повинні оволодіти. Для батальйонної групи, наприклад, кінцевий об'єкт дається на віддаль приблизно 6-8 км. од переднього краю оборони ворога, для сотенної — 3-4 км., а

для чотової — 1-1,5 км. Іноді батальйонів і сотні визначають проміжні об'єкти (відповідно 3-4 і 1,5-2 км.), особливо тоді, коли їх захоплення може мати вплив на характер дальших дій.

Звичайно батальйонна тактична група, в залежності від складу, місцевості, бойового завдання й характеру дій ворога, веде наступ на фронті завширшки до 3.000 м., сотенна — до 1.200 м. і чотова — до 400 м. Перед боєм той чи інший підрозділ шикується в бойову лаву, тобто так, щоб це забезпечувало надійне керування підрозділами і перевагу над ворогом там, де скупчуються основні зусилля. Для батальйону існує два основні бойові порядки: КОЛОНА (коли тільки одна сотня знаходиться спереду, хоч останні можуть наступати не лише одна за одною, але й побіч) і ЛІНІЯ (коли не менше двох сотень ведуть наступ поруч). Всі інші форми шиків (ешельоновані, кутом уперед чи назад) — це лише різновидності колони й лінії.

Колонний бойовий порядок застосовується при зближенні з ворогом, під час нічного наступу й наступу в туманну погоду, коли підрозділи долають дефіле і густий ліс. Такий порядок уможливило командирів легше керування окремими підрозділами й у разі потреби забезпечує швидке перешикування цілого батальйону.

Лінійна лава дає можливість скупити сильний вогонь лише перед фронтом. Керувати при цьому підрозділами значно важче. Така форма бойового порядку застосовується під час атаки на об'єкти або при переході гребенів висот.

Бойовий порядок кутом уперед, як говориться в уставі, забезпечує чудові можливості для скупчення вогню перед фронтом і досить добрі — в сторону флангів, а також дозволяє на любий маневр з ціллю досягнення вирішального успіху.

Сотенна тактична група може мати різний бойовий порядок: колонний, лінійний, кутом уперед чи назад й уступом управо або вліво. При цьому кожна чота в бойовому вишикуванні сотні може застосувати любе шиківання.

Одержавши бойове завдання, командир тактичної групи розробляє план атаки, включаючи схеми маневрування і вогневого забезпечення. Під час бою батальйон в основному користується двома видами маневрування: обходом і проривом. Коли застосовується обхід, тоді створюються два групування сил і середників: групування головного й допоміжного ударів. В напрямку головного удару скупчується більшість сил і середників, призначених для рвучкого виходу на фланг основних сил ворога. Підрозділи, діючі в другорядному напрямі, одержують завдання зв'язати ворога перед фронтом, увести його в помилкову уяву відносно напрямку головного удару й не допустити до того, щоб ворог перекинув свої сили проти групи головного удару.

В плані вогневого забезпечення бою вказуються завдання, вирішувані тактичною авіацією, підтримуючою артилерією та батальйонними вогневими середниками.

Американці надають вельми важливого значення безпосередній підтримці летунства. Ще до початку бою його удари плянуються завчасу, з визначенням окремих об'єктів, та узгоднюються з тими завданнями, які вирішують ракетно-ядерні середники, артилерія і міномети. Право виклику тактичного летунства надається любому командирів.

Для безпосередньої артилерійської підтримки до батальйону (тактичної групи) додається батарея самохідних гавбиць калібру 105 мм. Звичайно вона пересувається на віддалі трьох кілометрів од авангардних підрозділів. Старшина зв'язку взаємодії з артилерійським дивізіоном допомагає командирів батальйону плянувати артилерійський та мінометний вогонь, а в часі наступу забезпечує виконання артилерією її бойових завдань.

Міномети калібру 106,7 мм. уважаються важливим вогневим середником батальйону. Вони перевозяться на панцерних транспортерах і можуть вести вогонь безпосередньо з машин. Як відомо, мінометна чота має три передові спостерегачі, яких долучають до авангардних підрозділів. У кожній сотні є

спеціальний танк, яким цей передовий спостерігач (форвард обсервер) користується. Перебуваючи безпосередньо в бойових лавах військ, передові спостерігачі розвідують цілі й коректують мінометний вогонь.

Чота займає вогневі становища на відстані 1,5-2 км. від передових підрозділів. Пересувається, в залежності від обставин, або в повному складі, або парами чи навіть поодинокими мінометами, щоб не припиняти вогневої підтримки танкам і піхоті.

Розвідувальна чота використовується в інтересах батальйону. Трапляється так, що ціла чота або її частина можуть бути долучені до сотенної тактичної групи, коли вона вирішує завдання відірвано від основних сил батальйону. Під час бою чота веде розвідку спереду бойової лави, прикриває фланг або проміжки між батальйонними підрозділами.

Американці мають два способи переходу до наступу: з ходу і з вихідного положення, займованого в безпосередньому контакті з ворогом. Перед наступом з ходу підрозділи знаходяться в районах скупчення, звідки й просуваються на становище розвивання для атаки.

Перед атакою ведеться ядерна й артилерійська підготовка, при чому удари наносяться по об'єктах на всю глибину оборони.

Після загального сигналу танки й піхота переходять до наступу. Танки відкривають вогонь у першу чергу по тих цілях, які перешкоджають блискавичному наступові, а передовсім по танках ворога. Мотопіхота знищує протитан-

кові середники й винищувачів танків.

Під час атаки командир сотні (чоти) керує вогнем підрозділів, даючи доповнюючі завдання кожному з них, а навіть окремим танкам.

Підтримуюча артилерія і міномети ведуть вогонь переважно по тих цілях, які розташовані в глибині й не можуть бути обстрілювані танками, а також застосовуються для створення димових заслон, під прикриттям яких тактичні групи здійснюють той чи інший маневр.

Танки й піхота цілий час дуже тісно співпрацюють, при чому є три способи використання танкових і піхотних підрозділів.

Перший — танки й піхота атакують в одному напрямі. При цьому піхота, діючи з панцерних транспортерів, не відривається від танків, намагаючись якомога більше зблизитися до ворога. Вона зіскакує з машин щойно тоді, коли ворог веде сильний протитанковий вогонь, коли треба знищити протитанкові перешкоди або коли треба допомогти танкам в руйнації протитанкових середників, перешкоджаючих просуванню танків і транспортерів.

Другий — танки й піхота атакують ворога двома напрямками, які сходяться.

Третій — танки підтримують атакуючу піхоту лише вогнем з місця. При цьому піхота, використовуючи приховані підступи, наближається до об'єкту і під прикриттям вогню атакує його фланг.

Оволодівши об'єктами, підрозділи закріплюються в них, приводять себе до порядку, потім одержують нове завдання і продовжують наступ.

Маневри поза залізною заслоною. Наступ сов. танків і піхоти.

ТАКТИЧНА ПІДГОТОВКА

В американській армії тактична підготовка являється провідним предметом військового навчання. На неї відводиться понад 30% усього навчального часу, не рахуючи періодичних вимаршів підрозділів у рухомі табори та їхньої участі у вишкільних маневрах, які відбуває повний склад бригади чи дивізії.

Тактичні заняття і навчання мають за ціль підготувати підрозділи до успішного виконання різних бойових завдань в умовах примінення ядерної зброї, а також в обставинах, коли застосовуються звичайні середники боротьби. Вони переводяться як удень, так і вночі, а при цьому завжди створюється складне оточення, максимально наближене до бойового. Характерним явищем є те, що до деяких навчань включаються підрозділи інших родів військ та авіація.

В суходільній армії тактична підготовка переводиться кількома етапами. Початкові навички бойових дій вояки одержують у вишкільному центрі, де вони перебувають на протязі шістнадцяти тижнів. Упродовж перших двох місяців усі рекрути, незалежно від характеру їхньої дальшої служби, вишколюються згідно із загальною програмою. Пізніше їх розподіляють по групах, враховуючи фахи, і на протязі ще двох місяців із них готують танкістів, артилеристів, саперів тощо.

На тактичну підготовку вояка відводиться 35 годин. Дуже велике значення надається фізичному гарту вояків, вихованню в них наступального духа, впевненості в своїй зброї, почуття товариської взаємодопомоги, довір'я до своїх командирів і начальників.

Вишкіл відбувається тільки в польових умовах. Вояків навчають потаємно рухатися на полі бою, поборювати різнорідні перепони й загороди, ефективно застосовувати зброю вдень і в умовах обмеженої проглядності, маскувати й користатися з різних сховків. Інструктори змагаються до того, щоб кожний вояк умів вести спостереження і швидко передавати відомості, зберігати захоплені до-

кументи ворога, не потрапляти в полон і т. д.

На удосконалення дій кожного поодинокого вояка в складі піхотного рою призначається 21 година. За цей час на тактичних заняттях відпрацьовують три теми: рій у наступі, рій в обороні й тактичний вишкіл рою з бойовим стрільнянням. 50% занять відбувається вночі. Кожний вояк ознайомлюється з бойовими порядками рою, вивчає способи пересування, засоби зв'язку й сигналізації, принципи поєднання вогню і руху в наступі тощо.

На тактичних навчаннях з бойовим стрільнянням завжди ставиться обмежене завдання — переконати стрільця, що він повинен вести вогонь по району, зайнятому ворогом, навіть тоді, коли видимих цілей немає. Вояк повинен твердо усвідомити собі, що коли ворога тримати під безперервним сильним обстрілом, то він не має можливості протидіяти ефективно своїми середниками.

Під час навчання дій рою в комплексі з тактикою опрацьовуються питання оборони від зброї масового поразення, інженерної, фізичної і санітарної підготовки. Цей етап вишколу закінчується тижневим перебуванням вояка в мобільному таборі.

Типові програми вказують, що в такому таборі вояки весь час повинні знаходитися в оточенні, близькому до бойового. Зокрема приділяється увага розосередженню особистого складу, маскуванню від повітряного й наземного спостереження, міроприємствам, попереджуваним напади партизанів і просочування дрібних ворожих груп, а також індивідуальній і груповій обороні перед діями ядерної, хемічної та бактеріологічної зброї.

З навчального центру вояк потрапляє на штатну посаду в лінійну частину, де відбуває дальшу практику дії одинцем у марші, розвідці і т. п. Тут на сколочування рою по тактиці відводиться 40 годин. Спочатку на тактичному вишколі опрацьовуються дії в бойових порядках,

проблеми керування, атаки і найпростіші маневри на полі бою. Потім переводяться тактичні зайняття на теми наступу, оборони, розвідки й маршу. В той самий час вивчаються порядок дій проти партизанів і просочених дрібних відділів ворога та способи оборони перед зброєю масового поразення. Вояків учать користуватися мапою і знайомлять із панцерним транспортером.

У танкових підрозділах на оформлення рою спеціального часу не призначається. Вважають, що залога буде вишколена зладженим діям на зайняттях вогневої підготовки в ході виконання вправ курсу стріляння. На протязі 40 годин вояків знайомлять із способами виявлення, позначення й подолання замінованих полів і перешкод, роз'яснюють порядок провадження маршу (дисципліна маршу, дії в районах збірок, маскуванія, боротьба з партизанами й дрібними ворожими групами).

Типові програми бойового вишколу встановляють слідуєчий порядок проведення зайнять у складі чоти (сотні): загальний тактичний вишкіл, самостійні тактичні навчання у всіх видах бою, спільний вишкіл з підрозділами інших родів військ і двосторонні тактичні навчання за комплексною темою.

Самостійний тактичний вишкіл охоплює такі теми: чота (сотня) в наступі; чота (сотня) в обороні; чота (сотня) під час відходу. Для чоти виділяється 44 години, для сотні — 30 годин. При цьому 25% усіх навчань із чотою і до 50% із сотнею відбуваються вночі або в умовах обмеженої проглядності.

На чотових і сотенних навчаннях, разом із тактичною підготовкою, ведеться радіційна розвідка, організовується індивідуальна й колективна оборона перед зброєю масового поразення, опрацьовуються питання першої допомоги й евакуації поранених тощо.

На спільному вишколі звичайно діє піхотна або мотопіхотна сотня і танкова чота, артилерійська батарея та інші підрозділи спеціальних військ.

Основну увагу американці звертають на сотню, вважаючи, що без добре підготованої і вишколеної сотні не може бути боездатної військової частини.

На заключному етапі вишколу сотня виводиться до двотижневого мобільного табору, де перебуває постійно в умовах, наближених до бойових.

Для перевірки готовости сотні до виконання бойових завдань і викриття недоліків, батальйонний або інший старший командир (найчастіше курінний) переводить з нею двостороннє тактичне навчання по комплексній темі безперервно протягом 48 годин.

Під час цього навчання перевіряється здатність особистого складу діяти в різних видах бою і при складному оточенні, в тому з приміненням зброї масового нищення, вести боротьбу з партизанами й просоченими дрібними ворожими групами, вміння сотенного й чотових вести розвідку та надійно керувати підрозділами при різних змінах оточення. Крім цього, на деяких етапах вишколу може переводитися бойове стріляння цілої сотні. В такому випадку на полігоні споруджується сповидний опірний пункт чоти ворога.

Розгляньмо, як ведеться вишкіл за типовою для всіх танкових сотень темою «Дії сотні в складі авангарду, перехід до оборони, відхід і наступ».

Призначаються керівник вишколу, його помічники для імітації, питань використання зброї масового нищення (цей помічник одночасно є начальником штабу), позначення ворога, запілля, технічної частини, зв'язку й озброєння, а також посередники для кожної штатної чоти й чіт, приділених та діючих за ворога.

Кожний посередник забезпечується невеликою автомашиною, що має радіостанцію. Для зв'язку створюється три радіосітки: керівництва, командира сотні й підрозділів, діючих за ворога.

На навчання звичайно виводяться танкова сотня, одна або дві піхотні чоти, посилений відділ (до сотні) для «ворожих» дій, передовий артилерійський спостерігач, група вояків, підготованих до дій як військовополонених, підрозділ матеріально-технічного забезпечення, літак з розпізнавальними знаками «ворога» (для імітації примінення середників масового нищення), а також

На тактичних заняттях. Поборювання перешкод

саперний рій для підризу імітаційних середників.

Всі підрозділи забезпечуються сліпими артилерійськими й рушничними набоями, димовими гранатами, ракетами і т. д.

Керівник опрацьовує план навчання, в якому усталюється задум, загальне й поодинокі положення по етапах, а також дії сторін і посередників. До плану долучаються мапа з графічним планом навчання, плани розвідки, праці посередників, матеріально-технічного забезпечення і загальні вказівки підіграючій стороні.

В плані розвідки показуються дії підіграючої сторони, порядок ведення

розвідки та взаємної інформації посередників сторін. План праці посередників зображує їхні обов'язки й завдання, подає форму одягу й розпізнавальні знаки, оціночні показники (листи оцінок) та порядок рапортів керівникові. Вказівки дій підіграючої сторони по окремих етапах також оформлюються спеціальним документом.

Навчання розбивається на чотири етапи:

1-й (12 годин) — дії сотні в складі авангарду при виході з глибини до лінії правдоподібної зустрічі з ворогом;

2-й (14 годин) — дії сотні в обороні;

3-й (8 годин) — відхід на нові оборонні лінії;

4-й (14 годин) — наступ.

Перед навчанням сотенному подають накреслення загального положення, стан першого етапу і визначають бойове завдання. Для першого етапу може бути слідує положення: «Танковий батальйон, який знаходиться на віддалі 25 кілометрів од ворога, має завдання відбутися марш у передовий район його скупчення, будучи готовим кожнотчасно перейти на оборону лінії (слідують її назва). Танкова сотня із підсилюючими середниками — авангард батальйону».

На організацію маршу сотні відводиться 2 години. На протязі цього часу посередники перевіряють, як дають командири бойові завдання, чи знає особистий склад вимоги уставів, бойові завдання, маршрут руху, час проходження вихідного пункту, а також готовість матеріальної частини.

Під час маршу керівник і посередники, створюючи різні положення діями дрібних «ворожих» груп, перевіряють уміння особистого складу діяти при налетах авіації, приміненні ворогом зброї масового нищення, здатність сотні в марші атакувати з похідної колони. Крім того, звертається увага на порядок виходу з району скупчення, прохід вихідного пункту, організацію охорони в марші та зв'язок.

Після прибуття в район скупчення сотенний організує охорону. Перевіривши готовість сотні до відбиття раптового нападу й маскування, керівник повідомляє сотенного про нове положення, яке може бути слідує: «Сотня має завдання зайняти опірний пункт, будучи готовою до стримувальних дій. Частини Н-ської дивізії, які знаходяться в контакті з ворогом, відходять через охоронну лінію сотні».

В період розвідки, віддачі сотенним бойового наказу й організації взаємодії імітується налет авіації і бомбардування хемічними середниками району скупчення з тим, щоб перевірити готовість особистого складу до дій при хемічному нападі ворога під час відсутності сотенного й чотових.

Сотня виходить в район опірного пункту й займає оборонну лінію під постійним вогнем «ворога».

Для того, щоб навчити особистий склад, як допитувати полонених і рапортувати одержані відомості старшому командирові, керівник дозволяє кільком «ворожим» воякам здатися в полон.

Дальші дії проходять в складній ситуації. Керівник дає можливість «ворогові» вклинитися в опірний пункт, змушуючи цим самим сотенного приймати всі міри для відновлення положення, евакуації пораних та ушкодженої техніки.

На третьому етапі особлива увага звертається на організацію відходу сотні з однієї оборонної лінії на другу, вміння діяти в умовах примінення «ворогом» ядерної зброї. З цією метою на другій проміжній лінії імітується ядерний вибух. Посередники при чотах устанавлюють втрати від вибуху, які складають прикладно 15% особистого складу, 10% техніки і 10-15% середників зв'язку. Втрати опреділюються, виходячи з тих конкретних міроприємств захисту, які були зроблені підрозділами завчасу й у період вибуху.

Однотчасно з цим, посередники перевіряють, як діють командири, щоб ліквідувати наслідки ядерного нападу й виконати поставлене завдання. Етап закінчується відводом сотні під покровом темряви в район нового збору, де організовується поповнення боєприпасів, пального й відновлення ушкодженої техніки.

На початку четвертого етапу керівник також повідомляє сотенного про нову ситуацію і ставить бойове завдання на наступ. Посередники сліdkують за тим, як командири організовують бій, а з початком наступу дають увідні й опреділюють їхнє вміння керувати підрозділами.

Наприкінці навчання робиться перевірка щонайменше 50% техніки й озброєння, а також оцінюється її справність і готовість до дальших дій.

Оцінка за навчання дається за слідує розділами: готовість матеріальної частини, дії командирів, усієї сотні й кожної чоти по етапах навчання, кількість поражених цілей (коли переводилося бойове стріляння). Максимально сотня може одержати 2.860 точок. Коли

сотня набрала 95-100% можливої кількості точок — «відмінно», 85-94,9% — «добре», 70-84,9% — «задовільно» й менше 70% — «незадовільно». Кількість точок, які одержують сотня й чоти, виставляють посередники у завчасу розроблених листах оцінок.

На тактичну підготовку в складі батальйону передбачається 40 годин, із них 12 — на дії в наступі, 16 — в обороні та 12 годин — на відхід. Батальйонні навчання проводяться так само, як і сотенні. Правда, в батальйонних

навчаннях обов'язково бере участь тактична авіація і розробляються питання взаємодії з нею.

Підготовка в складі бригади й дивізії ведеться на протязі двох тижнів. Основу її складають польові навчання й маневри. Вихід на польові навчання звичайно починається з алярмового зриву й маршу з району постійної дисльокації. В ході навчання командири і штаби самостійно вибирають методу і способи рішення бойових завдань.

А. Г.

ОЗБРОЄНІ ВЕРТОЛЕТИ

Вертолети володіють великими повітряно-транспортними властивостями і, що особливо важливе з мілітарної точки зору, не потребують спеціально уряджених летовищ. В арміях основних держав світу вони застосовуються для транспортування військ, бойового спорядження й інших предметів матеріально-технічного постачання, висадки десантів та евакуації поранених, підтримання зв'язку й коректування вогню, ведення повітряної і радіаційної розвідки, прокладання телефонних ліній, висадки диверсійних груп, перевезення головних частин ракет із ядерними головками, виконання функцій ретрансляючих станцій тощо.

Останнім часом західня преса все частіше підносить питання про необхідність примінення вертолетів у бойових діях, з метою обстрілу ворожих об'єктів і цілей. Є навіть пропозиції ввести до складу кожної дивізії спеціальні підрозділи вертолетів, які могли б безпосередньо на полі бою взаємодіяти з наземними підрозділами й частинами.

Західні мілітарні спеціалісти вважають, що озброєні вертолети можуть ударяти на комунікаційні шляхи і летовища, обстрілювати піхоту, танки й інші панцерні цілі, а також підтримувати вогнем операції своїх військ.

Перші експерименти з озброєними вертолетами проводилися у Франції в 1956 р., коли були встановлені керовані

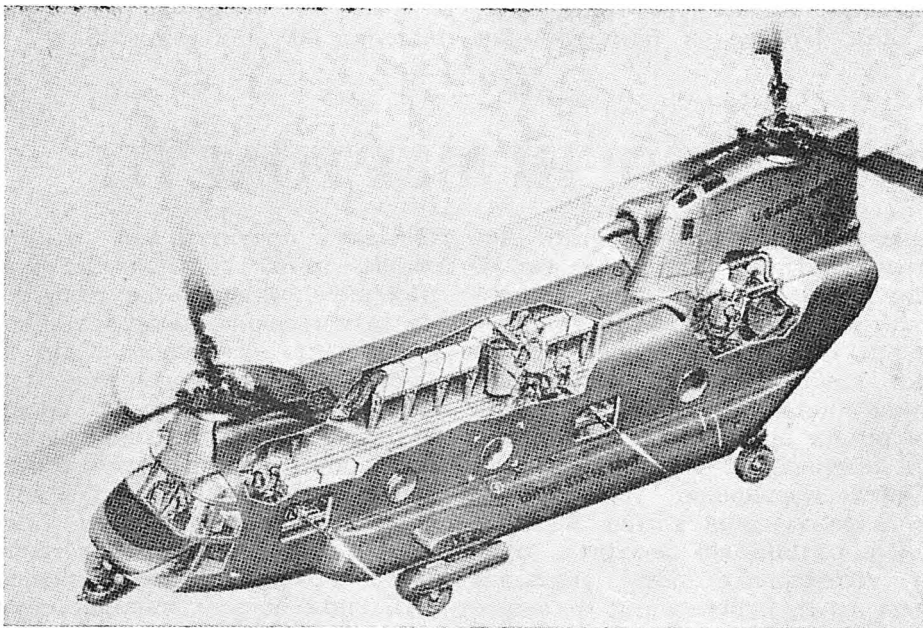
дротами протитанкові ракети типів «SS-10» і «SS-11». Після цього американці й англійці випробовували з вертолетів протитанкові ракети типів «Кобра», «Віджілент» і «Ентак». Слід відмітити, що ведення вогню ракетами, керованими дротами, досить важка справа. Ціль увесь час повинна знаходитися на візирній лінії, а це обмежує маневрування вертолету й робить його вразливим на вогневі середники ворога. Власне тому тепер посилено розробляються протитанкові ракети, які наводяться самі.

Пізніше почали використовувати для озброєння вертолету поодинокі скоростріли калібру 7.62 мм. або турельні обладнання з двома скорострілами того ж калібру. Для збільшення вогневої потужності вертолетів їх оснащували скорострілами калібру 12.7 мм., одноцільковими і трицільковими 20-міліметровими гарматами типу «Вулкан», а також напальмовими бомбами. Але автоматичні гармати великого калібру (наприклад, 30 мм.) виявилися непридатними через досить велику силу відбою при стрільні й небезпеку пошкодження вертолету. Останнім часом широко застосовуються реактивні стрільна (НКРС) різних калібрів (од 37 до 127 мм.), як також автоматичні гранатомети, стріляючі гранатами калібру 40 мм.

Військові спеціалісти пропонують використати самонавідні ракети великої потужності, підвищеної дальності стрі-

ляння й точности потрапляння в ціль. Американці, наприклад, уже перевели цілу серію дослідів із приміненням на вертолетах радіокерованих ракет «Бул-лап» кляси «земля-повітря» для пораження наземних і морських цілей, а для боротьби з танками — ракет «Ші-лелла» й «ТОУ», оснащених інфрачервоними та оптичними системами самонаведення.

»Пірат« (швидкість 200 км/год. і практична стеля 4.300 м.), розроблене ще в 1958-1959 рр., складається з гармати калібру 20 мм. і двох скорострілів калібру 12.7 мм. Уживається для прикриття транспортних вертолетів під час висадки військ, знищення малих військових груп, не маючих зенітного озброєння, збирання розвідувальних даних тощо.

Американський вертоліт типу «Ірокез».

У майбутньому плянується приміювати на вертолетах існуючі типи ракет кляси «повітря-повітря», що значно поширить бойові можливості вертолетів та дозволить їм вести боротьбу також і з повітряними цілями. Перший крок у цьому напрямі — це пристосування для вертолетів авіаційних ракет типів «Фалкон» та «Сайдвіндер», а також, можливо, й малогабаритної зенітної ракети «Редай». Шукання нової зброї для вертолетів продовжуються.

Розгляньмо озброєння, застосовуване сьогодні на вертолетах деяких держав, і характер їхніх дій.

ФРАНЦУЗЬКІ ВЕРТОЛЕТИ. Озброєння середнього вертолету «Н-34» типу

Вертоліт «Аллуєт» (крейсерська швидкість 170 км/год.) має призначення вести розвідку й боротися з танками. Озброєний ракетами «SS-11» або «SS-12» (4-6 ракет). Останньо на ньому почали монтувати бічні кронштайни, на яких підвішуються контейнери з двома поєднаними між собою скорострілами калібру 7.5 мм. або нерухомі обладнання для вісімнадцяти некерованих реактивних стрілен калібру 37 мм. з кожної сторони кадовба.

Порівнююче новий вертоліт «Аллуєт-3» з різним озброєнням випробовувався в 1964 році. Він сконструйований спеціально для транспортування військ і вантажів, висадки повітряних десантів,

безпосередньої вогневої підтримки оперуючих військових формацій і боротьби з танками.

На думку французьких спеціалістів, вертолети добре зарекомендували себе в боротьбі з танками. Тому тепер завершується розробка нового вертолету «Аллуєт-4», спеціально призначеного для боротьби з танками ворога, прониклими в розташування власних військ.

АМЕРИКАНСЬКІ ВЕРТОЛЕТИ. Вертоліт UH-1B «Ірокез» (швидкість 195 км/год., досяг дії 340 км.) оснащується різними вогневими середниками. Найбільше розповсюдження має варіант із двома скорострілами калібру 7.62 мм. і вісьмома НКРС калібру 70 мм., розміщеними по обидвох сторонах фюзеляжу. Вогонь в політі веде другий летун. Модель UH-1B «Ірокез», призначена для підтримки наземних військ, озброєна комплектом із двох пускових контейнерів (по 12 НКРС-ів калібру 70 мм. у кожному) або шістьма ракетами типу «SS-11». Вживається також 20-мм. гармата «Вулкан», швидкострільність якої дорівнює 2.000 пострілам на хвилину.

На вертолетах UH-1B і UH-1D застосовуються ракети калібру 70 мм. (по вісім ракет з кожного боку кадовба), а як доповнююче озброєння — паровані скоростріли «М-60», призначені для поразення живої сили ворога і пристрілювання перед запуском ракет. У в'єтнамській війні вживається вертоліт «Ірокез», озброєний 48 ракетами зі складуваними стабілізаторами (по 24 ракети з кожного боку кадовба). Летуни мають спеціальний пристрій для запуску 1, 2, 4, 8, 12 і 24 стрілен із темпом стріляння шість стрілен на хвилину.

На зразку вертолета UH-1B буде сконструйований спеціальний легко опанцерений штурмовик з ракетним озброєнням для підтримки суходільних військ в операціях, де примінення летунства виключене.

Вертоліт «Сіу Скаут 47» має невелике крило для покращання маневрування, в якому розміщуються або додаткові резервуари з паливом, або допоміжне озброєння. Стрілець знаходиться спереду летуна. На підлозі носової частини кабіни встановлена турель із двома ско-

Перед відлетом на бойові позиції у В'єтнамі.

рострілами калібру 7.62 мм. Цей вертоліт у майбутньому повинен стати вертолетом-винищувачем для підтримки бойових дій суходільних військ, а сьогодні використовується для ескорти транспортних вертолетів із десантом.

Експериментальний вертоліт «Белл» ОН-4А споряджений двома обтічними гондолями зі спарованими скорострілами калібру 7.62 мм. або такими ж скорострілами з правого боку кадовба й устаткуванням для 40-міліметрового гранатомету — з лівого. Далекість стрільня такого гранатомету в політі 400 м., бойовий комплект 120 гранат.

БРИТАНСЬКІ ВЕРТОЛІТИ. Експериментальні вертоліти «Вірлуінд» (максимальна швидкість 167 км/год., засяг дії 500 км.) та «Вессекс» (максимальна швидкість 220 км/год., практична стеля 5.300 м. і засяг дії 550 км.) озброєні протитанковими стрільнями типів «SS-10» і «SS-11». Одначе британці вважають, що озброювати вертоліти недоцільно, бо це знижує їх вантажну підйомність.

Як повідомляє американська преса, тактика застосування озброєних вертолетів розроблена підрозділами збройних сил ЗДА, оперуючих у Південному В'єтнамі. Їх використовують для розвідування маршрутів і висадки підрозділів у запіллі, прикриття транспортних вертолетів у політі, охорони районів висадки військ і безпосередньої вогневої підтримки бойових дій.

Під час завантажування живої сили озброєні вертоліти або патрулюють у повітрі, або приземлюються, розташовуючись у периметрі даного обширу для відбиття раптового нападу. Коли висаджується десант, вони знаходяться на його флангах і, пролітаючи поблизу ворога, відкривають по ньому вогонь. Досягнувши району висадки, озброєні вертоліти виходять уперед і прикривають цей район, забезпечуючи командирові піхотної формації час на організацію атаки, а в часі бою підтримують вогнем наступ піхоти.

Використовуючи цей досвід, мілітарні експерти західних держав шукають способів для примінення вертолетів у Європі. Розробляється тактика слідування повітряних патрулів по маршрутах на дуже малій висоті, з використанням рельєфу місцевости та затінених сторін лісових обширів. Під час висадки десантів охорону вертолетів повинні забезпечити літаки-винищувачі.

У маневрах американці застосовували озброєні вертоліти для пораження піхоти й танків у районах скупчення, організації несподіваних налетів із засідок на колони «ворога» в марші та для прикриття відходу своїх військ. Вони охороняли батальйонні колони під час маршу з флангів, а також брали участь у безпосередній вогневій підтримці піхоти, яка атакувала.

Є думки про те, щоб використовувати озброєні ракетами вертоліти для боротьби з контратакуючими танками ворога. При цьому рекомендується, щоб, вони, використовуючи догідний рельєф місцевости і маскуючись, раптово з'являлися над танковою групою, наносили їй удар, а потім швидко відходили в розташування своїх військ.

Під теперішню пору в армії ЗДА розробляються пляни бойового примінення вертолетів у складі спеціальних повітрянодесантних військ. Створена експериментальна 11-та штурмова повітрянодесантна дивізія, на досвіді якої будуть перевірені нові методи наступу з використанням вертолетних підрозділів у великих масштабах. Штатний склад повністю укомплектованої дивізії — 1.235 старшин, 580 підстаршин і 14.139 вояків (усього 15.954 чоловіка). Для забезпечення дивізії сформована авіотранспортна бригада, яка нараховує в своєму складі понад 130 озброєних вертолетів. Вишкіл цієї дивізії відбувся в квітні м. р., а тепер вирішується справа життєздатности цієї формації.

**УКРАЇНЦІ, КОЛИШНІ ВОЯКИ!
СТАВАЙТЕ ЧЛЕНАМИ ОБВУ
НАЙБІЛЬШОЇ УКРАЇНСЬКОЇ
КОМБАТАНТСЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ В ЄВРОПІ!**

В'єтнамська війна та її безвиглядність

Хоч колишні колоніальні потуги визнали по закінченні останньої світової війни право на незалежність багатьом народам Азії і Африки, включно з такими, які цього права навіть не дуже голосно домагалися, — то у випадку В'єтнаму, ці, наскрізь справедливі, прагнення були французами безоглядно поборювані. Хоч сьогодні цей фактор у загальному промовчується, саме в ньому криється чи не найголовніша причина продовжування цієї боротьби, а разом з тим і трагедії в'єтнамців.

Передусім треба ствердити, що серед західного суспільства мало хто усвідомлює вагу історії цього нещасливого народу. Вона сягає в сиву давнину і є найкращим свідцтвом його прагнень. Це історія, яка хоч і повна легенд, знає багато прикладів неперевершеного героїзму, патріотичного патосу і незрівняної посвяти в безвиглядній та тим не менше впертій і послідовній визвольній боротьбі. Безвиглядній, бо це була боротьба, що велася цілими століттями проти завжди в багато разів сильніших, запланних на багатства В'єтнаму, ворогів.

Насамперед вона велася проти китайців, які панували над цими просторами ще від III-го століття перед Хр. Щойно від XV ст. китайці стали ступнево втрачати свій контроль. На жаль, в'єтнамці не довго натішилися свободою. Невдовзі, над вичерпаним віковою боротьбою народом, місце поневолювачів зайняли французи, а простір, окупований ними, став відомий, як французький Індокитай.

Під час останньої світової війни, французькі колоніальні чинники колаборували з японцями, які в Індокитаю розбудовували свої випадні бази для дальшого підбою Азії. Проти японців сформувалися групи спротиву, з метою викинення з країни і японців, і французів та досягнення незалежності. Це був патріотично-визвольний рух, який включав у собі всі існуючі суспільні і політичні групи й майже нічим не від-

різнявся від подібних попередніх рухів. Проте, дуже скоро, на перше місце з-поміж усіх цих груп вийшла «В'єт-Мінг» — група, керована комуністом Го Ші Мін-ом. Виросла вона у поважну силу в досить цікавий спосіб: Го Ші Мін співпрацював з альянтською головною квартирою на Далекому Сході, яка на той час перебувала в південному Китаї. Користаючи з великої матеріальної допомоги від тодішнього китайського уряду під проводом Чіанг Кай-шека, у нев'ясненій і досі ситуації згоди а, можливо, що й заохоти з боку таємної військової служби ЗДА, — Го Ші Мін сформував тимчасовий «демократичний» уряд для В'єтнаму. В міжчасі В'єт-Мінг подпорядковувала собі всі інші групи спротиву в країні і, таким чином, Го Ші Мін був приготований перебрати владу в свої руки негайно після японської капітуляції.

Між проголошеною Го Ші мін-ом «В'єтнамською Народною Демократичною Республікою» в 1945 р. і французами, які старалися відновити свою колоніальну владу, розпочалася довга і тяжка війна. Та вона не велася ніколи за устійненими чи принайменше відомими досі методами. «Ворог», — хоч на той час, ще дуже нечисленні партизанські загони, — появлявся несподівано й бравурними, просто одчайдушними нападами розгромлював менші, а то й більші відділи французького війська, після чого зникав безслідно. Партизани були всюди, отже там, де їх ніхто не сподівався, і ніде, коли за ними шукали.

Такі методи були для французької армії несподіванкою. Французам було трудно уявити собі, що примітивно озброєні селяни, без військового вишколу і без належного виряду могли ставити такий успішний спротив і то регулярній армії. За сім років такої безвиглядної і безнастанної боротьби, ця модерна озброєна понад чвертьмільйонна армія тільки самими вбитими втратила аж 96,000 вояків. Чи ж диво, що

військові командири тратили нерви? Та коли за доконані напади вони мстилися над мирним населенням, то це привело до далекойдучих наслідків. Більшість в'єтнамського селянства, яке нормально було завжди неприхильне до наїзника-чужинця, змінило своє наставлення на вороже. Таким чином, через брутальність французького вояцтва в допитах і вимогах інформацій щодо рухів партизанів, яких воно не могло, або не хотіло дати, — співпраця селянства з В'єт-Мінгом радше затіснялася. Дійшло до того, що в ефекті головна команда французької армії була змушена концентрувати війська в головніших містах та в спеціально укріплених мурми і кільчастими дротами пунктах опору.

Війна з невловимим ворогом продовжувалася, але велетенські кошти і втрати в людях не мали ніякого відношення до ймовірних тактичних успіхів. Коли ж у Китаї прийшло до перемоги комуністів (в 1949 р.), ситуація стала ще більш безвиглядною. Все таки, французькі старшини, хоч безрадні супроти приміюваних В'єт-Мінгом методів боротьби, твердили, що «коли б повстанці вийшли бодай раз до відкритого бою, то їм відхотілося б воювати з нами раз і назавжди». Цю фразу повторювано все ще гордовитим вояцтвом на всі лади, аж доки власне не прийшло до такого бою під Дієн Бієн-фу. Досьогодні важко повірити в те, що сталося: першорядно озброєна, вишколена і вивінувана модерною технікою французька експедиційна армія була переможена босоногими селянами, озброєними переважно — аж смішно згадати... бамбусовими киями.

* * *

Здається, що мало хто співчував руїні французького престижу. Навіть американці, хоч і спільники французів в Атлантийському та інших пактах, вважали, що, поперше, французи кепські вояки і не воювали так, як треба, а, подруге, вони були імперіялісти й проти них велася справедлива визвольна війна, байдуже, що цю війну очолював старий комуніст — Го Ші Мін.

Після Дієн Бієн-фу, в 1954 р., відбулася в Женеві мирова Конференція, в якій брали участь представники 14-ох держав (включно з СРСР, червоним Китаєм і Північним В'єтнамом). Дипломатам західних держав вдалося досягти постанов створення трьох самостійних держав з колишнього Індокитаю: Ляосу і Камбоджі, які мали стати нейтральними, та В'єтнаму, який поділено на Північний, зі столицею Ханой, та Південний, із столицею Сайгон. Таким чином, майже одна четверта всієї території колишнього французького Індокитаю була віддана під контроль комуністів. Але навіть і цей стан мав бути тимчасовий, доки в цілій країні не відбудуться вільні вибори під контролем спеціально до того покликаній міжнародній комісії.

Цікавим був факт, що представники комуністичних країн (як і всі інші учасники Конференції) зобов'язалися «не вмішуватися у внутрішні справи новопосталих країн, не доставляти туди зброї чи військового вряду і не посилати туди своїх військ». Вони були певні, що комуністи досягнуть «виборчої» перемоги без зайвих труднощів, бо вже тоді користувалися достатніми людськими силами і засобами терору. Можливо, що це була причина, чому представник ЗДА Джон Фостер Далес відмовився таке «зобов'язання» підписати.

До компетенції Міжнародної Контрольної Комісії, до якої ввійшли представники Канади, Індії і Польщі, належало наглядати за здійсненням постанов Конференції та про свої спостереження звітувати її двом передсідникам — СРСР і Великобританії.

Між членами цієї Комісії майже ніколи не було одностійності: польська репрезентація твердила одне, а канадська й індійська, отже більшість, — що інше, зокрема про грубі порушення договору Китаєм і Північним В'єтнамом, які мілітарно всіляко допомагали комуністам у Ляосі, Камбоджі та в Південному В'єтнамі. Коли втікачі з-під комуністичного режиму, в кількості близько одного мільйона осіб, переважно християни, подалися на південь, то комуністи по-

винні були б залишати Південний В'єтнам і скеровуватися на північ, до спеціально для них створеної женецьким договором комуністичної держави. Але цього не сталося. Завдяки постійно зростаючій допомозі з півночі, комуністи переорганізувалися у «Фронт Всенароднього Визволення», т. зв. В'єт-Конг. Те-

існуючих обставинах, передбачити. Як і в кожній іншій, керованій комуністами державі, 99% виборців у північній половині В'єтнаму віддали б свої «голоси» на керовану Го Ші Міном комуністичну партію. Якщо взяти під увагу, що й у Південному В'єтнамі комуністи користають із симпатій і підтримки ши-

Нічна патруля мотомеханізованої американської частини у В'єтнамі.

рором, пропагандою й агітацією, В'єт-Конг невдовзі підпорядкував собі понад три чверти всього простору й контролював більшу половину людності Південного В'єтнаму.

Однозгідність Комісії була тільки в одному ствердженні, а саме, що прем'єр сайгонського уряду (та довголітній президент держави) Нго Дінг-Дієм відмовився від проведення вільних виборів на території всього В'єтнаму. Ця відмова сильно скріпила становище і престиж Го Ші Міна, як «виразника прагнень народу і соборності В'єтнаму». Проте, цій відмові не треба дивуватися, бо вислід виборів можна було відразу, в

роких кіл людності, головню селянства, яке їм завдячує ліквідацію французької колоніальної системи, то така ситуація не давала жадних виглядів на виборчу перемогу. Тому безсумнівна антикомуністична постава Дієма була для ЗДА не абиякою заохотою прийти йому з допомогою. Зокрема після Кореї, політика ЗДА велася по лінії здержання агресивного наступу комунізму й вдержання існуючого «статус кво».

У зв'язку з тим, у Сайгоні і в інших більших містах Південного В'єтнаму з'явилося кілька тисяч американських військових старшин. Як вишкільники і дорадники, вони зайнялися вишколом й

організацією армії, яку було випосажено легкою і важкою зброєю, всіляким технічним вирядом, танками та, навіть, літаками.

В інших, більш нормальних обставинах, ці заходи можна було б подивляти: на протязі кількох років постала молода армія, вишколена в уживанні модерної зброї, великою мірою моторизована, з власним командуванням. Та як невдовзі виявилось, ці заходи були змарнованням часу і колосальних коштів. Бо хоч ця близько чотиристатисячна армія могла становити поважне забороло у випадку зовнішньої, конвенційної агресії з півночі, то у випадку внутрішньої боротьби, зокрема тих її форм, якими послуговувався В'єт-Конг, — ця армія була безсила. В своїй настанові допровадити до соборности В'єтнаму в одній державі, комуністичні загони В'єт-Конгу ліквідували кожного, хто був на перешкоді цьому. Насамперед вони вбивали різних провінційних урядовців, адміністраторів, свіжо вишколених військових старшин. Поодинокі явища такого терору стали невдовзі масовими. В додатку, партизани всілякими способами змушували селянство до непослуху режимові і таким чином досягли, мабуть, згори запланованої мети: урядові кола стратили нерви. Справжні виконавці безслідно зникали, а урядові війська мстилися на невинному населенні. Застосовування збірної відповідальности, терор поліції, nepoтизм уряду та, що найгірше, політична короткозорість в трактуванні буддистської більшости людности, — все це зручно використовувала пропаганда В'єт-Конгу. Урядові перевороти в Сайгоні були водою на їх млин. В'єт-Конг загрозливо зростав у своїх впливах і на силі. Він опановував чимраз більші простори, підпорядковуючи собі більшість селянства і поповнюючи ним свої ряди. Офіційний уряд контролював насправді міста, де стаціонували більші військові з'єднання, але шляхи комунікації між ними було чимраз трудніше вдержувати. Дійшло до того, що єдиним надійним способом постачання і зв'язку стали тільки літаки і вертолети.

* * *

Нема сумніву, що Південний В'єтнам вже давно став би комуністичним, коли б не всебічна мілітарна допомога ЗДА. З кількох тисяч старшин, які оригінально прибули на прохання сайгонського уряду, в характері вишкільного та дорадчого персоналу для новоствореної в'єтнамської армії, військові сили ЗДА у В'єтнамі зросли незабаром до кількадесяти тисяч. Разом із модерно

Обсервація ворога.

озброєною в'єтнамською армією, це творить майже півмільйонову збройну силу, а такій силі, яка чисельно кількакратно переважає сили В'єт-Конгу, не повинно б бути трудно здушити партизанів. Та це виявилось неможливістю, поперше, тому, що в парі зі зростом американських воєнних сил зростали паралельно і сили В'єт-Конгу. Подруге, коли левина частина урядових і американських військ присуджена на неоперативність, зі завданнями охороняти міста, бази постачання, важливіші об'єкти, мости тощо, то партизанські відділи

В'єт-Конгу таких завдань не мають. Вони оперують по всій країні і навіть коло самої столиці щораз то більшими силами і не вагаються атакувати навіть сильно охоронювані американські летовища, військові квартири, готелі, і т. п. В додатку, поборювання В'єт-Конгу завжди робиться навалю, з розмахом, з поспіхом, в ім'я зовнішнього ефекту, радше для заспокоєння американської публічної opinio, перекреслюючи всякі надії на тривалий успіх. Ради цієї opinio до «втрат В'єт-Конгу» нерідко зараховуються селянські жінки і діти, вбиті летунськими бомбами, яких годі вважати справжніми винуватцями партизанського терору.

Війна у В'єтнамі оригінальна тим, що це виїмково «брудна» війна. Обидві сторони примінюють скрайне брутальні методи боротьби. Ці, що попадають живими в партизанські руки, зазнають нелюдських знущань перед смертю. Партизани, розпоряджаючи різною автоматичною зброєю, гранатами або навіть 65 мм. гавбицями, не відмовляються від користування примітивними видами боротьби. Дуже часто це просто вишукані форми пастки і людолопок.

Не менш брутальними виявилися й американці. У В'єтнамі випробовувано найрізноманітніші види модерної зброї, вогневі бомби, хемікалії, а навіть газу. «Прочищувано терен» то зн. зрівнювано зі землею управні поля, оселі, щоби таким чином мати відкрите поле вогню». І, мабуть, ніхто не заперечить, що від усіх цих «заходів» і «протизаходів» найбільше терпить мирне населення, яке вже майже чверть століття перебуває в умовах воєнного стану.

Від певного часу (з половини минулого року) наступила зміна. Президент США Линдон Б. Джонсон прийшов до висновку, що коли партизани В'єт-Конгу на терені Південного В'єтнаму оперують безкарно й залишаються невловимими, — то бази їх постачання, табори вишкочів і всілякі мілітарні інсталяції для їх підтримки в Північному В'єтнамі залишаються ненарушеними. Ці бази, а також і різні споруди військового значення летунство США майже щоденно

бомбардує, з надією, що лідери Північного В'єтнаму вкінці «нарозумляться», що даліше ведення такої війни є безвиглядне.

Та коли комуністам мало хто дивується, то акція такої гуманітарної країни, як США, викликала зростаюче невдоволення.

Власне, що з огляду на публічну opinio, припинено бомбардування Північного В'єтнаму через кілька тижнів під час і після Різдвяних Свят. США (а також і інші чинники) робили незвичайні заходи, щоб довести до перемир'я. Були обіцянки велетенської економічної допомоги з боку США, щоб відбудувати все, що було зруйноване війною в обидвох половинах В'єтнаму.

Проте Го Ші Мін, президент Північного В'єтнаму, відмовився вести переговори. Він сказав, що «в'єтнамські патріоти так довго не складуть зброї, доки не щезне останній імперіаліст із в'єтнамської землі».

* * *

Хоч дехто намагається це робити, В'єтнаму годі порівнювати до інших конфліктів чи війн у минулому. Коли, напр., у війні в Кореї або в конфлікті за Кубу — порівняльно, все було зрозуміле і ясне, то В'єтнаму виявився несподівано трудною і заплутаною проблемою. І треба сказати, що керівні чинники США мабуть ще й досі не усвідомлюють повноти її розмірів, ваги і значення.

Наведемо декілька фактів для підтвердження вищезгаданого:

1) Почавши з жовтня 1954 р. і аж до кінця 1960 р., високопоставлені речники США, в заміну за американську допомогу, радили сайгонському урядові зайнятися «деякими реформами в нутрі країни». Проте залишенців В'єт-Мінгу амбасадор США радив «не зачіпати». «Вони щезнуть так скоро, як виявиться присутність американських військовиків»...

2) З цього часу американська команда у В'єтнамі запевняла, що при збільшеній кількості військових сил США, літаків, вертолетів, плаваючих по воді бронемашин і т. п. — буде можливість перебрати ініціативу, і війна проти В'єт-Конгу буде швидко виграна. А тимчасом, у від-

повідь на кожну більшу посилку військ ЗДА, — на південь від 17-ої паралелі проникало кілька нових батальйонів з Північного В'єтнаму і ситуація... залишалася незмінно.

3) Дуже дивною була поведінка деяких кіл ЗДА, коли за невдачі в поборованні партизанки велику вину звалою на режим Дієма.

4) Після того майже кожний із головнокомандуючих «дорадчими» військами ЗДА у В'єтнамі твердив, що «досягнуто великих успіхів», а в жовтні 1963 р. навіть секретар оборони ЗДА, МекНамара, запевняв, що «найголовніше завдання військових сил ЗДА у В'єтнамі невдовзі буде завершено і найдалі до кінця 1965 року почнеться їх евакуація». А, фактично, — це вже 1966 рік, й видатки ЗДА на кошти в'єтнамської війни досягли астрономічної суми: понад 20 мільйонів доларів денно! Виявляється, що навіть це є рішуче замало й тому, щоби вдержати рівновагу, до В'єтнаму буде скерована одна третя всіх сухопутних військових сил ЗДА.

Виникає питання:

Чи ЗДА є в стані виграти цю війну?

Відповідь не легка в існуючих ускладненнях. В додатку, трудно знайти навіть приблизну дефініцію слова «перемога». А ще трудніше устійнити, що в ЗДА вважалося б перемогою.

Якщо йдеться про в'єтнамців, то їх цілком є ніщо інше, як соборність В'єтнаму, а останньо не прагнуть ні більше ні менше як соборного і ні від кого незалежного В'єтнаму й викинення з країни всіх комуністів. Зате американці постійно твердили, що вони не стремлять до ліквідації режиму Го Ші Міна в Північному В'єтнамі, а, навпаки, підчас т. зв. мирної кампанії, в січні ц. р. вони не скривали своєї готовності засісти до переговорів із кимнебудь, в цілі перемир'я у В'єтнамі.

Іншими словами, цілком ЗДА є приневолити комуністів до респектування незалежності Південного В'єтнаму та, разом з тим, доказати, що концепція комуністів т. зв. «революційних» чи «визвольних війн», а насправді зназовні під-

тримуваних спроб поширення своїх впливів — є облудою і ані для Ганой, ані для його дорадників — Пекіну чи Москви — корисною не буде.

Вашінгтон твердить, що коли б дозволити партизанам В'єт-Конгу опанувати Південний В'єтнам то це стало б не абиякою заохотою до подібних спроб комуністів в інших країнах світу. І в цьому, треба признати, він має слушність. Йдеться не тільки про престиж. Американці не сміють і не можуть поступитися. Це була б не тільки втрата впливів у Ляосі, Камбоджі, Тайлянді, Бірмі, на Маляях. Вся Південно-Східна Азія опинилася б під загрозою безпосередньої комуністичної агресії.

А, проте, треба сумніватися, чи така настанова ЗДА заслуговує на подив. Вона не розрахована на тривалий успіх. ЗДА намагаються вдержати «статус кво», отже розділений на дві половини В'єтнам. Така ситуація буде джерелом неспокою.

Здавалося б, що досвід у Кореї залишив певну науку. Комуністи тут також пробували опанувати південну частину країни. Це їм не вдалося. Та вони північ таки вдержали і нічим не «заплатили» за доконану ними агресію. В результаті Південна Корея через 12 років після Панмунджом почувається й досі загроженою, і ЗДА є змушені вдержувати там постійно кількадесят тисяч війська. Отже військова перемога насправді змарнувалася.

Подібна розв'язка у В'єтнамі була б таки справжньою «перемогою». На жаль, ситуація дуже далека від такої. Вона навіть не залежить від сили чи впертості комуністів. Чимало залежить від публічної opinio в ЗДА. Бо навіть після якоїсь компромісової розв'язки, — вдержання ладу і порядку буде коштувати астрономічну суму американського громадянина. Ч погодиться він нести такий тягар?

А тим часом безвиглядна війна, в якій найсильніша потуга західного світу так глибоко заангажована, триває, її справжні суфлери і дорадники займають вибікуjące становище.

ВІЙСЬКОВА ХРОНІКА

ПЕРША ПОВІТРЯНО-МОБІЛЬНА ДИВІЗІЯ ЗДА

Перша повітряно-мобільна кавалерійська дивізія ЗДА, яка вже від довшого часу бере участь у в'єтнамській війні, складається із 15.787 старшин і вояків, 434 літальних апаратів (переважно вертолетів) та 1.600 різно-рідних возів. У ній заступлені майже всі роди військ: є формації летунські й парашутні, піхотні й інженерно-технічні, артилерійські (гавбичні, польової артилерії, протилетунської і протитанкової), ракетні, зв'язку, постачання та допоміжні. Останні включають такі відділи: адміністративний, транспортний, ремонтний, хемічний, метеорологічний і резервний.

Майже весь персонал дивізії озброєний автоматичними рушницями типу «М-16» та добре вишколений у веденні всіх повітряно-мобільних операцій і маневрувань, які, в разі потреби, робить блискавично. Будучи в акції, дивізія витрачає денно 600 тонн пального оливи, мастил і різних допоміжних середників.

ВІЙСЬКОВО-МОРСЬКА ФЛОТА СХІДНОЇ НІМЕЧЧИНИ

Як подають західнонімецькі джерела, військово-морська флота Східної Німеччини складається з 18.000 персоналу та трьох сот різнотипних кораблів, куди входять 4 советської продукції фрегати, 22 великі виловлювачі мін, 50 малих виловлювачів мін, 40 торпедних човнів та значна кількість охоронних, десантних і допоміжних суден.

РОЗМІЩЕННЯ БРИТАНСЬКИХ ВІЙСЬК

Збройні сили В. Британії, які в усіх трьох родах зброї нараховують близько 400.000 старшин і вояків, розподіляються так: на території Британських островів стаціонує 241.000; в Західній Німеччині, з Берліном включно — 62.000; в районі Середземного моря — 23.000; на схід від Суецького каналу — 58.000 і в інших місцях земної кулі — 9.000.

Британські формації, перебуваючі на сході від Суецького каналу, є підсилені відділами гурків загальною численністю 14.000 вояків.

ДОСЛІДЖУВАЛЬНИЙ ПІДВОДНИЙ ЧОВЕН

Минулої осені, поблизу Багамських островів, командування військово-морських сил ЗДА провело успішні випробування першого досліджувального підводного човна «Алвін».

Маючи дуже маленький розмір (усього 7 метрів довжини), він занурився на глибину 1.800 метрів, пробув під водою на протязі двадцяти хвилин, а його різноманітні прилади й апарати працювали ввесь час цілковито нормально.

Оскільки «Алвін» має більшу глибину занурення від усіх уживаних досі батискафів та кращі можливості маневрування, це дасть змогу науковцям докладніше обстежити підводне життя та провести численні експерименти й виміри.

На польових вправах військ НАТО.

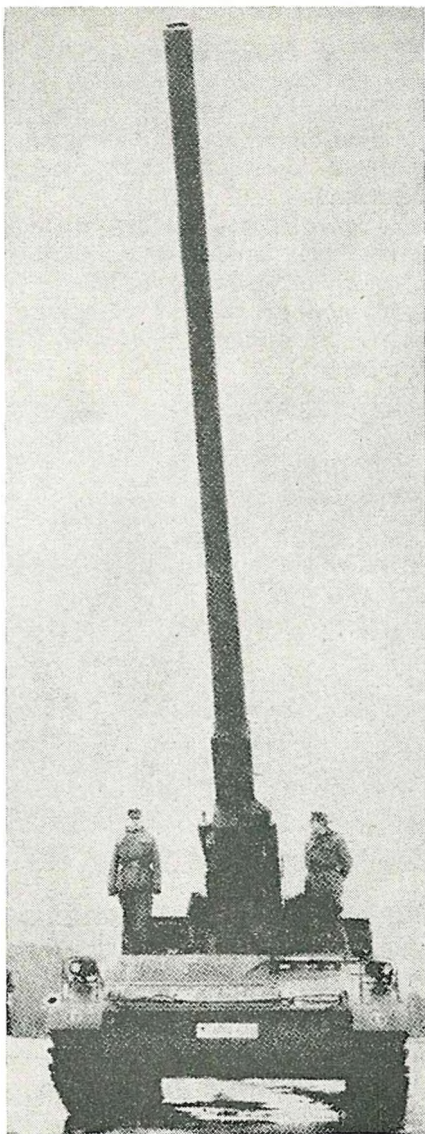
ПАНЦЕРНІ ВОЗИ ДЛЯ ГОЛЛЯНДІЇ

Під теперішню пору американські фірми виготовляють велику кількість різнотипних панцерних возів, замовлених голляндським урядом для збройних сил країни. Замовлення включають командні та розвідувальні вози, опанцерені транспортівці для війська, легкі танки та транспортівці для мортир.

ХЕМІЧНЕ РЕАКТИВНЕ ОБЛАДНАННЯ

Для підвищення можливостей дивізійної артилерії у веденні вогню хемічними середниками до кожного американського дивізіону 105-міліметрових гавбиць долучується батарея, яка складається із трьох хемічних реактивних вистрілень «М-91». Всього дивізія має 9 таких обладнань.

Повністю заряджена вистрільня має 45 хемічних ракет калібру 115 міліметрів. Одночасно вона може вистрілювати одну або дві ракети. Обслуга такої вистрільни нараховує шість осіб.

Це одна з наймодерніших 175 мм. гармат, які має західнонімецька армія. Довжина цівки — 12 метрів. Умонтована ця величезна гармата на незвичайно міцному гусеничному підвіззі, що порушується сильним мотором.

РАКЕТНИЙ КРЕЙСЕР

Крейсер «Вітторіо Венето» місткості 9.000 тонн, будова якого закінчується, буде шостим кораблем військово-морської фльоти Італії, озброєним ракетами.

АМЕРИКАНСЬКА АРМІЯ

Генерал Гаролд К. Джонсон, шеф штабу збройних сил ЗДА, в недавній промові підкреслив, що вони є дуже добре вишколені, чудово озброєні та відзначаються великою боездатністю. При цьому він зазначив, що майже половина американської армії (44%) перебуває за межами ЗДА, стаціонаруючи в 101-му місці земної кулі.

ВІЙСЬКОВО-МОРСЬКІ ПЛЯНИ ЕСПАНІЇ

Сьогоднішня військово-морська фльота Еспанії складається з 27-ми винищувачів, 20-ти фрегат, 9-ти підводних човнів, 25-ти виловлювачів мін і великого числа десантних та допоміжних суден. Уважаючи такий стан своєї фльоти недостатнім для охорони узбереж і комунікаційних шляхів до заморських країн, Еспанія плянує на протязі наступних десяти років розбудувати цю флоту та повністю її модернізувати.

Ці пляни включають будову двох середньої величини літаконосців, двох легких крейсерів, восьми винищувачів, сорока фрегат, восьми підводних човнів, шестидесяти виловлювачів мін, ста транспортно-десантних кораблів, двадцяти семи літаків для поборювання підводних човнів і п'ятидесяти вертолетів спеціального призначення.

Ядро еспанських військово-морських сил становитимуть дві бойові групи, кожна з яких матиме у своєму складі один літаконосець, один легкий крейсер і чотири винищувачі. Для ведення десантних операцій до кожної із згаданих груп буде долучений транспортний корабель, здатний узяти на поклад цілий полк із важкою зброєю та десантними човнами.

Для охорони морських торговельних шляхів Еспанії буде створено 6 ескортних одиниць, кожна з яких матиме у складі два великі конвойні кораблі, дві легкі фрегати та певне число літаків для поборювання підводних човнів.

Що ж торкається охорони узбереж, то це завдання виконуватимуть 16 легких фрегат, 8 підводних човнів, 20 берегових виловлювачів мін і 30 вертолетів, а у випадку війни до них долучаться 80 допоміжних виловлювачів мін — пристосованих для цієї мети рибальських катерів.

ПІНГ-ПОНГ

Ще в 1964 році американська фірма «Лок-гід» провела випробування тактичної ракети «Пінг-Понг», яка вистрілюється із спеціального трубоподібного пристрою. Перший дви-

гун, працюючий на твердому паливі, доставляє її в район цілі. При допомозі дистанційних приладів керування автоматично фотографується місцевість і включається другий двигун, який повертає ракету до місця старту по тій самій траєкторії.

Двигуни розміщені у протилежних кінцях ракети, яка при політі як до цілі, так і в зворотному напрямі стабілізується одним ковзним хрестовидним стабілізатором.

На думку спеціалістів, розвідувальна ракета «Пінг-Понг», дякуючи невеликій вазі й малим розмірам, а також можливості багаторазового використання й дешевій продукції, може сміливо конкурувати з іншими безпілотними засобами тактичної розвідки. Вона призначена для заміни безпілотного розвідувального літака «СД-5», хоч, як відмічають, ця заміна викликана в основному економічними міркуваннями, бо тактичні характеристики ракети і згаданого літака різні. Зокрема, «Пінг-Понг» має значно менший радіус дії. Тепер для цієї ракети у форті Бельвер (Вірджинія) розробляється пускове обладнання.

ОЗБРОЄННЯ ЮГОСЛАВСЬКОЇ АРМІЇ

Військова парада, яка мала місце в Београді з нагоди 20-річчя від часу закінчення війни в Європі, виявила, що переважаюча більшість озброєння югославської армії є советського походження. Сюди відносяться середні бойові танки «Т-54», розвідувальні танки «РТ-76», протилетунські ракети «М-2», протитанкові керовані стрільна «ІАЗ-69-А», протилетунські гармати «СУ-57», вміщені на панцерних возах, та самокеровані гармати «АСУ-57», умонтовані на танках і призначені для парашутних військ.

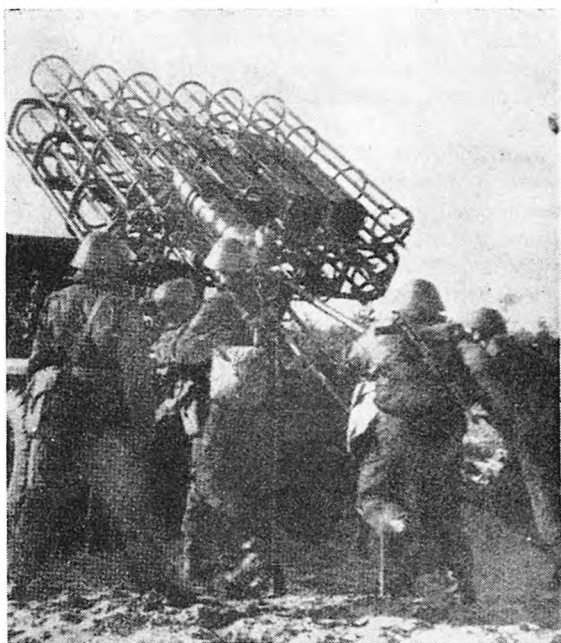
До озброєння американської продукції відносяться розвідувальні панцерні вози «М-3-А-1», самокеровані гармати «М-36», 150-міліметрові та 155-міліметрові гавбиці і гармати калібру 155 міліметрів.

Що ж торкається озброєння власного виготовлення, то тут спеціальну цікавість представляють нові протитанкові безвідбійні гармати, протилетунські трицівові гармати та опанцерені вози-транспортівці.

МОДЕРНЕ ОЗБРОЄННЯ ДЛЯ САТЕЛІТНИХ АРМІЙ

Західноєвропейські спостерігачі доносять, що Советський Союз у минулому році розпочав інтенсивну доставку модерного озброєння для армій держав східного блоку. До

їхньої диспозиції передано артилерійські стрільна «ФРОГ-2,3 і 4» із засягом дії 17-28 і понад 30 миль, тактичні ракети типу «земля-земля» із засягом дії 100 і 115 миль, багатогніздові ракетні вистрільні та протилетунські стрільна типу «Гілд», які мають засяг дії 19 миль.

**Наймодерніші «катюші», що їх має
східнонімецька ком. армія**

Більшість артилерійських стрілен устанавляється на танкоподібних возах, що забезпечує їм добру мобільність та швидке транспортування. Що ж торкається піхотних формацій, то вони мають тепер на озброєнні протитанкові модерні стрільна «Снаппер». Кожне таке стрільно важить 44 фунти, має максимальний засяг дії 6.500 стіп і вмонтовується на танках-амфібіях.

ЛЕГКА АРТИЛЕРІЯ В ЕВРОПІ

На озброєнні європейських армій є велика кількість різнотипних легких гармат, які перевозяться при допомозі військових возів. Ось деякі з них, разом із найголовнішими показниками:

ЧЕСЬКА 100-міліметрова гармата «М-53». Вага 3,5 тонни. Засяг дії 20 кілометрів. Із відстані 1.000 метрів здатна пробити 15-сантиметровий панцер.

БРИТАНСЬКА 88-міліметрова гармата, стріляюча 25-фунтовими стрільнами. Мажить 2

тонни і має засяг дії 12 кілометрів.

ІТАЛІЙСЬКА 105-міліметрова гавбиця «М-56», яка вживається переважно в поєднанні з легунськими формаціями. Важить одну тонну й має засяг дії 10 кілометрів.

СОВЕТСЬКА 85-міліметрова гармата «М-44». Важить 1,5 тонни, має засяг дії 15 кілометрів і здатна пробити 10-сантиметровий панцер.

СОВЕТСЬКА 100-міліметрова гармата «М-55». Важить 2,5 тонни, має засяг дії 20 кілометрів і пробійну здатність 25-сантиметрового панцера.

ШВЕДСЬКА 105-міліметрова гавбиця. Важить 2,7 тонни й має засяг дії 15 кілометрів. Вона встановлена на чотирьох підставках, що уможливує стрільня під любым кутом без зміни положення цих підставок.

ЮГОСЛАВСЬКА 76-міліметрова гавбиця. Вживається переважно для підтримки гірських стрільців. Важить 0,7 тонни й має засяг дії 8 кілометрів.

СОВЕТСЬКА ДОПОМОГА ЄГИПТОВІ

Як подають західнонімецькі джерела, в рамках мілітарної допомоги Советський Союз передав на користування єгипетським збройним силам у першій половині м. р. 1.500 танків, 700 опанцерених возів для транспортування піхоти, 1.500 гармат, 4 ес-кортові кораблі, 10 підводних човнів, 6 винищувачів підводних човнів, 25 патрульних суден, 200 винищувачів (з 30-ма типу «МІГ-21» включно), 120 бомбардувальників, 80 вишкільних літаків та 40 вертолетів.

СИЛОВІ СТАНЦІЇ

З весною б. р. в користування збройним силам ЗДА будуть передані спеціальні силові станції, які обслуговуватимуть мобільні ракети типу «Найк Геркулес». Така станція складатиметься з двох дизельних генераторів потужністю в 200 кіловатів кожний, одного потужністю в 60 кіловатів, ще одного генератора, подібного до тих, які є на мотоциклетах, системи каблів, умикаючого пристрою та контрольного прикриття. Вона буде вміщена на військовій причіпці «ХМ-674».

Кожна така причіпка матиме 42 стопи довжини, 10 стіп ширини й 11 стіп висоти. Без пального вона важитиме 55.000 фунтів. Досі замовлено 13 подібного роду силових станцій.

СОВЕТСЬКІ КОМАНДОСИ

Останнім часом ударна сила восьмидесяти советських та східноєвропейських дивізій, розташованих на захід від Уралу, набагато збільшилася, завдяки введенню нового озбро-

ення та створенню спеціального корпусу морської піхоти. Він є елітарною військовою одиницею, складається виключно із советських вояків і, як самовистачальний, може оперувати індивідуально, не потребуючи допомоги армій сателітних держав. Цей корпус, креація якого вказує на нові напрямні в советській стратегії і тактиці, нараховує близько 200.000 вояків.

КАТАПУЛЬТА ХХ СТОЛІТТЯ

На озброєнні американської армії є спеціальний пристрій, який являє собою модерну катапульта. Він призначений для користування штурмових відділів, форсуючих водні перешкоди або оперуючих у пралісах, і діє з машин та десантних човнів. Обслуговувана двома вояками катапульта здатна викинути двохсотлітрову бочку з напальмом чи бензиною на віддалі 213 метрів.

ЗБІЛЬШЕННЯ ФРАНЦУЗЬКОЇ ВІЙСЬКОВО-МОРСЬКОЇ ФЛЬОТИ

Останнім часом військово-морська фльота Франції одержала велику кількість нових бойових кораблів: вертолетоносець, три фрегати, сім підводних човнів, два транспортно-постачальні судна, два рятівничо-обстежувальні кораблі, один танкер і один штурмово-десантний корабель. Крім того, чотири винищувачі були модернізовані й озброєні керованими ракетами.

Таким чином, сьогоднішня французька військово-морська фльота включає три літаконосці (два з них модерні), вертолетоносець, два важкі крейсери для приборювання ворожих літаків, 18 модерних винищувачів, 31 фрегат, 22 підводні човни й значну кількість допоміжних кораблів.

Перший французький підводний човен, порушуваний атомною енергією і озброєний 16-ма ракетами з нуклеарними бойовими головками, буде готовий до дії щойно в половині 1969 р.

РЕАКТИВІЗАЦІЯ

ВІЙСЬКОВИХ КОРАБЛІВ З ДА

У зв'язку з мілітарними операціями у Південно-Східній Азії, ЗДА значно збільшили кількісний стан своєї тихоокеанської фльоти, доповнивши її кількома десятками реактивізованих кораблів. Сюди скеровано кілька танкерів та транспортів, 17 великих десантних кораблів, пристосованих для вивантаження танків, 16 десантних суден різного призначення, пором для транспортування літаків, корабель-шпиталь та цілий ряд кораблів з охоронними функціями.

Огляд військовознавчих видань

Alexander Werth: RUSSLAND IM KRIEG 1941-1945

Переклад з англійського Дітер Кіля.

743 стор., формату 16 x 23 см.

з 21 картою, ціна 24.50 нм.

Недавно появилася на німецькому книжковому ринку дуже цінна праця Александра Верта «Росія у війні 1941-1945», видана в німецькій мові видавництвом Дремер Кнаур у Мюнхені. Автор, Александер Верт, народжений у Петербурзі, студіював в Англії і від 1929 р. був постійним кореспондентом головних британських газет найперше у Франції, а опісля, в 1941-1948 рр., звітодавцем «Сандей Таймс» і БіБіСі в Москві. В 1949 р. Верт повернув до Парижу, а в 1957 р. був гостинним професором новітньої історії у ЗДА. Черговий раз відвідав СССР в 1959-1960 роках.

Праця Верта «Росія у війні 1941-1945» заслугує на особливу увагу з-поміж усіх, дотепер виданих на цю тему, праць тому, що автор був безпосереднім очевидцем воєнних дій в СССР. Він їх найбільше вірно віддзеркалює у своїй праці, даючи багато спростувань до советських повідомлень. Крім цього, праця є написана на підставі конфронтації західно-альянтських документів із советськими, тому вона має чисто науковий характер. У праці багато коментарів автора та вияснень із різних бойових фаз. Книжка розподілена на наступних 8 частин: 1-ша частина — Увертюра до війни; 2-га — Від німецького нападу до битви за Москву; 3-тя — Трагедія Ленінграду; 4-та — Чорне літо 1942 р.; 5-та — Сталінград; 6-та — 1943 рік — рік важких перемог — польський вузол; 7-ма — Росія і Східна Європа; 8-ма — Перемога та винекнення холодної війни.

Крім цього, праця в додатку має: календаріом усіх боїв і політичних дій від початку й до закінчення 2-ої світової війни, список усіх використаних документів, різних праць, журналів і газет, друкованих у західних, російській і польській мовах; реєстр назв (осіб, країн, місцевостей, армій, командувань і т. д.), який уможливило швидку орієнтацію у грубезній книзі. У 6-ій частині є окремий розділ, присвячений Україні, п. з. «Німці в Україні», а в 7-ій частині — розділ про Україну п. з. «Український мікрокосмос». З українських прізвищ автор згадує із прихильним настановленням пок. полк. А. Мельника, підкреслюючи його рішучість у питанні української державности. Також у праці є згадка про «Українську Армію», як останній німецький експеримент на відтинку східної політики, який був невдалий і без значення. Є також згадка про створення німцями напередодні капітуляції кількох національних комітетів, з неросійських народів, в тому числі також українського, та ствердження, що всі вони не мали ніякого значення.

Прямо не можливо переповісти зміст цієї дуже цікавої і багатої на різні події та факти

(підтверджені відповідними документами) книжки. На особливу увагу заслуговує насвітлення таких проблем, як визволення України, депортації з України, німецька окупаційна політика в Україні, «великоукраїнські» пляни Гітлера 1938-39 рр., український націоналізм, плян Розенберга відносно України, українська допоміжна поліція і партизанка тощо. Усі події в Україні описує автор вірно, розкриваючи, згідно аналізуючи з найбільшою докладністю, імперіально-колоніальні пляни Москви і Берліну відносно України. Також до пляну Розенберга — федерації України з Німеччиною — ставиться автор критично, вважаючи здійснення такого пляну за перехідний етап для легальної експлуатації усіх дібр цієї багатой країни Німеччиною, при рівночасному германізуванні і винищуванні українського народу. Головним пунктом у пляні Розенберга були осередні і східні землі України, бо західноукраїнські землі (Східня Галичина) мали ввійти, як складсва частина, до III-го Райху. Автор на стор. 514 праці стверджує, що «кожне село і місто в Україні» під окупацією німців має свою найчорнішу історію. З України найбільше депортовано до Німеччини молодих людей на примусові роботи. З депортованими окупанти поводитися багато гірше, як з худобою.

Не щадить автор також червоної армії і компартії, які під час відвороту на схід все в Україні нищили, стосуючи жажливий терор супроти населення та змушуючи його до евакуації на схід. Він наочно бачив багато великих спільних гробів із помордованими. Також багато пише автор про советських полонених, яких німці виголюдували, а їхні трупи закопували в масових гробах, напр. у Бабиному Ярі. В цих масових могилах є поховані полонені червоноармійці разом із жінками і дітьми. Ці могили були наукою для советських солдатів, що собою представляє націонал-соціалізм Німеччини, який був опертий на теорії расизму і жажливому садизмі.

На стор. 518 автор пише, що 1-го березня 1944 р. на Волині кулями вояків УПА був поранений советський ген. Н. Ф. Ватутін, який пізніше помер від цих ран у Києві. На місце Ватутіна, обняв командування 1-им Українським фронтом марш. Г. К. Жуков. Автор згадує про український партизанський рух і багато про нього розписується на стор. 529 і 669 своєї праці.

Дуже докладно подає автор у праці перебіг німецької офензиви проти СССР, та дефензивних заходів німецьких армій під час офензиви червоної армії. Перебуваючи переважно при штабах советських армій, автор мав дуже багато цікавих спостережень, які подав у книжці. Згадує про малий «Сталінград» під Корсунем, в кітлі біля якого згинуло 55.000 німецьких старшин, підстаршин і вояків. Ця

битва, як також і інші в Україні деморалізує впливали на німецьке воєцтво.

Багато цікавих даних подає автор про битву під Сталінградом. По советській стороні брало участь 1.050.000 вояків проти такої ж кількості німців. Крім цього, в битві брало уділ 900 советських панцерів проти 700 німецьких, 13.000 советських гармат проти 10.000 німецьких і понад 1.100 советських літаків проти 1.200 німецьких. Офензива проти Сталінграду почалася 19.11. 1942 р., о год. 6.30 ранком, і була проведена згідно з «Плянсм Статурн», а закінчена 2.2. 1943 р. Ліквідовано 22 німецькі дивізії; до советської неволі попало 24 німецькі генерали, в тому один маршал, разом із 2.500 старшин і 140.000 вояків. Більше 200.000 німецьких вояків полягло. Автор описує жахливий стан німецької оборони вимерзла або згинула від що їсти. На одного вояка припадало 50 гр. хліба, а для старшин (теоретично) 150 гр. при — 35-40 ступнях морозу. Більшість німецької оборони вимерла або згинула від голоду. Опис битви за опанування Сталінграду — це жахливий вид пекла на землі.

На закінчення, треба признати авторіві об'єктивність насвітлення усіх політичних прблем та перебігу всієї воєнної кампанії в СССР в 1941-1945 рр. Такої об'єктивності не мають- подібні праці советські. Книжка А. Верта є дуже цінним вкладом в історію воєн на Сході Європи, тому вона повинна знайти своє місце в бібліотеках наших істориків, публіцистів і журналістів. Книжка А. Верта читается легко, бо в ній, крім сухого історичного матеріалу, є багато спостережень самого автора, який упродовж цілої воєнної кампанії на Сході був близько советських військових штабів та докладно ознайомився з перебігом усіх операцій.

А. И. Евраменко, маршал Сов. Союза

«В начале войны» Видавництво «Наука», Москва 1964, стор. 512, тираж 15.500 прим.

«В начале войны» — це воєнно-історична студія II-ої світової війни, з розділом, у якому висвітлено причини воєнних невдач СССР у першому році війни з Німеччиною. Студія багато ілюстрована з креслунками операцій. Автор студії, маршал А. І. Єременко, випусник Воєнної Академії ім. Фрунзе. В 1939 р., на чолі 6-го кавалерійського козацького корпусу, Єременко брав участь в окупації Польщі, тому він на стор. 16-59 своєї праці згадує про «визволення» на протязі 12-15-ти днів Західньої України і Західньої Білорусі — території, площа якої дорівнює 196 тис. кв. км. Це «визволення» згідно з советською історіографією II-ої світової війни, він оцінює як «велике воєнно-політичне» потягнення, бо Західня Україна і Західня Білорусія об'єдналися з Україною і Білоруською ССР. Таке об'єднання він вважає за «велику перемогу в користь внутрішньої політики» Советського Союзу. Об'єднання «мало передусім велике стратегічне значення», і в цьому не можна не признати маршалові слухности. Однак, коли йдеться про «виз-

волення», маршал стисло придержується догми Леніна, заступаючи цим терміном дійсне поневолення згаданих двох народів на територіях Західньої Білорусі і Західньої України.

У студії автор виправдує прилучення 3-ох держав Прибалтики до СССР тим, що цим способом не допущено Німеччину до окупації цих країн та забезпечено Советський Союз у цьому районі. В ім'я історичної правди, договорами СССР із трьома державами Прибалтики — Естонією, Литвою і Латвією — з жовтня 1939 р. ліквідовано незалежність цих країн. На початку II-ої світової війни примусив Советський Союз мілітарними і дипломатичними погрозами Естонію, Латвію і Литву 1-го, 5-го і 10-го жовтня 1939 р. до підписання умов взаємної допомоги, після яких, хоч і мав право користатися портовими урядженнями та мілітарними базами, але, з другого боку, зобов'язався шанувати суверенність, економічний лад і суспільну структуру договірних сторін. Тодішній міністер зовнішніх справ Молотов заявив 31-го жовтня 1939 р. перед Найвищим Советом, що його держава буде дотримувати сумлінно ці умови та що говорення про советизацію Балтики походить від ворогів та антисовєтських провокаторів».

16-го червня 1940 р. советський уряд заявив, що умова між Естонією і Латвією з 1923 р. є мілітарним союзом і творить небезпеку для СССР. Тодішнє населення цих двох балтійських республік нараховувало 2.734.000 осіб, а СССР — 170 млн. Советський уряд зажадав уступлення естонського уряду та окупації країни червоною армією. Старі умови було виповіджено, комуністичні партії були допущені в балтійських республіках, а ціла преса піддана советському контролеві. В усіх трьох країнах було передано владу советським комісарам, а саме: Жданову в Естонії, Вишинському в Латвії і Деканозову у Литві. Між 14-15. 7. 1940 р. відбулися «вибори», підготовані комуністичними кадрами, на яких можна було вибирати тільки кандидатів Робітничого союзу, програма якого не передбачала в жодній з цих трьох держав зліквідування держави. Ці три нововибрані національні збори відбулися всюди 21. 7., вперше і востаннє разом. Вони вирішили, що їх країни є соціалістичними республіками, і прохали приєднати їх до складу СССР. Найвищий Совет прийняв Литву, Латвію і Естонію 3-го, 5-го, і 6-го серпня 1940 р. до Союзу і доклав тим самим анексію незалежних перед тим балтійських держав. Про це маршал Єременко у своїй студії не згадує ані одним словом, отже в цьому випадку та в багатьох інших місцях праця не є згідна з історичною правдою.

Після закінчення війни з Польшею Гітлер переселив німецькі армії до Франції, а СССР заоз же почав концентрацію своїх сил уздовж демокраційної лінії з Генеральною Губернією, зосереджуючи найбільші сили над Балтикою і над Прутом. Гітлер сподівався советської атаки на Балкани, тому приспішив війну проти СССР.

Маршал Єременко подає докладно причини, які заважили на поразці червоної армії в першому році війни проти Німеччини. Советська воєнна історіографія за ці неуспіхи й поразку в першому році війни робить відповідальними Сталіна і маршала Жукова. Також автор студії докладно аналізує причини поразки та висвітлює нараду в Кремлі 13.1. 1941 р. членів Політбюро ЦК і уряду, разом із генералітетом, наркомом оборони, начальником ген. штабу К. А. Мерецковим, заступником наркома оборони, командирами воєнних округів тощо. На згаданій нараді, коли з приводу доповідей ген. Я. Н. Федоренка, який звернув особливу увагу на розбудову панцерних військ і авіації, виникли суперечки, Сталін виступив із промовою, намагаючись заспокоїти дискусію. Він, між іншим, ствердив, що збройні сили СРСР розвиваються «гармонійно», між родами військ спостерігається оптимістична пропорція, в даному часі «ці пропорції доходять до бажаного рівня». Такий гармонійний розвиток збройних сил в розумінні підтримки всіх родів військ був неправильний, бо роль панцерних військ і авіації значно зросла в маневровій війні, тому при їх слабкому розвитку не можна було добитися в такій війні перемоги. Це стверджує маршал Єременко та підкреслює, що такої ж настанови було багато генералів червоної армії. Сталін говорив про маневрову війну на два фронти — проти Німеччини і Японії, — але про збагачення сил панцерних військ не подбав. Він заздалегідь звернув увагу на розподіл кадрів червоної армії для оборони на двох фронтах, але забув про найважливіше — стратегічне рішення, на підставі якого можна було розробити план війни, а командувачі воєнними округами могли одержати вчас відповідні доручення. З цього ствердження маршала Єременка виходить, що Сталін, змушений до оборони перед німецькою атакою, не мав стратегічного рішення, отже не могло бути також і плану війни. Після відкликання ген. К. А. Мерецкова, головою ген. штабу червоної армії став марш. Г. К. Жуков, про якого автор студії висловлюється позитивно.

Неможливо переповісти зміст цілої праці, бо він дуже багатий в операціях на відтинку Східної Пруссії на півночі і в болотах Прип'яти на півдні. На цьому відтинку оперувала група німецьких армій «Центр» у складі 4-ої і 9-ої польових армій та 3-ої і 2-ої танкових груп. Цю групу армій очолював польовий маршал Федор Ф. Бок, а його противником був маршал С. К. Тимошенко. Групу армій «Центр» очолювали слідувачі німецькі полководці: 4-ту армію — польовий маршал Гюнтер фон Клюге; 9-ту армію генерал-полковник Адольф Гітлер; 3-тю танкову армію — генерал-полковник Герман Гот і 2-гу танкову армію — генерал-полковник Гайнц Гудеріан.

Проти цих армій стояли советські армії т. зв. Західного фронту під командуванням: 3-тя армія (праве крило, проти 9-ої німецької) — генерал-лейтенанта В. І. Кузнецова; 4-та

армія — генерал-майора А. А. Коробкова (на лівому крилі, проти неї оперувала 2-га німецька танкова армія), а центр Західного фронту творила 10-та армія під командуванням генерал-майора К. Д. Голубова (проти неї 4-та німецька армія).

Маршал Єременко докладно подає перебіг бойових дій протиставних армій, що покриттяється із донесеннями німецьких полководців оперативного відтинку «Центр», але рівночасно не має даних про втрати червоної армії Західного фронту, які були дуже великі. Група німецьких армій «Центр» мала завдання, згідно з директивами «Барбаросса» ч. 21, походом з району Варшави (і на північ від неї) на Білорусію пробиватися в напрямку Москви. До Смоленська (580 км.) німецькі армії дійшли за 29 днів (пересічна денна 23 км.). Після зайняття Смоленська вони дійшли під Москву (340 км.) на віддалі 40 км. від неї за 100 днів (пересічна денна 3 км.). Тому під час «блискавичних» операцій німецьких армій до Смоленська червона армія зазнала дуже великих втрат, які маршал Єременко повинен був подати, бо, не зважаючи на їх кількість, опір советів на відтинку Смоленськ-Москва був дуже сильний що підтверджує пересічна денна походу 3 км. Гітлерові головним чином йшлося про те, щоб «блискавичними» операціями танкових та моторизованих дивізій чим скорше знищити маси советських військ. Однак фактор часу й простору не дав можливості здійснити плану. Стратегічною остаточною ціллю Гітлера було дійти до Волги-Архангельська, але вже посередні цілі, такі як Донецька заглибина, Москва і Ленінград, мали бути опановані у висліді знищення советських армій і окуповані «в рамках погоні», здійснюваної під час переможного походу німців на західні області СРСР. Проти атак німецьких армій червона армія протиставилася на всіх відтинках, не зважаючи на те, що німецькі полководці по-майстерному керували операціями, стосуючи тактику Шліффена. Ударна сила німецьких армій «Центр», оперуючих на окремих відтинках, щораз більше вичерпувалася, бо опір червоної армії був підсилюваний все новими силами, які надходили з глибин советської території.

Студія маршала Єременка — це солідний підручник для вивчення воєнного оперативного мистецтва з II-ої світової війни. Сили Гітлера під якісним оглядом переважали СРСР, але вони були невислахові для опанування у швидкому часі великих просторів. Під час битв, які чергувалися одна за одною, вони розпорошувалися на ексцентричних шляхах трикутника, на просторі, який щораз більше зростав в наслідок оперативного маневру. Обезсилюючись у цьому поході та в боях, вони вже не були здібні знищити — перед зимою — сил противника, підсилюваних з глибини краю.

Праця маршала Єременка чітко аналізує успіхи й неуспіхи червоної армії Західного фронту, вказуючи на поповнені помилки в оперативному воєнному мистецтві та в під-

готовці до війни. Досвід маршала Єременка в оперативному воєнному мистецтві проходить, немов червоною ниткою, по сторінках дійсно вартісної студії, в якій є багато браків та насвітлень, що не відповідають історичній правді. Для поглиблення студій оперативного воєнного мистецтва в тотальній війні, праця маршала Єременка буде служити за науковий підручник для стратегів і тактиків. Тому його студію повинен перестудіювати кожний старшина, який хоче доповнити свої військові знання. Маршал А. І. Єременко був заступником маршала Тимошенка, як головнокомандувача арміями Західного фронту, тому його особа є авторитетною в усіх справах війни цього відтинку.

Erich F. Pruck. DER ROTE SOLDAT — Sovjetische Wehrpolitik Günter Olzog Verlag, München

На німецькому книжковому ринку появилася перед кількома роками дуже вартісна книжка полк. Е. Ф. Прука «Червоний солдат». Для кожного дослідника воєнних проблем СССР згадана праця може служити за лексикон, який допоможе основно пізнати все, що входить у засяг советської політики оборони й експансії. Ще більше значення цієї книжки для тих українців, особливо старшин, які поглиблюють свої студії з дисципліни советського воєнознавства. Автор студії, полк. Е. Ф. Прук, відомий аналітик советських воєнних проблем, вже здобув собі ім'я визначного фахівця у всіх питаннях, які за торкують доктрину і стратегію СССР та Варшавського блоку. Статті цього визначного аналітика на різні советські військові проблеми друкуються на різних мовах у військових фахових журналах, тому його можна вважати за одного з найбільш компетентних речників на Заході з цієї ділянки.

Студія Е. Ф. Прука «Червоний солдат» (331 стор.) це не тільки історичний показник розвитку збройних сил СССР, від жовтневої революції 1917 р. починаючи та кічаючи на сьогоднішньому оборонному потенціалі цієї головної потуги в міжнародному комуністичному русі. Студія розподілена на 16 розділів, з скремими списками: використаних джерел, скороченнями советських термінів, календаріомом народніх комісарів і міністрів оборони, осіб, згаданих у праці, та реєстром порушених у книзі проблем. Для орієнтації подаємо тематику всіх 16-ти розділів: 1. Советські збройні сили (загальна їх організація), 2. Солдат нового типу, 3. Історія війни з ідеологічного погляду, 4. Об'єднане командування, 5. Політичний вишкіл та система контролю, 6. Завдання культурників, 7. Правні питання советських збройних сил, 8. Військово-соціологічні проблеми, 9. Вишкіл старшин, 10. Збройні сили як фактор сили, 11. Парамілітарні організації, 12. Варшавський пакт, 13. Господарка і наука збройних сил, 14. Советська полярна стратегія, 15. Холодна війна й її фронти, 16. Ведення війни вчора і сьогодні.

У рецензійній короткій статті неможливо обговорити всіх окремих розділів згаданої праці, тому ми обмежимося до загальної оцін-

ки студії, звертаючи увагу тільки на деякі, порушені в книжці, проблеми.

В. І. Ленін повністю доцінював загрозу для російської великопростірної держави, тому він рішився її боронити перед розчленуванням на окремі національні держави клясовою армією «нового типу», тобто армією, організованою з робітників і селян, запевнюючи цим клясам, які під царським режимом були упо-сліджені, найкращі умови розвитку. Тому під час жовтневої революції 1917 р., у початковій стадії диктатури пролетаріату, червона армія була клясовою армією робітників і селян. Отже, принципи організації червоної армії вже від самих початків були подиктовані об'єктивними тогочасними умовами і положенням. Ці принципи не зродилися автоматично, й не самі собою. Вони виникли щойно після основного пізнання положення імперії та стали закономірним висновком В. І. Леніна. Сам більшевизм уважав себе за єдиний, неподільний за національними ознаками, зцентралізований рух у межах цілої імперії. Щоб використати міський пролетаріат неросійських народів, Ленін рішився проголосити гасло «самовизначення», і воно до деякої міри було застосоване й у національній політиці в червоній армії, на що вказує постанова «Народного Комиссариата по делам Национальностей» від 17. 11. 1917 р.

Большевики, готуючись до революції, велику увагу присвятили боротьбі за армію, організуючи спеціальний апарат Воєнної організації при ЦК РСДРП(б). Ядром цього апарату були старі большевики — С. Н. Богдатов, К. Орлов, М. А. Сулімова та група студентської молоді і молодих старшин. На чолі Воєнної організації партія поставила двох большевиків — В. І. Невського, прсф. Харківського університету, і Н. І. Подвойского, головного організатора червоної гвардії, яка була збройною силою пролетаріату в часі березень 1917 — квітень 1918 р. Зародком червоної гвардії була робітнича міліція при Радах депутатів, яка почала творитися вже під час лютневої революції 1917 р. 22 березня 1917 р. Бюро ЦК РСДРП проголосило загальне озброєння народу, і, зокрема, негайне створення робітничої гвардії по всій імперії... Загони червоної гвардії були створені також на підприємствах України, в Києві, Харкові, Одесі, Миколаєві, Луганську і Катеринославі.

Кли царська армія опинилася у повному розпаді, і її намагалися ще використовувати антибольшевицькі російські політики, в тому особливо Керенський, большевицький провід виніс рішення демобілізувати стару армію і на її місце негайно організувати нову армію за добровільним принципом, за зразком червоної гвардії. Ядром цієї нової армії були лотиські стрілецькі полки й матроси Балтійської флотії. Декрет, на підставі якого приступлено до організації нової «Червоної Робітничо-Селянської Армії» на добровільній базі, підписав В. І. Ленін 28. 1. 1918 р., а днем оснування цієї нової армії визначено 23. 2. 1918 р., тобто день, у якому був проголошений декрет. Ця нова армія до 1. 12 1918 р.

зросла до 350.000, в тому числі 22.500 командирів; до січня 1919 р. її стан збільшився до 800.000 з 35.000 командирів, а один рік пізніше вже досягнув 5.3 млн.

Після усталізування зовнішнього і внутрішнього положення СССР, РККА в 1927 р. була зменшена до найменшого кількісного стану у своїй історії — 586.000. перейдено до міліційної системи та армію організовано з 29-ти піхотних (із повним станом) і 42-ох територіальних (зв'язок) дивізій. Після смерті Леніна в 1924 р. переведено чергову реформу червоної армії, перейдено на кадрову систему та впроваджено в ній органи державної безпеки, які за короткий час приступили до чистки. До найбільших розмірів дійшла чистка в 1936-1938 рр., під час якої червона армія втратила 20.000 старшин, тому була нездібною до нормальних чинностей. Коли Ворошилов побачив загрозливий стан червоної армії під кінець 1938 р., він авансував 10.000 кандидатів на старшин старшинами та влучив їх до активної служби в армії. Стан червоної армії до 1937 р. побільшився до 1.433.000, а з вибухом німецько-совєтської війни (22. 6. 1941р.) зріс до 4.2 млн. Під час капітуляції Німеччини в травні 1945 р. СССР мав під зброєю 11,4 млн. вояків. Опісля ця масова армія була ступнево демобілізована до 2.814.000.

Після 1948 р., коли холодна війна між альянтами почала щораз більше загострюватися, стан червоної армії почав знову зростати. Від 1947 р. перейменовано червону армію на совєтські збройні сили (армія, летунство та воєнно-морські сили), і вони під кінець 1947 р. нараховували вже 5.763.000. Від листопада 1955 р. стан збройних сил СССР почав зменшуватися і на 31. 12. 1961 р. досягнув 2.423.000.

Коли йдеться про сучасний стан збройних сил СССР, він є слідуючий: армія — 2 млн., летунство — 730 тис., воєнно-морські сили — 470 тис., стратегічні ракетні війська — 200 тис., резерви — 20 млн. До цього належало б ще додати збройні сили сателітних держав (в дужках резерви): Польща — 380 тис. (2,6 млн.), Болгарія — 195 тис. (750 тис.), Румунія — 260 тис. (1,65 млн.), Чехо-Словаччина — 290 тис. (1 млн.), Східня Німеччина — 209 тис. (460 тис.), Угорщина — 140 тис. (750 тис.).

Студія полк. Прука з найбільшою докладністю розглядає дослівно всі проблеми, зв'язані з організацією, вишколом і озброєнням совєтських збройних сил. Також багато місця в праці присвячено совєтській промисловості, яка на перше місце у своєму плануванні ставить зброєневу промисловість.

Багато уваги присвячено в праці т. зв. «полярній стратегії», тобто східньому флангові Північного моря.

У розділі «Холодна війна і її фронти» особливу увагу звернув автор на слідуючі фронти боротьби: національностей, культурний, господарський та ідеологічний. Також дуже багато місця у праці присвячено теорії і практиці ведення війни у сучасній атомній добі.

Не поминув автор також парамілітарних совєтських організацій: ДОСААФ, повітряно-

атомно-медичної охорони, робітничої і народної міліції тощо.

Студія полк. Прука повністю заслуговує на те, щоб вона була підручною книжкою для кожного, хто тільки займається проблемами совєтознавства. Особливе її значення для кожного старшини резерви, військових журналістів, політиків, для яких збройні сили СССР повинні бути добре знані, щоб вони себе й на майбутнє не обдурювали надіями або безсилістю передової потуги в комуністичному світовому рухові — СССР.

STRATEGIE UND ABRÜSTUNGSPOLITIK DER SOVJETUNION. Frankfurt — Berlin, 1964.

У Німецькій Федеральній Республіці вже від кількох років працює окремий Інститут при Німецькому Т-ві для закордонної політики в Бонні, який під гаслом «Обмеження зброєнь і безпеки» займається студіями політики роззброєння і безпеки. Заходами цього Інституту вже вийшли слідуючі студії:

1. Probleme der internationalen Abrüstung, 1964.
2. Eine Strategie für Europa, 1963.
3. Strategie und Abrüstungspolitik der Sowjetunion, 1964.
4. Fünf Jahre Verhandlungen über die Einstellung der Kernwaffenversuche.

Усі вищезгадані студії займаються дуже складною до розв'язання проблемою обмеження зброєнь та рівночасного вдержання безпеки в світі. У нашій рецензійній статті ми присвятимо дещо більше уваги студії: «Strategie und Abrüstungspolitik der Sowjetunion», з передмовою Курта Гастейгер-а. Студія вийшла коштами в-ва Альфред Метцнер, Франкфурт-Берлін в 1964 року і являється п'ятим томом видань вищезгаданого Інституту. Згадана праця обіймає 346 стор. друку 8⁰ і коштує 30 нм. Зміст книги впорядкований у 5-ох розділах з окремим бібліографічним списком. Вступна стаття студії «Війна і роззброєння у совєтському розгляді» інформує читача про основні визначення роззброєння, про технічний прогрес та ідеологічний безупинний змаг, про війну і роззброєння в совєтській доктрині, про специфічність совєтської стратегії про рівновагу й воєнну теорію, про допасування до ракетної доби, про совєтський образ війни, про роззброєння, рівновагу і закордонно-політичну цілеспрямованість, про елементи совєтської політики роззброєння. Дальше слідують 5 головних розділів книги: 1. — «Модерна зброєнева техніка і закордонна політика»; 2. — «Совєтська воєнна доктрина»; 3. — «Гонка зброєнь і стабілізація озброєння»; 4. — «Проблеми роззброєння» і 5. — «Перспективи для роззброєного світу».

Проблема роззброєння у совєтському розумінні — це головна тема студії, тому вона опирається на поглядах і твердженнях визначних керівників СССР, відповідно коментуючи зглядно розшифровуючи головні цілі совєтської роззброєневої політики. Між іншим, у праці є стаття Н. С. Хрущова п. з. «Війна в сучасній світовій політиці». Колись Ленін голосив тези про «неминучість війни», «появлення капіталізму силою», про «перемогу пролетаріату», про «комуністичну світову дер-

жаву» та вкінці про «роззброєння». Хрущов довершив основний переворот у тезах Леніна, впровадивши на місце «неминуцости війни» тезу — уникання війни, на місце «повалення капіталізму силою» ввів мирну коекзистенцію, на місце «перемоги пролетаріату» поставив роззброєння, як засіб класової боротьби, на місце «комуністичної світової держави» впровадив боротьбу з капіталізмом невійськовими засобами й методами та на місце «роззброєння» запевнив перемогу комунізму. В сучасному історичному процесі Хрущов був свідомий того, що нова світова війна принесла б самознищення для ССРСР, тому її треба обминати та рівночасно далі вести боротьбу проти капіталізму, зокрема на ідеологічному відтинку. Сталін був прихильником стратегії зміцненого фронту, стосуючи дипломатичну офензиву та рівночасно прикриваючи її масою конвенційних збройних сил. Ця стратегія викликала зміцнення західньої оборони, щоб не допустити до розширення советської гемісфери впливів. Таким чином, проти атакуючого советського фронту був організований оборонний фронт Заходу. ССРСР робив різні спроби, щоб проломити західній оборонний фронт (блокада Берліну, Корея). Після смерті Сталіна, коли усталізувалося советське партійне керівництво, Хрущов прийшов до переконання, що цієї нерухомо-статичної стратегії Заходу не вдасться проломити лобовою атакою збройних сил, бо це могло б бути початком кінця ССРСР. Тому для дальших дій він застосував т. зв. «змінний вітер», який, згідно з калькуляцією Хрущова, мав би вплинути на змінний біг історії в користь комунізму. Цим «змінним вітром» у політиці Москви є коекзистенція, завдання якої є чітко визначені в Московській Декларації компартій з грудня 1960 р.:

«Співіснування держав з різним суспільним устроєм являється формою класового змагання між соціалізмом і капіталізмом. В умовах мирного співіснування створюються сприятливі можливості для розгортання класового змагання у капіталістичних країнах, зміцнення національно-визвольних рухів колоніальних і залежних країн... Мирне співіснування із різними суспільними устроями не означає примирення соціалістичної ідеології з буржуазною. Навпаки, воно має на меті зміцнити змагання робітничої класи, всіх комуністичних партій за перемогу соціалістичних ідей». («Коммунист» ч. 17, листопад 1960 р.).

На базі коекзистенції советська дипломатія застосувала політику роззброєння. Хрущов виступив на загальній Асамблеї ООН у вересні 1959 р. з пропозицією повного роззброєння Схсду й Заходу. Він пропонував «радикальне роззброєння», тобто повне знищення усіх воєнних засобів у цілому світі. На протязі 4-ох років повинні бути розпущені всі конвенційні збройні сили, зложена на злам частина воєнно-морських і повітряних сил, зліквідовані всі генеральні штаби і воєнні міністерства, ліквідовані всі воєнні бази, закриті всі науково-дослідні воєнні установи, знищена вся атомна, воднева і ракетна зброя та припинена її дальша продукція. На між-

нарсдній контроль Хрущев погоджувався, але після того, як буде здійснене повне й загальне роззброєння. Хрущов, стосуючи політику роззброєння, взорувався на пропозиції загального й повного роззброєння Літвінова, яку він вніс до Ліги Націй 30.11. 1927 р. Хрущов побудував свою пропозицію роззброєння на інструкціях Леніна, які зобов'язують кожну «соціалістичну державу»:

«Роззброєння (і при тому загальне й повне) може бути переведене тільки у висліді перемоги соціалістичної революції в цілому світі...»

«Гасло роззброєння було використане буржуазними паціфістами та підхоплене II Інтернаціоналом для ошукування робочих мас, вимагаючих миру...»

(Б.С.Е., I, вид., том. 48, стор. 158).

Отже, теорія Леніна, відмовляючи можливості оживотворення роззброєння до часу повного здійснення соціалістичної революції в усьому світі цілу проблему роззброєння звела до завдання викривання «буржуазних паціфістів». На протязі 40 років існування ССРСР советська пропаганда проповідувала загальне роззброєння, не згадуючи ані словом про гарантії контролю.

Вищезгадана праця докладно аналізує пропозиції роззброєння советських керівників і доходить до висновку, що Москва стремить до того, щоб Захід розброївся, щоб його легше можна було примусити до капітуляції в користь комунізму. Рівночасно з пропагуванням загального роззброєння, ССРСР витрачає 25-30% на зброєстворіння, цілі з бруто державних прибутків (1961 р.), тоді як ЗДА витрачали 10,3%, Канада — 5,3%, Англія — 7,2%, Франція — 7,7%, Італія — 3,9%, Західна Німеччина — 5,3%.

Колишній головний редактор советського журналу «Военная мысль» Н. А. Таленскі, у статті «Військова стратегія і закордонна політика» доказує, що вони сьогодні стоять у ще більшій пов'язаності і співдії, як це було колись. Також інші советські військові діячі: А. А. Галкін, В. Петчокін, Г. І. Покровскі, Н. Ч. Ломов, Р. Маліновскі, В. Д. Соколовскі, А. М. Йовлев, П. Курчкін, В. Сорін, П. Ф. Шахов, А. Н. Шевченко, І. Ермашов та інші у своїх статтях розглядають проблеми, зв'язані із советською воєнною доктриною, допасуванням її до атомної доби, вишколом, озброєнням і психологічною підготовкою до атомної війни. Багато місця присвячено модерним засобам війни і воєнній стратегії масових збройних сил атомної доби. Не помилено також важливих проблем, зв'язаних з конвенційними збройними силами, «абсолютною зброєю» і протиракетною обороною. В студії багато уваги присвячено небезпеці гонки зброєнь та різним родам воєн. Заторкнено також проблеми, пов'язані із контролем зброєнь, технікою роззброєння, зменшенням та скасуванням конвенційного озброєння, впровадженням міжнародних поліційних сил для збереження правопорядку і т. д. Стаття кожного автора є насичена цитатами західніх стратегів і політиків для підкріплення советських воєнно-доктринальних залогень.

Між новочасною модерною зброєю на перше місце, звичайно, ставляться міжконтинентальні балістичні ракети, в продукції яких СССР стоїть на першому місці в світі. Міжконтинентальні балістичні ракети — це «абсолютна зброя» сучасності, бо нею вже можна досягнути кожну ціль на нашій планеті. Цих ракет під час лету не потрібно ані танкувати, ані охороняти ескадрильями винищувачів. Ця зброя є поважною загрозою для ЗДА, бо протиракетна оборона, наразі, поза теоретично-дослідними експериментами, виявилася ще нездатною до успішного поборювання ракет, вистрілюваних зокрема з баз, близько розположених територій противника. Різні роди нуклеарної зброї і різних зразків ракет — це найгірніша зброя для обидвох світових суперпотуг-супротивників — ЗДА і СССР, тому головним чином вона примушує до коєкзистенції Сходу й Заходу. Таленські, дефінюючи різні роди воен, стверджує, що війна між ЗДА і СССР викликала б широко-закреслені змагання, бо до неї були б притягнені союзники обидвох партнерів. З наслідків такої війни советська стратегія вже здає собі справу, тому вона війни не хоче. Рівночасно, советська воєнна стратегія, у комбінації з мировою політичною настановою, не може погодитися з концепцією превенційної війни. Така війна була б абсурдом, бо комбінації політичних цілеспрямовань з дефензивним стримуванням у стратегії не дасться погодити. Історія не записала таких феноменів. Воєнна стратегія ніколи не була й не може бути пасивним засобом політики, навпаки, вона й надалі залишиться активною допомогою політики, тому мусить мати деякий вплив на її формування.

Советські військові діячі дотримуються думки, що американська політика «з позиції сили» спричинила гонку зброєнь. Вони воліли б, щоб ЗДА не зброялися, що вможливило б ще більше поширити імперіальний засяг володіння СССР у світі, т. зв. «мирними засобами», до яких зараховуються передусім субверсивні дії, при допомозі яких Москва вже намагалася замінити західні державні системи комуністичною.

Ціла студія це книга багатьох надзвичайно складних проблем сучасності, тому вона може бути джерелом різних поглядів і концепцій на сучасну міжнародно політику, воєнну стратегію і доктрини Сходу та Заходу. Книга призначена для спеціалістів, які слідкують за розвитком суперництва між Сходом і Заходом, які цікавляться військовими проблемами, зокрема стратегією і воєнною доктриною. З уваги на те, що, за англійськими даними, нуклеарний потенціал світу дорівнює 60 млрд. тонн тринітратолуюлю, тобто 20 тонн нищівної маси припадає на одного мужчину, жінку й дитину, проблема роззброєння і псбудови світового миру, це одна з найважливіших та рівночасно дуже складних проблем сучасності. Під цим аспектом згадана студія має дуже велику вартість, тому її поручаємо всім зацікавленим цією проблемою українцям.

ВАРШАВСЬКЕ ПОВСТАННЯ 1944 р. I УКРАЇНЦІ

Hans von Krannhals: Der Warschauer Aufstand 1944 Auflage Bernard & Graefe, Frankfurt am Main.

В 1964 р. появилася дуже цікава студія під вищезатитулованою назвою у видавництві для воєннознавства у Франкфурті, яка обіймає 447 стор., з креслюнками Варшави. Ціна студії (оправа в полотні) 38 нм. З уваги на те, що польська еміграційна преса дуже часто обвинувачує українців у масовій участі поборювання варшавського повстання 1944 р., в нашій рецензійній статті вищезгаданої праці звернемо особливу увагу на історичну правду, щоб остаточно доказати полякам неправдивість їхнього твердження та обвинувачень. Головне вістря обвинувачень скеровують поляки проти Дивізії «Галичина» (14-ої СС Дивізії «Галичина»), яка у їхній уяві брала участь у поборюванні варшавського повстання 1944 р. Ганс Ф. Краннгальс, відомий німецький історик, який ніколи не симпатизував із націонал-соціалізмом, написав свою книжку на підставі документів і різних джерел (польських та іншомовних), тому його праця відзначається повною об'єктивністю, вона повністю заслуговує на трактування її як історичного твору. Праця Г. Ф. Краннгальса це дуже вартісна студія, у якій представлений хронологічний розвиток польського повстанського руху, яким кермувала передусім Армія Крайова (АК). В студії автор не помилив тажж інших повстанських груп, напр., Армії Людовей, Народових Сіл Збройних, Служби Звизненств Польські та ін. Цілість студії складається зі слідуєчих 14 розділів: 1. Польський опір від 1939 р.; 2. Польський опір і СССР; 3. Акція «буря»; 4. Положення під німцями; 5. Варшава 1944 р.; 6. Пробудження повстання; 7. Німецькі сили і протизаходи у Варшаві та довкола неї; 8. Переліг боїв до половини вересня 1944; 9. Советський наступ на Прагу; 10. Варшавське повстання і світова політика; 11. Закінчення і баянс; 12. Німецьке поборювання повстання; 13. Доля Варшави після 10-го жовтня 1944; 14. Список використаних документів. Крім цього, студія має список використаних джерел (12 стор.) і список осіб, місцевостей та скорочень. У книжці є 9 креслюнків із боїв у Варшаві.

Автор студії, Г. Ф. Краннгальс, на стор. 334-336 подає в оригіналі розпорядження Гайнріха Гімmlера «Про трактування чужих народів Сходу». В цьому документі потрактовано поляків, українців, білорусів, гуралів, лемків і кашубів нарівні з жидами, а це значить, що всі перелічені народи були призначені на знищення. Отже, вже цей документ унаглядно, що українці в ніякому випадку не були протегованою німцями нацією, навпаки, вони, разом з іншими слов'янськими народами, належали до другорядного гарнітуру народів, непанівних у Новій Європі. Від хвилини підписання пакту Ріббентроп-Молотов і окупації східних земель колишньої Польщі (Західної України), політика Москви супроти польського народу була скерована на шлях екстермінації ідейних елементів, подіб-

но як і проти українців. Москва заздалегідь стреміла до повного підпорядкування Польщі, до встановлення маріонеткового уряду, який був би залежний від неї. Першим виявом такої політики Москви супроти поляків були масові депортації польської інтелігенції до СРСР під час 1-ої і 2-ої окупації (1939 і 1944 рр.). Між депортованими було багато старшин колишньої польської армії, з яких більше 10 тис. ліквідували большевики в Катині. Ліквідація такої великої кількості старшин це наглядний доказ злочинного винищення Москвою усіх польських елементів, які репрезентували незалежницьку ідею Польщі. Ідентично подібну політику винищення стосувала Москва також проти українців. Під час 2-ої світової війни націонал-соціалізм і комунізм були не тільки домовлені у стремлінні знищення польської держави, але, що більше, вони послуговувалися тими самими методами у винищенні польського національного потенціалу. Ця злочинна політика в книжці Г. Ф. Крангальса є дуже чітко висвітлена. Не зважаючи на нищівну цілеспрямованість політики Москви супроти польського народу, польська провідна верства рішилася піти шляхом Дмовського, орієнтуючись на Росію. Ця орієнтаційно-політична концепція була трагічною у своїх наслідках і власне вона спричинила вибух варшавського повстання 1944 р. проти німецького окупанта.

Не будемо застановлятися в подробицях над розвитком польського повстанського руху під окупацією III-го Райху, бо на це немає місця у короткій статті. Вночі з 26-го на 27-ме вересня 1939 р. ген. Роммель на старшинській відправі в підземеллях ПКО у Варшаві доручив ген. Карашевіч-Токаржевському негайно приступити до організування збройного руху для боротьби з окупантами. Генерал Карашевіч-Токаржевський одержав письмове доручення з підписом ген. Роммеля та печаткою, і цей документ став формальною підставою початків конспіраційної роботи поляків. 29.9. 1939 р. ген. Токаржевський приступив до організування руху з тринадцятьма, йому довіреними людьми, і першим зав'язком організованої конспірації була «Служба Звизенству Польські». Від перших днів творення т. зв. «Звизонзку Валькі Збройней» (ЗВЗ), згідно з постановою польського уряду у Франції з 8.11. 1939 р., найбільшу увагу зосереджено на операції конспіраційного руху в Польщі на суспільно-політичній базі. Рівночасно покликання до діяльності ЗВЗ польським урядом на еміграції свідчить про те, що ця еміграційна польська влада прив'язувала до організованої в краю збройної сили велику увагу. Інструкція ч. 2, видана ген. Сосновським, устійнювала поділ краю на команду німецької окупації у Варшаві і команду советської окупації у Вільні. Такою суспільно-політичною базою була «Рада Оброни Народовей» (РОН), яку творили представники 3-ох головних партій в Польщі: ППС, СЛ і СН. 15.8. 1944 р. ця РОН видала заклики до польського народу, який був надрукований вже під час варшавського повстання у «Деннику Устав». Ця відозва вказувала на устроєві перемини в

Польщі, які мали бути переведені в дусі правдивої демократії. Також Крайова Рада Міністрів підготувала розпорядження у справі виборів самоуправних і територіальних органів, які мали бути переведені зараз після звільнення Польщі від окупації.

У підготовці до повстання 29.7. 1944 р. радіо АК відобразило авдіцію з Москви в польській мові, в якій взивалося поляків до повстання. Заклик був підписаний Молотовим і Е. Осубкою-Моравським. Близькість червоних військ, та загальне військове положення були пов'язані з цим закликом, тому він вплинув на командування АК розпочати повстання. Командування АК визначило день вибуху повстання на 1.8. 1944 р. У Варшаві приступило до повстання 32 тис. повстанців АК, та вже під час його тривання кількісний стан АК змінювався з причини втрат і напливу нових добровільців. Найбільший стан АК під час повстання доходив до 40 тис. повстанців. Крім цього, у Варшаві під час повстання знаходилися ще повстанські частини, які не були підпорядковані командуванню АК, а саме: НСЗ — 740 повстанців; формації комуністичні або комунізуючі — т. зв. «Корпус Безпеки» — 620 осіб, «Армія Людова» — 270 осіб і «Польська Армія Людова» — 120 осіб.

Отже, основною силою у переведенні повстання була АК, а не, як звичайно твердить советська історіографія, «Армія Людова». Варшавське повстання вибухло тільки з причини обітниць, що червона армія в скорому часі займе Варшаву. Проти 40-тисячної АК 1.8. 1944 р. було 13 тис. німецької залози у Варшаві, про що згадує автор книжки на стор. 120-128. До 4.8. 1944 р. були спрощені підкріплення в кількості 86 старшин та 6.535 підстаршин і вояків. До 20.8.1944 р. німецька оборона досягла 21.300 чоловік. Ганс фон Крангальс докладно перечислює усі німецькі частини, які брали участь у ліквідуванні варшавського повстання і їх докладно класифікує на стор. 120-128, але в цьому списку немає записаної 14-ої СС Дивізії «Галичина», ані її хоч би найменшої частини. У списку є група Камінського «РОНА» — 1.700 вояків, азербайджанська група з 5 старшин і 677 підстаршин та вояків. Група Камінського відзначалася особливим бандитизмом у поборюванні варшавського повстання і була організована з асупільного елементу, серед якого переважали москалі. Польська громадськість Варшави чомусь уважала цю групу за українську, тому приписувала злочини українцям, не маючи на це ніяких підстав, що стверджує автор книжки на стор. 318. Дійсно українськими були тільки дві сотні під командуванням полк. П. Дяченка (вже помер у ЗДА) в німецьких поліційних уніформах (стор. 318). В актах 9-ої Армії, яка поборювала повстання, згадується про російські, азербайджанські, туркменські, східномусулманські, козацькі, волготатарські і литовські відділи, що брали участь у придушенні варшавського повстання. Немає ніде згадки про те, щоб 14-та СС Дивізія «Галичина» була причасною до цих боїв. Коли йдеться про СС-формації, в рамках корпусу

обергруппенфюрера Бах-Зелевського Еріха брали участь: російський СС полк Камінського, 3-й козацький поліційний полк і східномусулманський СС полк. (Ст. 319). Отже, 14-а СС Дивізія «Галичина», яка була не поліційною, а армійською частиною, участі в поборенні варшавського повстання не брала, що унаглядно Г. Ф. Краннгальс у своїй праці «Варшавське повстання 1944 р.»

Автор у згаданій праці згадує про українців на стор.: 12, 52, 70, 72, 127, 135, 149, 265, 267, 305, 311, 318, 321 і 334. На стор. 52 є згадка про 14-у СС Дивізію «Галичина», у зв'язку із заміром губернатора Франка організувати подібну СС дивізію з поляків. Проти цього заміру рішуче виступили Гітлер і Гімлер, тому не дійшло до її організації. На стор. 70-й автор стверджує, що АК на Волині мала проти себе не тільки німців і москалів, але також і «український незалежницький рух». На стор. 265 автор згадує про одну сотню, т. зв. «Гівіс», яка входила в склад «Зіхергайтсполіцай» у Варшаві. Автор припускає, що ця частина була вживана для вартування. На стор. 267 він стверджує, що йому не вдалося устійнити участі в поборюванні варшавського повстання частин українських і Власова. На стор. 305 автор стверджує, що польські повстанці розстрілювали всіх у німецьких уніформах, в тому числі також українців. На стор. 311 автор твердить, що під час ексекцій цивільного населення Варшави 5.8. 1944 р. участь брало в СС уніформах «менше німців, більше «українців», які були дійсними ексекуторами. Але слово «українці» він поставив у знаках наведення, що підтверджує його сумнів щодо більшості українських ексекуторів.

На стор. 318, згадує автор про полк. Дяченка і його дві поліційні сотні, які брали участь у ліквідації повстання. На стор. 321 він пише, що із «Зіхергайтсполіцай» у Варшаві, Любліні й Познані була створена спеціальна команда для розстрілів під командуванням гауптштурмфюрера Шпількера, яка перевела розстріли в переважаючій кількості українцями. Інші місця, в яких автор згадав українців, є малого значення. Отже, участь українців у поборюванні варшавського повстання була не такою великою, як це часто насвітлює польська преса. Ця участь деякої кількості українців ніколи не була одобрювана українськими політичними діячами, навпаки, вона завжди найгостріше осуджувалася.

Боротьба між українським і польським народами закінчилася з хвилиною ліквідації польської держави, уряд якої провадив су-

проти українців політику нищення всього, що українське. Тому початків взаємонависти треба дошукуватися у політиці колишнього польського уряду, в лапифікації, у масових арештах і засланнях українців до концтабору Береза Картузька. Коли йдеться про поліційні відділи з українців при «Зіхергайтсполіцай», то вони були організовані в переважаючій більшості з асупільного елементу, який допускався навіть бандитських злочинів супроти безборонного населення. Використовування цих українських асупільних, а то навіть злочинних, елементів німцями для винищення польського безборонного населення в ніякому випадку не може бути приводом до того, щоб осуджувати весь український нарід у подібних злочинах. Націонал-соціалізм нищив польську інтелігенцію, він не щадив також і української. Польський нарід заплатив кількасоттисячними жертвами, а чи український нарід не зазнав подібних жертв від націонал-соціалізму?! Обидва вони вийшли з другої світової війни з дуже великими втратами. Німці й москалі не щадили ані польського, ані українського народів, а в додатку обидва народи під час жахливої трагедії гострили проти себе ножі та себе винищували.

Книжка Г. Ф. Краннгальса «Варшавське повстання 1944» — це історія трагедії польського народу, який втратив свою державність, не резигнуючи з дальшої боротьби за повернення втраченого, заплатив морем крові. Книжка, яку повинен прочитати кожний політик і науковець, українець і поляк, щоб навчитися та пізнати джерела історичної трагедії обидвох народів, які мусять знайти спільну мову, щоб й у майбутньому не повторилися жахливі у своїх наслідках події. Ми переконані в тому, що друга світова війна була генеральним іспитом національно-культурної зрілості обидвох сусідючих з собою народів. Тому вважаємо, що цей іспит повинен стати пересторогою для уникнення повторень жахливого минулого. Треба вийти на шлях взаємонароднього співжиття, до якого українці й поляки повинні стреміти всіма силами. А щоб до такого співжиття дійшло, — будьмо справедливі супроти себе, не обвинувачуймо себе взаємно в тому, чого не було. Це відноситься зокрема до обвинувачень, що 14-а СС Дивізія «Галичина» була співучасною у поборюванні варшавського повстання 1944 р. Будьмо дійсно культурними джентльменами і приязними сусідами!

Огляд видань зладив **пор. Ф. Кордуба**
Мюнхен, Німеччина.

Військові видання

Before The Colours Fade.

Portrait of a Soldier: George S. Patton, Jr. By Fred Ayer, Jr. With a Foreword by General of the Army Omar N. Bradley. 266 Pages. Houghton Mifflin Co., Boston, Mass. 1964. \$ 6.00.

The Soviet Political Mind.

Studies in Stalinism and Post-Stalin Change. By Robert C. Tusker. 238 Pages. Frederick A. Praeger, inc., New York, 1963. \$ 6.50 clothbound. \$ 2.50 paperbound.

Hastings to Culloden.

By Brigadier Peter Young and John Adair. 262 Pages. G. Bell & Sons, Ltd., London, 1964. \$ 4.20.

North Korea Today.

Edited by Robert A. Scalapino. 141 Pages. Frederick A. Praeger, Inc., New York, 1963. \$ 5.00.

Black Market Money.

The Collapse of U. S. Military Currency Control in World War II. By Walter Rundell, Jr. 136 Pages. Louisiana State University Press, Baton Rouge, La., 1964. \$ 4.00.

Guarding the United States and its Outposts.

The Western Hemisphere. United States Army in World War II. By Stetson Conn, Rose C. Engelman, and Byron Fairchild. 593 Pages. Superintendent of Documents, US Government Printing Office, Washington, D. C. \$ 8.25.

Disarm and Verify

An Explanation of the Central Difficulties and of National Policies. By Sir Michael Wright. 225 Pages. Frederick A. Praeger, Inc., New York, 1964. \$ 6.95.

From Colonialism to Communism

A Case History of North Vietnam. By Hoang Van Chi. With an introduction by P. J. Honey. 267 Pages. Frederick A. Praeger, Inc., New York, 1964. \$ 6.50.

Neither Fear nor Hope

The Wartime Career of General Frido Von Senger Und Etterlin, Defender of Cassino. Translated From the German by George Malcolm. Foreword by Captain B. H. Liddell Hart. 377 Pages. E. P. Dutton & Co., Inc., New York, 1964. \$ 6.95.

Intervention and Dollar Diplomacy in the Caribbean 1900-1921.

By Dana G. Munro. 553 Pages. Princeton University Press, Princeton, N. Y. 1964. \$ 12.00.

The Battle of Königgrätz

Prussia's Victory Over Austria, 1866. By Gordon A. Craig. 211 Pages. J. B. Lippincott Co., Philadelphia, Pa. 1964. \$ 4.50.

The Western Front 1914-1918.

By John Terraine. 231 Pages. J. B. Lippincott Co., Philadelphia, Pa. 1965. \$ 4.95.

Security in Disarmament.

Edited by Richard J. Barnet and Richard A. Falk. 440 Pages. Princeton University Press, N. Y. 1965. \$ 10.00.

An Introduction to Strategy.

With Particular Reference to Problems of Defence, Politics and Diplomacy in the Nuclear Age. By General D'Armée André Beaufre. With a Preface by Captain B. H. Liddell Hart and Translated by Major General R. H. Barry. 138 Pages. Frederick A. Praeger, Inc., New York, 1965. \$ 4.95.

The Decision to drop the Bomb.

By Len Giovannitti and Fred Freed. 348 Pages. Coward-McCann, Inc., New York, 1965. \$ 6.00.

The Crisis Game.

Simulating International Conflict. By Sidney

F. Giffin. 191 Pages. Doubleday & Co., Inc., Garden City, N. Y. 1965. \$ 4.95.

International Politics in a Revolutionary Age. By W. W. Kulski. 609 Pages. J. B. Lippincott Co., Philadelphia, Pa., 1964. \$ 8.95.

The National Guard in Politics.

By Martha Derthick. 202 Pages. Harvard University Press, Cambridge, Mass. 1965. \$ 4.95.

The United States and Communist China.

Edited by William W. Lockwood. 71 Pages. Princeton University Press, Princeton, N. Y. 1965. \$ 4.00 paperbound.

Contedinsurgency Warfare.

By Major John S. Pustay, United States Air Force. 194 Pages. The Free Press, New York, 1965. \$ 6.95.

The Long Fuse.

An interpretation of the Origins of World War I. By Laurence Lafore. 128 Pages. J. B. Lippincott Co., Philadelphia, Pa. 1965. \$ 4.50.

Foreign Aid and Foreign Policy.

By Herbert Feis. 246 Pages. St. Martin's Press, Inc., New York, 1964. \$ 5.00.

The Managerial Mind.

By David W. Ewing. 218 Pages. The Free Press of Glencoe, Inc. New York, 1964. \$ 1.95.

The Geography of Modern Africa.

By William A. Hance. 653 Pages. Columbia University Press, New York, 1964. \$ 12.00.

Legion of Strangers. The Vivid History of a Unique Military Tradition — The French Foreign Legion. By Charles Mercer. 342 Pages. Holt, Rinehart & Winston, Inc., New York, 1964. \$ 5.95.

War: Studies From Psychology, Sociology, Antropology. Edited by Leon Bramson and George Goethals. 407 Pages. Basic Books, Inc., New York, 1964. \$ 7.50.

Congress: The Sapless Branch. By Senator Joseph S. Clark, United States Senator from Pennsylvania, 268 Pages. Harper & Row, Inc., New York, 1964. \$ 4.95.

Iraq under General Nuri: My Recollections of Nuri al Said, 1954-1958. By Waldermar J. Gallman. 241 Pages. The Johns Hopkins Press, Baltimore, Md. 1964. \$ 5.95.

Military System of the Sikhs. During the period 1799-1849. By Fauja Singh Bajwa. 382 Pages. Motilal Banarsidass, Dalhi, India, 1964. \$ 4.20.

Danger Over Panama.

By Jules Dubois. 409 Pages. The Bobbs-Merrill Co. Inc., Indianapolis Ind. 1964. \$ 4.50.

Cuba: The Economic and Social Revolution. By Dudley Seers, Andrés Bianchi, Richard Jolly, and Max Nolfi. Edited by Dudley Seers. 432 Pages. The University of North Carolina Press, Chapel Hill, N. C. 1964. \$ 7.50.

Adventures in the Wilderness. The American Journals of Lois Antoine de Bougainville 1756-1760. Translated and Edited by Edward P. Hamilton. 344 Pages. The University of Oklahoma Press, Norman, Ikla, 1964. \$ 5.95.

The Statesman's Year-Book. Statistical and Historical Annual of the States of the World for the Year 1964-1965. Edited by S. H. Steinberg, Ph. D., 1,716 Pages. St. Martin's Press, Inc., New York, 1964. \$ 10.00.

- The Arabs. A Narrative History From Mohammed to the Present.* By Anthony Nutting. 424 Pages. Crown Publishers, Inc., New York, 1964. \$ 6.00.
- Communist Propaganda Techniques.*
By John C. Clews. Foreword by G. F. Hudson. 326 Pages. Frederick A. Praeger, Inc., New York, 1964. \$ 8.50.
- Korea: The Limited War:*
By David Rees. 511 Pages. St. Martin's Press, Inc., New York, 1964. \$ 10.00.
- Counter-Insurgency Warfare. Theory and Practice.*
By David Alula. Foreword by Robert R. Bowie. 143 Pages. Frederick A. Praeger, Inc., New York, 1964. \$ 4.50.
- Over the Hump.*
By Lieutenant General William H. Tunner, United States Air Force. 349 Pages. Duell, Sloan & Pearce, New York, 1964. \$ 6.95.
- International Conflict and Behavioral Science.*
The Craigville Papers. Edited by Roger Fisher. 290 Pages. Basic Books, Inc. New York, 1964. \$ 6.50.
- Civil Affairs: Soldiers Become Governors. United States Army In World War II.*
By Harry L. Coles and Albert K. Weinberg. 932 Pages. Superintendent of Documents, US Government Printing Office, Washington, D. C. \$ 7.75.
- Mass Persuasion in Communist China.*
By Frederick T. C. Yu. 196 Pages. Frederick A. Praeger, Inc., New York, 1964. \$ 5.00.
- The Strategy of Victory 1914-1918.*
The Life and Times of the Master Strategist of World War I: Field-Marshal Sir William Robertson. By Victor Bonham-Carter. 417 Pages. Hol, Rinehart & Winston, Inc., New York, 1963. \$ 6.00.
- View from the Seventh Floor.*
By W. W. Rostow. 178 Pages. Harper & Row, Inc., New York, 1964. \$ 4.00.
- The Federal Republic of Germany.*
A Concise History. By Alfred Grosser. Translated by Nelson Aldrich. 150 Pages. Frederick A. Praeger, Inc., New York, 1964. \$ 4.50.
- Internal War Problems and Approaches.*
Edited by Harry Eckstein. 339 Pages. The Free Press of Glencoe, Inc., New York, 1964. \$ 6.50.
- The Age of Deterrence.*
By George E. Lowe. 324 Pages. Little Brown & Co., Boston, Mass, 1964. \$ 6.75.
- Return to Cassino. A Memoir of the Fight for Rome.*
By Harold L. Bond. 207 Pages. Doubleday & Co., Inc., Garden City, N. Y. 1964. \$ 3.95.
- Illustrated History of the First World War.*
By A. J. P. Taylor, 224 Pages. G. P. Putnam's Sons, New York, 1964. \$ 6.95.
- Die Katastrophe in Rumänien 1944.*
Von Hans Kissel. Band V/VI der Beiträge zur Wehrforschung, herausgegeben vom Arbeitskreis für Wehrforschung. 287 Seiten, 7 Karten. Wehr und Wissen, Verlagsgesellschaft mbH, Darmstadt, 1964.
- Unteroffizier in der Bundeswehr — Dienen, können, führen.*
Von Karl Bauer und Erwin Beier. 80 Seiten, illustriert. Verlag Offene Worte, Bonn, 1960.
- Heitere Tage in der Hölle.*
Von György Faludy. 456 Seiten. Rütten & Loening, München, 1964.
- Der Stand der Europäischen Sicherheit*
Ein Beitrag zur Verteidigungspolitik des Westens. Von Frederick W. Mulley. Alfred Metzner-Verlag, Frankfurt/M.
- 13 Tage Weltgeschichte — Wie es zum zweiten Weltkrieg kam.*
Von E. Philipp Schäfer. 376 Seiten, 22 Abbildungen. Econ-Verlag GmbH, Düsseldorf/Wien 1964.
- Deutschland und die Welt.*
Zur Aussenpolitik der Bundesrepublik 1949 bis 1963. Herausgegeben von Hans-Adolf Jacobsen und Otto Stenzl. Deutscher Taschenbuch-Verlag, München 1964.
- Der Panzerkrieg — Band II.*
Von Professor Bauer. Verlag Offene Worte, Bonn 1965.
- Die Armee der Warschauer-Pakt-Staaten.*
Von Friedrich Wiener. 176 Seiten, zahlreiche Bilder. Verlag Carl Überreuter, Wien, 1965.
- Russland im Krieg 1941 bis 1945.*
Von Alexander Werth. 743 Seiten mit 21 Karten. Verlag Droemer-Knauer, München/Zürich, 1965.
- Die Taktik der Sowjetischen unteren Führung, Band II.*
Von Fedor F. Lisitschko, Wehr und Wissen, Verlagsgesellschaft mbH, Darmstadt, 1965.
- Finland in Crisis, 1940-1941.*
A study in small-power politics. Von Anthony F. Upton. Faber and Faber, London, 1964.
- Schlachten die Geschichte machten.*
Von Fletcher Pratt. 360 Seiten, 22 Skizzen, Übersicht über die Literatur und Register. Econ-Verlag, Wien/Düsseldorf 1965.
- Auftrag in Berlin.*
Von Paul Stehlin, 272 Seiten. Propyläen-Verlag, Berlin, 1965.
- Offiziere im Bild von Documenten aus Drei Jahrhunderten.*
Sechster Band der Beiträge zur Militär — und Kriegsgeschichte. Herausgegeben vom Militärgeschichtlichen Forschungsamt. 285 Seiten. Deutsche Verlags-Anstalt, Stuttgart, 1964.
- Siegen Ohne Krieg.*
Von Amitai Etzioni. 346 Seiten. Econ-Verlag, Dusseldorf, 1965.
- The Battle of Dienbienphu.*
Von Jules Roy. Verlag Faber and Faber, 24 Russell Square, London, 1965.
- Afrikaflug.*
Winston S. Churchill. 188 Seiten. Verlag Orell Füssli, Zürich, 1965.
- 66 Tage Unter Wasser — Atom-U-Schiffe und Raketen.*
Von Jürgen Rohwer Gerhard-Stalling-Verlag, Oldenburg und Hamburg, 1965.
- Der Partisanenkrieg in Europa 1939 bis 1945.*
Von Heinz Kühnrich. 603 Seiten. Verlag Dietz, Berlin, 1965.
- Afrika und Seine Probleme.*
Sozialwissenschaftliche Studien, herausge-

- geben von Albert Hunold. 354 Seiten. Verlag Eugen Rentsch, Erlenbach-Zürich, 1965.
- Rückzug Durchs Rhonetal.*
Von Jörg Staiger. Band 39 der Reihe "Wehrmacht im Kampf" 120 Seiten. Vowinckel-Verlag, Neckargemünd, 1965.
- Brennt Paris?*
Von Larry Collins und Dominique Lapierre. 350 Seiten. Scherz-Verlag, Bern-München-Wien, 1964.
- Die Internierung der 2. Polnischen Schützen-division in der Schweiz vor 25 Jahren. 1940-1945.*
Von Oberstlt. F. K. Raczek. Verlag Vereinigung der ehemaligen Soldaten der 2. Polnischen Schützendivision in Grossbritannien, London, 1965.
- Die Artilleriewissenschaften.*
W. Steiger, Druck- und Verlag-DG, Berlin, 1965.
- Die Entwicklung des Flottenkommandos.*
Herausgegeben vom Arbeitskreis für Wehrforschung als Band IV der Beiträge zur Wehrforschung. 175 Seiten. Verlagsgesellschaft Wehr und Wissen, Darmstadt.
- Russian-English Aerospace Dictionary.*
Von Darcy. 407 Seiten. Verlag Walter de Gruyter & Co., Berlin, 1965. DM 62.-
- Kommando-Unternehmen.*
Von Alex Buchner. 120 Seiten. Verlag Offene Worte, Bonn, 1965.
- Das Bild des Soldaten.*
Von Heinz Karst. 372 Seiten. Harald Boldt-Verlag, Boppard am Rhein, 1964.
- Die Ursachen des Ersten Weltkrieges.*
Von Prof. Dr. J. R. von Salis. 117 Seiten. Seewald-Verlag, Stuttgart, 1964.
- The Battle for the Mediterranean.*
Von Donald Macintyre. 209 Seiten. Verlag B. T. Batsford Ltd., London, 1964.
- Einsatz Bei Nacht. Landung und Kampf zweier Luftlandedivisionen.*
Von S. L. A. Marshall. 352 Seiten, 21 Kartenskizzen. Verlag Huber & Co. AG, Frauenfeld 1964.
- The Military History of the Korean War.*
Von S. L. A. Marshall, 90 Seiten, Franklin Watts, Inc., New York 22.
- Le Monde Toujours en Guerre.*
Von Francois Bertrand. 246 Seiten. Editions Karolus, Paris, 1963.
- Pioniere. Entwicklung einer deutschen Waffengattung.*
Von Oberstleutnant Dietrich Petter. 360 Seiten, zahlreiche Bilder. Wehr und Wissen, Verlagsgesellschaft mbH, Darmstadt, 1963.
- Friedliche Koexistenz?*
Von Laszlo Révész. 112 Seiten. Aare-Verlag, Olten, 1964.
- Die Entartete Kunst, Krieg zu führen, 1789 bis 1961.*
Von J. F. C. Fuller, 382 Seiten, Illustriert. Verlag Wissenschaft und Politik, Köln, 1964.
- Die 1. Panzerdivision 1939 bis 1945.*
Von Rolf O. G. Stoves, 882 Seiten, 1949 Abbildungen und 86 Skizzen. Porzum-Verlag, Bad Nauheim, 1961.
- Die Militärischen Operationen in Europa 1939 bis 1945.*
Bearbeitet von Oberstleutnant Erwin Tschudi. Kümmerly & Fry, Bern, 1964.
- Neue Sowjetische Bücher (In Russischer Sprache:)*
Lehrbuch der Militärtopographie.
Von M. A. Bubnow, Erscheint im 3. Quartal 1964. (Orientierung im Gelände. Takrische Eigenschaften des Geländes und ihre Benützung im Kampf.
- Sowjetische Raketentruppen.*
Von P. T. Astaschenkow.
- Der Krieg und Ideologische Kampf.* Von I. A. Selesnew.
- Prinz Eugen von Savoyen.*
Eine Biographie. Band II. Der Feldherr. Von Max Braubach. 496 Seiten. R. Oldenbourg-Verlag München, 1964.
- Rost und Grünspan.*
Von Hans Schumacher. 214 Seiten. Artemis Verlag. Zürich, 1964.
- Der Griff ins Ungewisse.*
Von Hermann Zimmermann. 199 Seiten, 23 Kartenskizzen, Kurt-Vowinckel-Verlag, Neckargemünd, 1964.
- Der 20. Juli.*
Von Heinrich Fraenkel und Roger Manvell. Vorwort von Wolf Graf von Baudissin. Verlag Ullstein, Frankfurt am Main und Berlin, 1964.
- Das Buch von Soldaten.*
Geschichte und Porträt einer umstrittenen Gestalt. Von Wolf Schneider. 502 Seiten. Econ-Verlag, Düsseldorf und Wien, 1964.
- Humanität und Politische Verantwortung.*
Festgabe zum 60. Geburtstag von Professor Hans Barth. Herausgegeben von Richard Reich, Verlag Eugen Rentsch, Erlenbach-Zürich und Stuttgart, 1964.
- Fünfzig Jahre Schweizer Flugwaffe.*
Ein Bildbuch zur Feier des fünfzigjährigen Bestehens. 130 Seiten, 100 zum Teil ganzseitige Photographien. Verlag der Eidgenössischen Drucksachen — und Materialzentrale, Bern, 3. 1964.
- Von den Ardennen zum Ruhrkessel.*
Das Ende an der Westfront. Von Franz Kurowski. 155 Seiten. Maximilian-Verlag, Herford, 1965.
- Nva, die Armee der Sowjetzone.*
Von Thomas M. Forster. 287 Seiten, 121 Abbildungen und 14 graphische Übersichten Markus-Verlag GmbH, Köln 1964.
- ABC-Schutzfibel. Teil I.*
Hartmut Mast. 2., verbesserte Auflage, 94 Seiten. Verlag Offene Worte, Bonn.
- Geschichte der Schweizerischen Neutralität.*
Von Edgar Bonjour, Zweite, vom Verfasser vollkommen überarbeitete und stark erweiterte Auflage. 2 Bände, 820 Seiten. Helbing & Lichtenhahn, Basel, 1965.
- За Днепром — Грылов А. Н. Москва. Воениздат. 1963. 128 стр.*
- Кибернетика в военном деле — Гончаренко М. Н. Москва, 1963. 344 стр.*
- Радиовойна — Палий А. Н. Москва. Воениздат, 1963. 296 стр.*
- Борьба с подводными лодками. Москва. Воениздат, 1963. 128 стр.*

Ракетное оружие на самолете. Москва. Воениздат, 1963. 111 стр.
 О военной доктрине США — Мильштейн М. А. и Слободенко А. К. 1963. 32 стр.
 Самонаведение ракет — Куркотнин В. М. Москва. Воениздат, 1963. 34 стр.
 Техника управления ракетами — Хоббс М. Москва. Воениздат, 1963. 139 стр.
 Ядерное оружие и защита от него — Власов И. Москва, 1963. 48 стр.
 Первая помощь при поражениях атомным, химическим и бактериологическим оружием — Монастырский Л. М. Душанбе, 1962. 72 стр.
 Роль тыла в войне — Экклз Г. Москва. Воениздат, 1963. 319 стр.
 Войско польское — Лесневский С. А. Москва. Воениздат, 1963. 194 стр.
 Чоловек и техника в современной войне — Сафронов Е. С. Ташкент, 1963. 42 стр.
 Разведка в горной местности — Сияев А. Д.

Москва. Воениздат, 1963. 108 стр.
 Тактическая разведка в современной войне — Хоймоу И. Москва. Воениздат, 1963. 195 стр.
 Инфракрасная техника — Козовкин А. С. Москва. Воениздат, 1963. 71 стр.
 Задачник по основам стрельбы из стрелкового, танкового, артиллерийского и ракетного оружия. А. Лови, С. Муцынов, Н. Шевченко. 1964. 184 стр.
 Управление и связь. 1964. 131. Стр. Москва.
 Управление огнем мотострелковых подразделений. Полк. А. Ф. Гречихин. Воениздат. 1964. 164 стр.
 Операция «Одер». Батов П. И. 1965. 144 стр.
 Воспоминания друзей и соратников. Маршал Тухачевский. 1965. 248 стр.
 Сборник воспоминаний. Фрунзе М. В. Воениздат. 1965. 328 стр.
 Великий интернациональный подвиг. Аракелян М. А. 1964. стр. 160.

3 ДІЯЛЬНОСТІ ОБВУ

ОКРУЖНА КОНФЕРЕНЦІЯ ОБВУ В РОЧДЕЙЛІ (Округа Ланкашір)

На Окружній Конференції ОБВУ, яка відбулася 27-го листопада 1965 року в Рочдейлі, були заступлені наступні відділи: Стокпорт, Болтон, Мідлетон, Бері, Олдгам, Блекберн та Рочдейл; не прибули представники з Лію, Манчестеру, Аштону й Глоссопу.

Окружну Конференцію відкрив Окружний Зв'язковий п. М. Музика, привітавши присутніх на залі та представивши їм Генерального Секретаря ОБВУ д-ра С. М. Фостуна. Опісля він поінформував учасників нарад про працю, проведenu в Окрузі, зазначаючи, що вона не була легкою, але й не пішла надаремно. Її наслідки можна бачити хоча б у тому, що численні Відділи набули свої власні прапори та усталізували канцелярійне приладдя. У звіттовому році приєднано багато нових членів та заактивізовано тих, які з різних причин відстали від організації, і вони тепер із повним зрозумінням ставляться до організаційної діяльності ОБВУ.

Після цього Конференція заслухала звіти з діяльності окремих Відділів ОБВУ. Про працю Відділу в Бері звітував п. Гайдукевич, з Болтону п. Плєсковий, з Блекберну п. Федак з Олдгаму п. Прокопів, з Мідлетону п. Лихолат, з Рочдейлю п. Максимів та зі Стокпорту п. Гайда.

Представлені звіти говорили про пожвавлення праці у всіх клітинах та про здобуті осяги, а також свідчили про те, що вояцький дух членів ОБВУ живе.

В дальшому п. М. Музика попросив до слова представника Централі ОБВУ д-ра С. М. Фостуна, який, передавши присутнім привіт від ГУ ОБВУ та побажавши Окружній Конференції успішних нарад, виступив із доповіддю. В ній він охарактеризував активність української еміграції на Заході та вказав на всі її позитиви й негативи. Зупинившись окремо на діяльності ОБВУ, д-р С. М. Фостун підкреслив, що ця організація може

сміливо дивитися у грядучі дні. УКРада у В. Британії веде свою працю нормально. Що ж торкається Європейської УКРади, то її досі ще не вдалося створити, але до цього дійде в майбутньому. Крім того, прелєгент порушив багато найрізноманітніших справ і проблем організаційного характеру та видавничий відтинок. Він сказав, що «Альманах» уже віддано до друку, та поінформував присутніх про те, що сотник І. Гвоздик опрацював кілька рефератів, які будуть незадовго вислані в терен. Доповідач звернув спеціально велику увагу на нашу молодь, вказуючи, що її треба інформувати про українську військову історію та прищиплювати їй українські військові традиції. Він апелював до представників заступлених на Конференції Відділів, щоб вони в обов'язковому порядку інформували як Централю ОБВУ, так і Окружного Зв'язкового про свою діяльність та заплановані на майбутнє імпрези. Після їх відбуття треба посилати до преси дописи та нотатки, що є дуже побажаним.

У дискусії над звітами, яка порушувала різні питання комбатантського життя й діяльності, взяли участь наступні пп.: Татарин (Олдгам), Федак (Блекберн), Терещук (Стокпорт), Бабій (Мідлетон) та Плєсковий (Болтон).

Секретарем Окружної Конференції був п. Прокопів і дуже добре вив'язався зі свого обов'язку, за що на цьому місці складаю йому подяку. Дякую рівнож Управі Відділу ОБВУ в Рочдейлі за її працю в підготовці Конференції та приготування смачної перекуски. А вкінці складаю найщирішу подяку представникові Централі ОБВУ д-ру С. М. Фостуну за виголошення доповіді й подані ним інформації і вказівки та дякую усім присутнім за участь у Конференції.

Було б добре, якби такі конференції влаштовувалися частіше. Вони приносять багато

користи як для комбатантської організації, так і для цілої української спільноти на еміграції, вони ще більше гуртують нас і дають стимул до дальшої праці, вони пригадують нам, що ми, бувші українські вояки, мусимо

бути кожної хвилини готові на поклик нашої поневоленої, але нескореної Батьківщини-України.

Окружний Зв'язковий
М. Музика

СВЯТО ПОКРОВУ В КОВЕНТРІ

Дня 20-го листопада м. р. відбулося в Ковентрі свято св. Покрову, влаштоване Відділом ОБВУ зі співучастю Відділу СУБ та Осередку СУМ з дуже багатою і різноманітною програмою. На це свято завітали гості із Лондону та терену: д-р С. М. Фостун, жіночий хор з Лестеру і полк. П. Петренко з Рагбі.

Програма свята складалась з двох частин: офіційної і концертної. Першу частину відкрив голова Відділу ОБВУ в Ковентрі п. І. Дутка коротким вступним словом, привітавши Всч. о. д-ра В. Дзьобу, гостей з терену і всіх присутніх на святі.

В наступній точці офіційної програми відбувся виступ жіночого хору під керівництвом п-ні Нетреби, який виконав пісню «Пречиста Діва Мати».

З черги о. д-р В. Дзьоба у своїй короткій доповіді розказав про св. Покров, висвітлюючи цей культ в двох аспектах: релігійному й національному.

Широко опрацьований реферат про свято Покрову зачитав голова Відділу СУБ п. Демус. Прелегент вивів культ св. Покрову під кутом історичного розвитку, представивши Діву Марію, як опікунку українських військ, починаючи із сивої княжої доби, переходячи через пізні середньовіччя, овіяне козацькою романтикою, і затримуючись уже на найсвіжіших Визвольних Змаганнях, що вела їх слава Українська Повстанська Армія.

Під кінець першої частини програми хор «Верховина» під керівництвом п-на Костюка виконав пісню релігійного змісту «Через поле широкее».

Другу частину програми започаткував своїм словом д-р С. М. Фостун, виступаючи, як представник Головної Управи ОБВУ у Лондоні.

Полк.-інж. П. Петренко в імені організації СУБ та Братства Карпатської Січі привітав усіх присутніх на залі, а зокрема побратимів-військовиків, та висловив свою радість, що українське військо в минулому і в майбутньому знайшлося і знаходитиметься під опікою св. Покрову Діви Марії. Підкреслив теж факт, що може однією із причин програвання Визвольних Змагань в рр. 1917-1921 була відсутність релігійного духа в Українській Армії, внаслідок того, що в українському уряді значна кількість членів була соціалістичних переконань, яка забула про Бога й українську приказку: «Без Бога ні до порога».

Після виступу полк.-інж. Петренка почався концерт, у якому взяли участь жіночий хор («Заплакали карі очі», «Дивлюсь я на небо», «Така її доля»), хор «Верховина» («Україна» (маршова), «Карпатські січовики» при фортепіановому акомпаньяменті пані Ватраль), пані К. Шостак та п. Я. Прокопів (дуєт при фортепіановому акомпаньяменті сина п-на Я. Прокопова, який має не абиякі музичні здібності), п. Я. Прокопів (сольо при акомпаньяменті сина), сумівка О. Степчук (деклямація «Іржавець»), сумівець М. Космірак (українські мелодії, виконані на акордеоні).

Свято закінчено релігійною піснею «О сподобай нас, Діво Маріє».

По концерті п. І. Дутка подякував усім учасникам і виконавцям концерту, як теж гостям із терену за вшанування свята своєю присутністю.

Треба підкреслити, що до свята св. Покрову виконавці програми солідно підготувались та свобідно, без «треми», тримали себе під час виступів на сцені.

Дипл.інж. П. Петренко

ПОСВЯЧЕННЯ ПРАПОРА ОБВУ В ЛЕСТЕРІ

В неділю, дня 7-го листопада м. р., о год. 4-тій по пол., в залі дому Відділу СУБ в Лестері відбулося посвячення прапора Лестерського Відділу ОБВУ, яке вшанував своєю присутністю голова Централі ОБВУ сотн. М. Карпинець.

Посвячення прапора довершив Всч. о. радник В. Паславський, коротка доповідь якого зворушила не одне вояцьке загартоване серце. Шановний прелегент згадав про те, що, як бувший старшина Української Галицької Армії, почуває себе, в цій вояцькій сім'ї, як у себе вдома. Своєю доповідь о. радник закінчив підбадьорливим зверненням: «Якщо нам, старшому військовому поколінню, не судилося здобути й закріпити свою державну незалежність, то робім усе від нас залежне тепер, аби молоде й підрастаюче покоління

цієї великої мети успішно досягло на славу Всевишнього».

Під час посвячення прапора кумами були: пл. П. Кішук, О. Боднар, Б. Острожинський і М. Омелянчук.

Після короткої перерви почався вояцький обід, інавгурацію якого заініціював п. Кішук, виголошуючи коротке слово.

Зчитано теж письмові привіти від запрошених гостей, які з поважних причин не могли прибути на це свято посвячення.

Впродовж обіду ряд представників українських організацій та установ виголосили усні привіти, які вчислимо у хронологічному порядку поіменно, подаючи у сконденсованій формі зміст деяких важливіших привітів: п. М. Лучка зложив привіт від Управи Відділу СУБ у Лестері, пані Гуцул — від місцевого

Осередку ОУЖ. п. М. Щупляк — в імені Осередку СУМ у Лестері, д-р Я. Мицько — від КВОМУ, п. М. Николишин — в імені місцевої Школи Українознавства та о. Г. Гусак привітав зібраних із становища священика УАПЦ.

Д-р І. Калужна, учасниця Українських Визвольних Змагань в рр. 1917-1920, привітала присутніх комбатантів з посвяченням військового прапора їхнього Відділу, підкреслюючи тяглість історично-військових традицій впродовж віків: славних княжих, козацько-гетьманських, коли високо розцінювалося значення козацьких вольностей і коли гордо повіяв малиновий козацький прапор, як на полях боїв, так і під час мирних часів, яких було дуже мало в історії нашої минушини. Так збережено історично-військову тяглість аж до наших часів. І нині ми можемо із почуттям певної і тривкої пошани сказати, що українське вояцтво чесно, гордо і дисципліновано виконувало свої обов'язки під своїми військовими прапорами, лелючи в серці надію на кращу майбутність свого народу. Наші січовики по-лицарському зложили своє молодече життя під Маківкою, Лисонею, Крутами, Базаром, у 1-ім і 2-гім Зимових Походах, у Визвольних Змаганнях 1917-1920 рр., під Хустом, під Бородами і в лавах безсмертної Української Повстанської Армії у лісах Волині і зборах зелених Карпат. Честь і слава військовикам, які боролися за незалежність своєї прадідівської землі, честь і слава всім синам і дочкам українського народу, які поклали чи наражували своє життя на певну смерть в обороні свого покривдженого народу!

Сотн. М. Карпинець намагався реасумувати все те, про що його попередники говорили. Він дуже радів тим, що на залі бачив три українські покоління: цю генерацію, яка боролася збройно у 1-шій світовій війні та під час Визвольних Змагань в рр. 1917-1921, другу зміну — вояків 1-шої Дивізії УНА й УПА, та третю, найновішу зміну. Яку символізувала на святі панна Христина Кіщук, що саме сиділа, як гість, за почесним столом поруч сотн. Карпинця. До третьої зміни Шановний прелегент зачислив і тих школярів із Шкіл Українознавства, вихованням яких у національному дусі займається СУМ чи Пласт.

Переходячи з черги до значення прапора для всіх без винятку часів, а особливо древніх, Шановний прелегент зазначив, що цей бойовий прапор був, є і буде завжди обличчям, честю й гордістю окремих військових з'єднань і для наглядності подав приклад, як саме цінили свій бойовий прапор римські легіони. Якщо в якомусь нерівному бою римські когорти заломлювалися й готувалися до відвороту, тоді їхні начальники давали своїм прapopонocцям наказ: »Киньте прапор під ноги ворога«. Як тільки римські вояки бачили, що їхній прапор у небезпеці, негайно кидалися у бій і перемогали.

На закінчення сотн. М. Карпинець сказав: »Нашим гарячим бажанням було і є — стояти вірно й непохитно під національно-державницьким прапором у службі своїй Батьківщині«.

Важливіші фрагменти цих урочистостей сфільмував п. Федчиняк, який ad hoc прибув із Лондону.

Найбільше труду й часу для влаштування цього свята вложили голова Відділу ОБВУ п. Кіщук, члени Управи Відділу ОБВУ, а зокрема п. П. Гошко, яким належить гаряча подяка.

Після вичерпання програми, п. Кіщук щиро й сердечно подякував усім гостям, промовцям, учасникам, а головню співакам, які не лише на початку свята, але теж і під час трапези, звеселяли учасників поривними мелодіями українських військових пісень.

В ДІЯЛЬНОСТІ ОБВУ В ДАРБІ

Вже від декількох років існує в Дарбі Відділ ОБВУ, діяльність якого ввесь час позначалася більшою чи меншою активністю. Останніми місяцями, завдяки енергійності голови п. В. Гладуна, ця діяльність значно поживилася і дає познаки, що в майбутньому вона піднесеться до ще вищого рівня.

Відділ нараховує 42 члени, які точно вплачують свої членські вкладки та активно допомагають у влаштуванні різноманітних імпрез. Крім участі в чинностях Відділу ОБВУ, вони також працюють в інших суспільно-громадських організаціях — Відділі СУВ, Осередку СУМ, Пласті, товариському клубі »Левада« тощо.

Управа Відділу, відгукнувшись на заклик Головної Управи, жертвувала на фонд »Альманаха« 25 фунтів стерлінгів. Переведено збірку на допомогу другові Луцанцеві з вислідом 8 фунтів стерлінгів.

Члени Відділу взяли масову участь у Крайовому З'їзді ОБВУ в Рочдейлі. У звітному році, в часі Зелених Свят, було влаштовано академію в честь Героїв, на якій змістовну й багату історичними датами доповідь виголосив п. А. Гавірко.

28-го вересня відбулася традиційна забава ОБВУ, з метою вибору королеви краси Відділу. Присутні на забаві знаменито провели час. Під звуки нотінгемської оркестри під керівництвом п. М. Скаліша кружляли у вираз вальсів, танго чи коломийки танцювальні пари. Влаштована для розваги лотерія дала скромний дохід. Великою популярністю тішився смачний буфет, потрапи якого були приготовані панями з місцевого Гуртка ОУЖ. Королевою краси обрано панну Лїду Ференцкевич, а княжнями — паннів Лїду Келенко та Марусю Федоришин.

17-го жовтня відмічено вдало академією »Свято Покрову — Свято УПА«. Особливо добрим до теми був реферат, виголошений п. Я. Деремєндою, в якому насвітлювався яскраво культ Пречистої Діви Марії серед українського вояцтва всіх діб — княжої, козацької і новітньої.

Для розваги самих членів ОБВУ влаштовано 28-го листопада товариську зустріч-вечерницю, які звеличив свою присутністю голова Централі ОБВУ сотник М. Білий-Карпинець. Із притаманним воякам гумором програмою вечора керував п. А. Гавірко. За тостом у честь українського вояцтва слїдувала музика з ук-

раїнських платівок, чергувалися спомини й жарти з часів війни та полону, линули маршові й стрілецькі пісні.

Вояки завжди відзначаються добрим апетитом, тож полумиски й тарілки зі стравами, так гарно, смачно і дбайливо приготованими панями з місцевого Гуртка ОУЖ під проводом пані Лебідь, порожніли миттю.

В другій частині вечора милозвучно пригравала дарбівська оркестра українського доросту.

ЗНАМЕННА ПОДІЯ У СТОКПОРТІ

Стокпортський Відділ ОБВУ пережив нещодавно знаменну подію — посвятив свій власний прапор, придбаний силами Управи Відділу. Акту посвячення dokonав о. д-р Теодор Тисак в приміщенні українського дому, де зійшлися бувші українські вояки та велика кількість місцевого громадянства.

На цю урочистість прибув представник Централі ОБВУ та Окружний Зв'язковий на Округу Ланкашир п. М. Музика, а також завітали голови сусідніх Відділів ОБВУ: п. Андрусишин з Манчестеру, п. Загайкевич з Бері, п. Гнида з Болтону і п. Прокопів з Олдгаму.

Передаючи посвячений прапор представникові Централі, о. д-р Т. Тисак в короткій, але високопатріотичного змісту, промові вказав на значення цього прапора для українського вояцтва в кожній історичній добі, починаючи від княжих часів і через козащину та Визвольні Змагання 1917-1921 рр. аж до новітніх часів, до безприкладно-героїчних чинів УПА. При цьому він підкреслив, що і княжий дружинник, і чубатий запорожець, і вояк Армії УНР, і упівець — всі вони гордо несли бойовий український прапор, завзято змагалися з ворогами й умирали за волю і незалежність Батьківщини-України, але вояцької честі не сплямили ніколи.

Приймаючи прапор від представника Централі ОБВУ, голова місцевого Відділу п. Полютин висловив свою віру в те, що члени цього Відділу високо цінитимуть прапор, який став девізом боротьби українського вояка за здобуття Української Самостійної Соборної Держави.

Опісля з короткими привітаннями й побажаннями виступили голови вищезгаданих сусідніх Відділів ОБВУ та голова місцевого Відділу Легіону ім. Симона Петлюри, п. М. Дяченко, висловлюючи переконання в тому, що прийде той день, коли прапор Стокпортського Відділу ОБВУ займає побіч прапорів інших Відділів у Золотоверхому Києві.

Цей пам'ятний і величавий день набагато утриємнила та збагатила болтонська оркестра, яка виконанням стрілецьких пісень пригадала бувшим українським воякам колишні рейди І УД УНР.

На закінчення урочистості, голова місцевого Відділу ОБВУ п. Полютин подякував усім

Треба підкреслити, що до успіху всіх вищезгаданих імпрез у великій мірі причинилися участь хору при Відділі СУБ під директенуру п. В. Мельниченка, жіночого хору Гуртка ОУЖ та Відділу Пласту під керівництвом п. М. Поповича й пані Кельман, як також поодиноких декламаторів, рецитаторів і декораторів.

А як буде в майбутньому?

Голова Відділу зазначає, що все залежатиме від ініціативної моторності Управи та активності членів.

присутнім за участь, а окрему подяку склав о. д-ру Т. Тисакові за посвячення прапора.

Йдучи додому, я думав тільки про одно:

**Чи сповняться ті слова,
Що ми тут гадали,
Щоб ці наші прапори
В Києві мали?..**

Присутній

Ділимося сумною вісткою з усім членством ОБВУ та українським громадянством, що після довгої та важкої недуги відійшов у вічність, на 74-му році життя, дня 21.1. 1966 р. в Болтоні
сл. пам. сотник МИКОЛА ГОРОБЦІВ, учасник Визвольних Змагань, громадський і політичний діяч на Рідних Землях, а на еміграції, — прикладний член, щирий патріот України, про яку мріяв до кінця свого життя.

Похоронного обряду довершили дня 25. 1. 1966 р. о. прот. А. Мирошніченко, парох УАПЦ в Болтоні, при співучасті о. Гудзова. Від Української Католицької Церкви взяли участь Всв. о. радник М. Ратушинський і о. рад. Я. Гаврилюк та велике число громадян, які шанували Покійного за життя.

В доказ великої пошани, виділили численні вінці від Союзу Гетьманців-Державників, Спілки Українських Учителів і Виховників, Відділів СУБ, ОБВУ, СУМ, ОУЖ, Батьківського Комітету та багато від Рідних і Знайомих. Прощальне слово на цвинтарі виголосив о. прот. А. Мирошніченко. Прощали Покійного проф. д-р І. Марченко від С.Г.Д., Централі СУБ-у та СУУВ, п. В. Лучка, як голова СУБ-у від Болтонської громади, п. Пирівський від парафії УАПЦ — Болтон.

Покійний залишив прибуту горем Дружину.

Спи спокійно. Дорогий Друже, Мужу та Приятелю!

Нехай чужа земля буде Тобі легкою, а пам'ять про Тебе вічною!

Управа ОБВУ в Болтоні

Вилітає
і жалить
коли
і кого хоче

РІК 7.

СІЧЕНЬ - ЧЕРВЕНЬ 1966

Ч. 13 (14)

БОГ ВІЙНИ ПОМЧАВ ДО В'ЄТНАМУ.

(Місько... Макальондра має балак... до Ферайни)

Сервус ферайна!!!.. Гей, Рихахтір!... фалюй до друкарні, лапай зецера за фрак, хвитай за гальму від машини... їдним словом-дай на затверджене цілому прогресу ведлі друку Сурмача-Оси... А як сі загальтують, то дай їм мій грипсік до клясичного друку... І най ті сьвенти Антоні має в свої мусові опіці, як ми ше раз так пізно напишиш жи сі сьвіжій нумер гаратає і я маю до Ферайни в нім грубший балак тримати!... Слухай, Рихахтір, той грипс жись вислав на мій новий штילוнок 10.1. 66 р. прифалював на пітнадцітого, а той, жи пішов на старий то діставим аж 20-того січня... і незнаю кудито їх дідько так довго таскав?!! Али, тайой, добри жи такі дорачкували до мого нового панцерльоху, ніби хавіри й можи ше низапізно ведлі балаку. Хтівим був зразу бальоном сі до шрайбані брати, али страждавим за справу вищю-лежавим в бамбетлю і виливавим остатні кроплі поту за ідею й іно зара шафа грає ведлі балаку....

Кажу вам мої кохасі, жи мавим сталінград-ленінград і другі Броди!!! в лепеті мавим шум, в носі смрад рімінської кукурудзи а в мацьку волочаевские дні.... А крутко й вензлувато, то від грипи й замулені органів плюс плуців мало ми радзецкого калібру шляк не трафив!.. Йо, тепер си можете придставити яким сі чув.... Казав ми квак, ніби дохтір, жи мавим щасті жи до Пласту й Суму не належу, а то бувбим давно кіту відвалив (ніби, жи іно порядних дідько бере, а таку холеру, як я то хіба срібнов кульов треба кропити на сафатову долину). Али зара я окей-докей й берусі до обшторцовані нашого главного рихахтіра, дохтіра, секретажа главной Управи ОБВУ, комбацяжа від Комбантської Ради, видавцу кавалків наукових і не, татуня фамули-їдним словом борця за ідею-Сьвітого Мира Фостунця-Швиденького: Дохтір... шото має бути той зврот риторични — »не надто довга« довгий-довге... ведлі балаку?... Шось наш дохтір мармоліка грає, фея струже... Ферайна, й як то Ваш Місьо має

сі до Вас, і то раз на руский місяць, коротко вивнентшити, з Вами, селепії, балак відставити?!! Га?... Вважай, Рихахторцю, бо сі ферайна може на тебе обрушити, як то сі була пару разів на Яся І-го в Ріміні обрушила за то жи ціла мамуня Оса сі, ведлі хіри на spacerі, в калабуші опинила... Йо... Десітьтисіч валечних з каміннями вреньку зробили штабові тактичне оточине і видали ультиматум: Або Оса з калабушу, або бомбардація!!! І було: Оса з калабушу!... Потім мусілисьмо підюргану фереїну інформувати, жи штаб бувби зафраєр дітав по кашкеті, бо нас засадили до паки соняшники, а не наш штаб... Алисьмосі тоди були вставили... Йой!.. Я видівим три Феді Юшки, півтора Фю-Фю і штири Го-Ги... їден з тих Го-Гів мисі був з ціфербляту неподобав (здаєсі другий, або третій)... Ех, як му не цяхну в мазак: і помиливимсі, бом вдарив першого, того жи ми сі подобав... том сі замахнув другий раз і... натім сі скінчило, бо відкривим ґали в редакційнім бараці в обемця Ем-Ефа й Сагіба жи якусь заразу ми до лівої правиці прикладали й головами трясли... Тиждень носивим кулак завішений якось фецов на шиї і ївим хробаки з горохом лівим копи... том... Йо... Али шо за файна ґуля виросла була на бляшаних дверях калабушу!.. Так ми підпадає, жи якбим був за першим замахом першого Го-Га в клапач трафив, то хіба разом з дверми аж до шатра капітана Длярборта з Куреня Молоді атомова сила би мі понесла!!.

Так майсі, Рихахтір на ахтунг, бо ті ше може хто ведлі обтинані балаку чинно зневажити, на голову СУБ-у вибере й шо тоди?... будиш сі мусів з всіма обжирати... май то наувазі, бом ти не ворог і такої трагедії Ті нежичу...

Ну, фраєри, що сі діє вефте й вефте то знаєте з мого балаку в Вістях жи виходять в фатерлянді, а як яка фуяра незнає, то най си купит дивізійні Вісті, то буде знати бодай кілько вони куштуют.... Бисьте знали жи далі буду в них тримати до Вас балак, би Вам омкно небуло й бисьти мали надчим поважно

задуматися ведлі бриндзі консолідації, політичної еволюції і ренькочинної революції і подібних наукових кавалків.

Зара ситуація політична під псом... Президент Америки забрав на місяць всі літадла з Вєтнаму, бо му сі на його фармі саранча розмножила й треба було дідіті з тих літаків на ню сипати. Правда, витовкли саранчу, али за той час ветмінґи сі в Вєтнамі бальоном розмножили й тепер їх хоць мітлою, як караконів гаратай!.. Бідні гіндуси не мають щастя з президентами... й до нині ніхто незнає чи той остатний вмер з радости, жи Косигін го погодив з Пакістаном, чи зі злости... факт є, жи хто іде в страну на курацію, або поєднане той виїжджає звідтам навзнак, пятами допереду. І жиби натім сі обійшло гіндусам... а то не... вибралиси кубіту за шефа!! А як то файно мати бабу за шефа, то куждин з Вас жи є жонатий сам добре знає, а з кавалерів то про то знає дуже добре Ваш вузд начельни Місько Шкарпинець-Біленький і тому сі не колтунит, недурно то ходив госьць на універок і є меценасом з цивіля... видно жи студював бабску проблему... його й Вам, шо ше сінґел файно жичу!!! От дайминато припустім возьмім «паризких соловейків», Гайву-Гайвуся гербу Фризура й Кіщука фон Кісцуку-Кісцуку... Якби іден і другий був кавалером, то не тіцько «ґалантно» передалиби букети квятушків тим кобіцїм соловейкам на закінчені Вашого вального зльоту в Рочдейлі, а би си ше венцей «ґалантно» ті соловейки погладили, в дьюбок цьомнули й на грубщу рандку ведлі серцового відроджені умовили... йо... Али як ту такий гікель відставити, як сі їм в руки й зуби їх бабські шефи з малженського коберца циркляють, і так сі романтичні усьміхають, жи мороз іде по під тарняку?!.. Йо, вірю мому Микольцю Вересові, жи «В цьому моменті овація досягає свого апогею, заля шаліє, засвідчуючи буряним виявом той факт...» ...Та як можна дзюням замість хоць фялків, як юж не білу лілію, в презенті, на амбоні якісь буряни в ручку мацьопку пхати?!.. Жиби хоць якийсь кактус, а то якась хопта!! Добре жи публіка іно шаліла, а не ґанц зварювала... а то каретка би і ше мусіла

до Манчестеру на кульпарків везти й звідки би було взяти тільки санітарок? Правда, був на салі пан комісаж від поліції, то бувби зара по поліційні паки на кулках зателефонував... Али то штемп би ошалілих в «блек Марія» до чубків везти... Як си думав, жисьмосі всі, з могили, в Сан Таборіно вивітрили від всяких смрадів велих, а то вилази — жи не... бо мій Микольцьо шрайбує, жи салі були «пропахлі димами брідських пожеж та загартовані в боях під Фелбахам колишні українські вояки»... Ну й як сі дивувати жи сая шаліла й засвідчила жи і в носі крутит буряними виявами?! А пригадуєте си з чого варили нашу вермахтзупу?... Али жи та арома ше до нині сі не вивітрила?... Ну й змішаласі з пахнючими димами пожеж і з випарами гарту під Фельбахом... (Йой, пригадуєте катюші під Гляйхенбергом і Грацом?... такисьмо там випускали пару підчас гартовані, жи як си пригадую то ше й тепер в носі крутит... і сі ґанц того не встидаю, не іно іден парував тим гартом, а всі, шо лиш були під катюшами включно з Вашим Міськом.. Запитайтисі їго, він Вам скаже якісьти самі то непережили...)

Виходи, жисьте так там на Зїзді «шаліли», бурянували ведлі гарту, жи навіть пісьні «паризьких соловейків» за беріхтмом мого Микольця «Не с а м о в и т и м успіхом користувалися»... Слухайте, фраери, злапте мого Микольця Вереса, дайте му коца... А тоди дайте му в презент словар значінь українських слів Ви, «суворі, зосереджені, повні молодечої наснаги й сили»... Гей, колеґи ланьцухові, прочитайте си шераз беріхт про Зїзд в Українській Думці, а зобачите жи не ківаю ані не буяю Вас...

Тиж мі моцні поплявдував і полехтав піднебіне балак зацного професора Ша-яна, аж ми сі від него передвоенний Лемберг привидів!.. від того балаку... видно жи поета й пііта... іно на мій селепківский ферштанц, то не йшли ми пхати голову під евангелію за славу й не за неї підем під магель як буде треба... Славу хай шукают ті жи люблят бути славними... А ми, ми ті, шо то «йшли битисі за зупу»... ми «фашисти»... варяти... ті, шо «заплювали нам очі перед демократами», ми йшли, бо хто

другий мав йти за нас?!.. Може ті що чекали на теку міністра в вільній нашій хаті?!.. Ті гандлярі зеленими, вони хтіли слави » доброго корита... Ми, хтіли те що наше, що нам Бог, а дідько й друга зараза відібрали... йо, зато ми йшли, а славу лишилисьмо тим фе-ям, жи до могили непішли — бо то »слу-жене за зупу« до лісу тиж не — бо там кулі, тій еліті лишилисьмо славу й як сі нев ше не вдали, то йй то бальоном від сердушка жичу... А ту »славу, що перед нами«, жи і ніби, як балікає зацна особа наукова, маєм самі здобути, а не лишити для майбутних поколінь, то на мою каляпітру можимси ганц подару-вати... Гей, Ферайна, я, Ваш Місько, як пофалюю на майбутне мордопране гльо-

бальне то іно тоди, як ми буде кляр, жи шось з того для нас прийде, жи як шляк мі трафи, то хоць напорозі Пшемисля, як вже не Кйова, або Лембрику, али здихати за »бийсі зара, а потім будем розбирати що ти сі належи«... то такі вал, більший за ратуш!!! Али професор сі видно був фест підюржав ведлі герой-ства, гісторії і гісторичної літератури, а з того вилази, жисьте фест бойово на Зізді сі презентували... Ну, кінець мого грипсу, хоць вавим ше купу до балаку ведлі рузної біди, али отім потім, на другий разрзрзрз Так Сервусік і Бий яго знаю!.. Ваш кулега ланьцуховий, гренадир гренади 31-го полку, львівський батяр Місько Макольондра.

Прогресист на відвідинах в Україні
— Невже ж ти, Дмитре, не пізнаєш наших сусідів?!

(Л. М.)

ДОБРЕ ПРАЦЮЮТЬ

Після останньої шпигунської афери в Англії...

— А я вам кажу, що в нас є найкраще в світі організована, з блискучим успіхом працююча контррозвідка!

— Ви думаєте — англійська?

— Ні, советська...

ЩО ТАКЕ ЕСПЕРАНТО?

— Тату, що таке есперанто?

— Це світова міжнародня мова, синку.

— А де ж нею балакають?

— Ніде.

НАШІ ДІТИ

Батько: — У твоєму віці Вашингтон був найкращим учнем у класі.

Син: — Це правда, батьку, але у вашому віці Вашингтон був уже президентом Америки.

ТІТКА З КРІСОМ

Тітка, дещо постаріла, але не зартачує надії вийти заміж. Коли ж одного разу прийшла у гості до сестри, малий Мирон почав її оглядати з усіх сторін. Тітка, запримітивши це, питає:

— Миросю, чому так приглядаєшся? Чи може чогось шукаєш?

— Так тіточко. Скажи мені, де ти сховала кріс?

— Але ж Миросю, я не маю ніякого кріса!?

— Як же ж ні? Адже татко завжди каже, що ти ходиш полювати на чоловіка.

МОЖЕ ВРЯТУЄ

У кіно висвітлюють сцену, в якій мають розстрілювати невинно засудженого. Його мати, дсвідавшись про те, в останньому моменті добуває докази його невинності і біжить на місце страчення. Тут фільм вривається...

Хтось із публіки відзивається з полегшенням:

— Ах, як то добре, що фільм урвався. Може за той час мати добіжить і врятує сина.

У ШКОЛІ УКРАЇНОЗНАВСТВА

У класі сидять учениці і ученики і ведуть розмову по-англійському, не зважаючи на присутність учителя.

Раптом паде українське слово:

— Ти свиня!

Учитель, глибоко зітхнувши, каже врандувано:

— Богу дякувати, хоч одне українське слово!..

ПОМІРКОВАНЕ ЖИТТЯ

У залізничному вагоні один пасажир викладає подорожнім засади поміркованого життя.

— Подивіться на мене, мої панове. Від двадцятого року життя у мене все йшло, як у годиннику: жадних ласощів, тверде ліжко, жадного алкоголю, чи влітку чи взимку в 5-тій годині вставати й у 9-ій спати, прості страви, щоденна праця, година проходу...

— Цікаво, а за що ви сиділи так довго в тюрмі? — запитав один з присутніх.

НА СОВЕТСЬКИХ ВЕЧЕРНИЦЯХ

Ще як жив Сталін, одна комсомолка пішла на вечериці. Там її оточили молоді чоловіки і так їй дошкулили своїми настирливими залицяннями, що дівчина врешті сказала:

— Всі чоловіки є підлі...

Але, схаменувшись, вона показала на портрет «батька народів» і поспішно додала:

— ...крім Йосипа Виссаріоновича.

СПОГАДИ СЕЛЕПКА

Чи пригадується вам соняшний липень, коли наша цивільбанда з паперовими левицями у вилогах вибивала парадний марш вулицями древнього города?

Всі ми були добровільцями, хоч із різних мотивів: один хотів легким коштом позбутися небажаної нареченої, другий — задерикуватої жінки, але більшість була захоплена фата морганною сріблястих погонів, а то й генеральських зірок. Та пам'ятайте, селепки, що мета у всіх нас була спільна — йти у бій за Неньку-Рідненьку!..

А потім — вишкіл. Ну й напсували ж ми німакам крові! Ройовий кричить «нах лінкс!», а ми вправо, шпіс дереться, аж зі шкіри вискакує, а доброволець знай своє товче: «іх ферштеген ніхтс», ніби нічого й не сталося.

«Гін леген, ауф, марш, марш!» — лютилась чотовий, а дивізійник думає: «Пожди, ти швидше змучишся від крику, як я від падання!» І виконує команду згідно з кантичкою поволі — «так-тенвайзе».

Ми приймали з гумором усе. Про це можуть посвідчити і Гайделягер, і Нойгаммер, і Лявенсбург, і Радольфдель і інші місця вишколу. Але вояками ми таки стали — правдивими гренадерами.

Наші батьки з Бойової Управи аж відмолодли, побачивши нас на дефіляді, і треба було їх силою стримувати, щоб не витягли парадну плятформу й не долучилися до сотень.

А Броди! Це справді бойова частина нашої слави. Перший бій ми витрляли цілковито, бо дівчат за першим махом відбили від камісельників. Уніформи й погони виправдали свій чар, і всі Марусі, Ганусі, Галинки й Орисі з Олеська, Підгірців, Красного й Підлисса швидко потрапили в наш полон.

Однаке з «Ванькою» справа була трохи труднішою. Кулі літали, мов мухи; стрільна тріскала, гейби достиглі гарбузи; бомби падали, наче переспілі груші; піхота наступала, мов сарана, — а ми таки не здавалися. «Ванька» репетує «Ур-ра!» і наступає, а наші кулеметники кладуть його покосами на ланах, на-

че траву. Тоді він побачив, що лобовою атакою не дасть ради, взявся на хитрість та й оточив нас. А це вже не жарти — стріляти одразу в дві протилежні сторони. Рада в раду в дивізійному штабі, і тактичним пробоем ми обдурили «доблесних воїнів». З люті, що нам удалося висмикнутися з їхнього кільця, «наймудріший вождь — ясне сонечко» обгриз цілком свої грузинські вуси.

А ми, на злість йому, другу дивізію створили. Правда, до неї треба було шукати добровольців, які заблукали в кукурудзі. О, Бучаччина славна з розлогих кукурудзяних піль! Вийдеш у поле й не зоглянешся як заблукаєш у кукурудзі. Хоч когось на поміч клич.

А чи пригадуєте собі, друзі-гренадери, тата Вільднера, як він із «ключом» у руці вів переможно 600 хлопців до бою за Березніцу, Нову Баню, Банську Бистрицю — ген-ген аж у Високі Татри. Пливла потоком слівовічка, квакали качки, а часом і гегнула гуска із сотеного тросу, що ненароком відбилася від своєї зграї...

А решта дивізійної братії довкруги Жіліни заправлялася до майбутніх боїв. Співжиття з цивільним населенням укладалося напрочуд гармонійно. Ми вкладали в нього багато нашої праці й енергії, тож не диво, що на Словаччині приріст населення в цей час був понадсподіваний. Ах, слечні-слечні!.. Ваші щирість і сердечність важко забути...

Гули гармати під Фельдбахом, пищали сопранками «катюші» під Гляйхенбергом, але «Ваньці» вдруге штука не вдалася — він нас не оточив. Ми втримали замок, відбили шмат території, тобто визволили австрійців... Мріяли гнатися за «Ванькою» аж під Урал, але, на досаду нам, наші «фербіндете» взяли та й скапітулювали.

Нові наші союзники («альянти»), оцінивши гідно подвиги дивізійників, вислали їх на відпочинок на береги Адріатику, бо міжнародня ситуація тоді була ще згурджена, мов кисле молоко.

Заложили ми там свою «Січ» і назвали її «Сан таборином». Добре отаманував у ній генерал Крат і любив своїх завзятих козаків за їхню винахідливість: одразу відчинили супермаркет і

пустили в хід кузню 38-микаратового золота під моттом «англійські сорочки за італійський тютюн». Залунали в етері звуки радіовисильні, яка починала свої авдиції словами: «Тут грає українська шафа...» Підземки інженерам будувати не довелося, бо Микола на брамі не дуже придивлявся до «пасів». Почав працю і таборовий університет, з метою надавання дипломів за проворність селепків.

Наввипередки почали залицятися до нас і світові політичні потуги. Італійці з червоними прапорами влаштовували під табором доброзичливі маніфестації. Сам «премудрий вождь» слав послів за послами, щоб вертатися «на родину, до раю», але ми на кожний його заклик відповідали монолітно: «Бий, я його знаю!»

Треба сказати, що «Сан таборино» лишило в Італії свої познаки: державна скарбниця збагатилася кількома тоннами українського золота, а італійські родини кількома «бамбіно».

Я пригадав Вам, мої друзі-селепки й оберселепки, лише декілька фрагментів із нашої славної минувшини. Будьте горді за неї. Піднесіть чарки «Капелюха» чи «Смерти Селепка», а, якщо їх немає, то «української» або смирнівки та випийте «за друзі своя» і за мене, Вашого друга за старою залізною рангою, який нових паперових на еміграції не визнає,

о б е р г р е н а д и р а
I-ої Дивізії УНА,
I-го полку,
I-го куреня,
I-ої сотні,
I-ої чоти,
I-го рою,
I-го стрільця «М.Г.»
селепка П а в л а

ЯКА КОРИСТЬ З МОТОРИЗАЦІЇ?

В американському місті Дітройті одна з автомобілевих фабрик розіслала запитні листки з питанням, які користі принесла людству моторизація? На одному з повернених листків було напинано: «З моторизацією нашої країни припинилися крадіжки коней».

КОРИСНА ІНФОРМАЦІЯ

В одній пивній в Тексасі на стіні є така об'ява: Просимо в часі бійки не вживати крісел і лавок, бо для тієї цілі на подвір'ї є «ту-бай-форик».

Кооператива **»НОВА ФОРТУНА«**

ДАЄ ВИСОКІ ДИВІДЕНДИ.
ВСТУПАЮЧИ В ЧЛЕНИ
КООПЕРАТИВИ
ДОПОМОЖЕШ СОБІ
І УКРАЇНСЬКОМУ
ПІДПРИЄМСТВУ.
ВСІ В ЧЛЕНИ КООПЕРАТИВИ
»НОВА ФОРТУНА«

ВІД РЕДАКЦІЇ І АДМІНІСТРАЦІЇ «СУРМАЧА»

Всіх ВШПанів Передплатників, Кольпортерів і Читачів нашого журналу просимо вибачення, що впродовж минулого року ми не змогли видати «Сурмач», і були примушені зробити однорічну перерву в його видаванні. Сталося це з уваги на конечну потребу заощадження фінансових засобів для видання нашого давно запланованого альманаху з нагоди 15-ліття існування та діяльності Об'єднання бувших Вояків Українців у Великій Британії.

У зв'язку з підвишкою коштів друку та збільшеними видатками підготовки журналу до друку, ми також примушені збільшити ціну нашого журналу на одного шилінга, і тепер поодиноке число «Сурмача» буде коштувати чотири шилінги. Всі передплатники, які вплачували свою передплату наперед не доплачуватимуть нічого в зв'язку з цією підвишкою ціни.

Редакція і Адміністрація «Сурмача»
